

№ 1, 2008

ЖЫРАНДОЛЯ

Літаратурны альманах

*Брэсцкага
абласнога
аддзялення
Саюза
беларускіх
пісьменнікаў*

Мінск
«Кнігазбор»
2008

УДК 821.161.3(82)
ББК 83.3 (4 Бєи)
Ж 11

Рэдакцыйная калегія:
Ніна Мацяш (укладальнік і рэдактар),
Алесь Каско,
Іван Мельнічук,
Зінаіда Дудзюк,
Мікола Пракаповіч

Ж 11 **Жырандоля:** літаратурны альманах Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў, № 1, 2008. — Мінск: Кнігазбор, 2008. — 248 с.
ISBN 978-985-6852-21-6.

Паэзія і проза, пераклады і творы для дзяцей, сатыра ды гумар і фальклорна-краязнаўчыя тэксты чакаюць зацікаўленага чытача на старонках «Жырандолі» — першага такога кшталту выдання берасцейскай абласной сябрыны Саюза беларускіх пісьменнікаў. У альманаху змешчаны творы 43 аўтараў Берасцейшчыны — як прафесійных літаратараў, чыя творчасць знаная не адно ў Беларусі, а й за яе межамі, так і меней спрактыкаваных у пісьменніцкім майстэрстве здольных асобаў. На старонках «Жырандолі» можна пазнаёміцца і з чатырма беларускамоўнымі паэтамі з Беласточчыны, Чэхіі і Гарадзеншчыны.

УДК 821.161.3.09(092)+929
ББК 83.3 (4 Бєи)

ISBN 978-985-6852-21-6

© Калектыў аўтараў, 2008
© Афармленне, ПУП «Кнігазбор», 2008

Шаноўны Чытач!

Вось і магчыміцца Табе ўбачыць творчае аблічча берасцейскай абласной філіі Саюза беларускіх пісьменнікаў. Аблічча абрыснае, контурнае, рухомае стылем і зместам мастацкага пісьма: у альманаху творы амаль паўсотні аўтараў. Табе няцяжка будзе заўважыць, якія мы ўсе адрозныя, непадобныя адно да аднаго. Калі ўзяць пад увагу і Твой, як у любога-кожнага, зменлівы душэўны настрой, які заўжды ёсць важлівай падсветкай індывідуальнага ўспрымання вакольнага свету ў цэлым і мастацтва ў прыватнасці, дык спакойна думаецца, што нейчая паэзія ці проза абавязкова заадпавядае Тваім інтэлектуальным шуканням і эстэтычнаму густу. Што праўда, вольны і годны творца ня стане дагодліва патрапляць анічым прынцыпам і вымогам. Бо, пры «нечалавечым глядзенні ў цемрадзь бездарожную» (Я. Дашына), яго натхняе толькі ўласная корць сягання ў прадонныя вышыні ідэальнага. А паколькі й Ты, свядома ці неўсвядомлена, а прагнеш уздымнага даладдзя і прыгажосці ў жыцці, дык не маем сумнення: паразумеемся!

Гэты альманах рыхтаваўся з думкай пра найпершага на Берасцейшчыне пісьменніцкага *гуртавога* і *вадара*, нашага непасрэднага кіраўніка, настаўніка і выхаваўцу Уладзіміра Андрэвіча Калесніка. Ён і з неўявімай далечы затайнаванага тагасвецця дапытліва ўзіраецца і ў тых, кім непасрэдна апекаваўся на няпростай дарозе ў літаратуру, і ў тых, з кім ён не паспеў пазнаёміцца асабіста, і хочацца верыць, што яму не сорамна за нашу творчую сябрыну.

З пачуццём удзячнасці складаем даніну павагі ўсім духоўным папярэднікам, сябрам-землякам, якія зарана адляцелі ў незваротны вырай, пакінуўшы нам добрую памяць і няпісанае права прылюдна згадаць імёны і натхнёны плён

тых, чые юбілеі прыпадаюць на 2008 год: Міколу Засіма, Яўгенію Янішчыц, Васіля Гадульку, Васіля Сахарчука.

Сардэчна віншваем і гронку цяперашніх нашых тале-навітых сяброў-паплечнікаў — Мыколу Тэлычку, Міколу Пракаповіча, Алеся Паплаўскага, Аляксея Белага, Аляксандра Анцікяна, Алеся Зайку ды Міколу Аляхновіча; няхай і за сёлетнім юбілейным парогам захоўваюць вам вернасць чыстае сумленне, годная грамадзянская пазіцыя, непадкупная Муза і добрае здароўе!

Шчыра дзякуем за бескарыслівыя ахвяраванні ўсім, чыя лепта паспрыяла здзяйсненню гэтага калектыўнага выдання. Берасцейская — ад Паўлюка Багрыма — «Жырандоля» з яе жаваранкамі (сімвалам натхнення) ды свечкамі (сімвалам святла) не тулілася б да рук дзеля й Тваёй супрацы духу, дарагі Чытач, калі б хоць у пэўных колах грамадства не жыла ўпартая любоў да беларушчыны і павага да творчай інтэлігенцыі. Дзякуй!

*Ніна МАЦЯШ,
старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення СБП*

Памяць

**Мікола Засім
1908–1957**

Анатоль ГАРАЙ

РАЛЛЯ, УЗАРАНАЯ ВЕРШАМ

Ёсць паэты, вядомыя больш на сваёй радзіме, чым на чужыне. Шчаслівыя паэты!.. Пастаянная прапіска на бацькоўскай зямлі не прыніжае іхнюю Музу. Наадварот, надае ёй трываласць, а вершы набываюць новую каштоўнасць.

Мая пружанская зямліца,
Твае палі і сіль нябёс
Мне будуць бачыцца і сніцца,
Куды б мяне ні кінуў лёс.

Гэтыя шчырыя радкі з верша «Родная зямліца» напісаны Міколам Засімам у перадапошнія гады яго жыцця. Паэт як быццам спяшаўся выказаць свае пачуцці да роднай зямлі, на якой шмат пагараваў і якой вельмі ганарыўся.

Мая ты родная зямліца,
Хто пакахаў цябе навек,

Таму ты творчасці крыніца
І той шчаслівы чалавек.

Трэба зазначыць, што чулінасць і замілаванасць не былі ўласцівыя творчасці Міколы Засіма. Але ў 50-я гады мінулага стагоддзя такія інтанацыі з'явіліся ў ягоных вершах. Пра гэта сведчаць і радкі, прысвечаныя гораду над Бугам, дзе пасля вайны ён жыў і працаваў.

Ёсць у Брэсце вуліца,
Дзе каштаны туляцца
Да дамоў дабротных кожнаю вясной,
Калі белацветам,
Сонейкам сагрэтым,
Прыбярэцца, быццам снежнаю фатой.
Колькі на тых вуліцах
Песняў мілых чуюцца,
Калі дзеці ў школу рушаць раніцой,
І праходзіш, рады,
Бы зялёным садам,
Ды і сам падпеў бы:
«Брэст любімы мой»...

Так мог пісаць чалавек, які вельмі цаніў мір і шчасце людзей. Пяшчота і ласка прыходзяць да барацьбітоў, калі спраўджаюцца іх імкненні. Мікола Арцёмавіч Засім дажыў да такога часу.

Ён нарадзіўся і вырас на Пружаншчыне, у вёсцы Шані. Яго маленства суправаджалася свістам панскіх нагаек і бізуноў, рана спазнаў ён сацыяльную несправядлівасць, уціск і крыўду памешчыкаў.

Мы нічым так не багаты,
Як багаты мы бядой.
Нашы хаты — ў шыбах латы,

Сцены сыплюцца трухой.
Наш кажух — у куце плесня,
Электрычнасць — корч смальны,
Плача з намі наша песня
Пад хаўтурныя званы.
Наша страва — з квасам бульба,
Наш абутак — гумаў круг,
Наш цягнік — у рукі кульба,
Голад — верны брат і друг.

Праўдзіва і з'едліва пісаў Мікола Засім пра здзекі буржуазна-польскай санацыі, паказваў сапраўднае становішча прыгнечанага народа, заклікаў да барацьбы з пілсудчынай. У гэты перыяд яго неаднойчы арыштоўвалі, ён зведаў паліцэйскі пастарунак і турму.

Маю я пакой асобны,
Гардэробы шмат:
Нары, столічак свабодны,
Проста як магнат.
Спаць паложачь,
Збудзяць рана,
Есці падясуць
І на шпацыр пад ахранай,
Як туза, вядуць.

Вершы сялянскага самавука таго часу густа аздоблены іроніяй, сатырай, сарказмам. Паэт смяецца з так званай «панскай культуры», з тых дзівакоў, што дазваляюць ашукваць сябе абяцанкамі райскага жыцця ў Парагваі, з тых, хто верыць у «рэформы» буржуазна-памешчыцкага ладу панскай Польшчы.

На фоне рэвалюцыйнага ўздыму мас самавітая фігура Міколы Засіма набывае сімвал народнага абаронцы, пеюна і звестуна. Ён пачынае верыць у сваё паэтычнае

прызначэнне, у яго творчасці з'яўляецца тэма паэта і народа, якую ён распрацоўвае да канца жыцця.

Дзе ні глянь — паэтаў,
Як на дрэве лісця,
Слізкіх, як паркеты
Панскія калісьці.
А вось мне падобных
З іх замалавата.
Я пяром, як доўбняй,
Глушу трыбухатых.
Мо яно й нязграбна,
Ды затое ёмка.
Верш каструбаваты,
Як з пянькі пастромка:
Плуг зачэпіш — цягне,
Не пакіне ззаду.
На пятлю згадзіцца
Дзе якому гаду.

Гэты верш напісаны Засімам у 1936 годзе ў той час, калі я з'явіўся на белы свет. Магло стацца так, што, жыўчы ў Гомелі, я ніколі не даведаўся б пра яго, а калі б даведаўся, то мала чаго зразумеў бы. Ды лёсу было пажадана, пасля вызвольнага паходу Чырвонай Арміі ў верасні 1939 годзе, перасяліць нас у Брэст.

Неспадзяваная вайна апаліла тут дзяцінства маё і маіх аднагодкаў. Але мы выжылі, дачакаліся Перамогі і пераросткамі пайшлі ў школу.

І вось аднойчы нас паклікалі ў актавую залу. Даволі вялікую, запоўненую шумлівым народам падстрыжаных нагала, як кажуць, «пад нулёўку», і абвясцілі, што перад намі выступіць беларускі паэт. Прозвішча ягонага я тады не ўчуў. Ды й навошта яно мне было? Вершы ў нашай хлапе-

чай свядомасці асацыяваліся з непатрэбнай працай іх завучвання напамяць. Мала хто з нас быў здольны на такі «подзвіг». Мы маглі гадзінамі вышукваць у старых дзотах і бліндажах кулі і гранаты, забыўшыся на ўрокі, на хатнія заданні.

Але калі за трыбунай паўстаў чалавек, не падобны на іншых, мы насцярожыліся. Шмат бачылі мы мужчын, але такога — упершыню. Перад намі стаяў сапраўдны волат. Высокі, плячысты, з магутным рукамі, з шырокім тварам, крыху пасечаным воспай.

Зала сціхла. Здзіўлена глядзелі мы на новага Гулівера. З вялізнай кішэні шырачэзнага пінжака ён дастаў маленькую кніжачку ў шэрай вокладцы і пачаў чытаць. Голас яго гучаў узрушана і з кожным перагортваннем старонкі набываў усё болей упэўненасці і моцы.

Паэт чытаў творы пра жыццё сялян былой Заходняй Беларусі. Запомніўся яго верш «Секвестратар». У ім беларускія словы перамешваліся з польскімі. Той, хто вырас у Прыбужжы, разумеў пыхлівы і злосны крык секвестратара, падатковага чыноўніка, які адбіраў маёмасць за няўнесеныя падаткі. Ведаў, што крыўдзіць бедных людзей, але хаваўся за гнюсную бравату.

Мільчэць, хаме! Нашэ паньство

Згубіць можэ таке хамство...

Здзек паэта нам спадабаўся. Мы смехам адгукнуліся на яго. Тады ён яшчэ шырэй павёў плячамі, і ў зале загучалі вершы больш зразумелья нам — пра партызанаў, пра іх барацьбу з немцамі. Голас паэта гучаў то гнеўна, то насмешліва... Разам з ім мы псавалі пад Тэўлямі чыгунку, каралі солтыса, шкадавалі Марысю, што не дачакалася жніва, ішлі ў разведку. Вершы вялі нас у партызанскі лес, нараджалі нянавісць да вайны.

Калі фашызму скруцім рукі,
Прымусім смерць адпачываць,
Тады сваім параю ўнукам
Вось гэты верш перачытаць.
Ў радках шурпатых ды праўдзівых
Яны убачаць страшны год
І тыя жудасныя дзівы,
Якія зносіў мой народ.
Страшною помстай загарыцца
Унукаў сэрца і душа
Да тых, хто зараз весяліцца
Або шукае барыша.

Урэшце, паэт скончыў чытанне, мы абступілі яго. Па-
прасілі падзвівіцца на ягоную кнігу. На вокладцы было на-
друкавана: Мікола Засім «Ад шчырага сэрца».

Так я пазнаёміўся з паэтам, чый вобраз і дагэтуль жыве
ў маёй душы. І сёння асабліва прыемна трымаць у руках
яго першую кнігу, з якой ён чытаў нам вершы. Яны да-
лучылі нас, падлеткаў, не толькі да гісторыі Заходняй Бе-
ларусі, але і дыхнулі родным матчыным словам.

З таго часу я не раз сустракаў паэта на брэсцкіх вуліцах,
чытаў яго творы ў газеце «Заря», у часопісе «Полымя» ды
іншых выданнях, наведваў паэтычныя вечарыны. А калі
сам пачаў спрабаваць сілы ў паэзіі, быў некалькі разоў у
яго на кансультацыі.

Творчасць Засіма — цікавая з'ява ў беларускай літа-
ратуры. Яна грунтуецца на глебе фальклору і грамадскага
самавызначэння асобы.

Асаблівую значнасць набыў партызанскі летапіс паэта.
Засім вельмі ганарыўся, што Аляксандр Твардоўскі пера-
клаў на рускую мову некаторыя яго вершы, сярод якіх быў
«Сястра мая»:

Ты дзе цяпер, сястра мая,
Аб гэтым я не знаю.
Адно, аб чым дачуўся я:
Схапілі паліцаі.
І павязлі на Беласток,
У Прусію рабою,
І хлеба не далі кусок
Узяці каб з сабою.
Каб па дарозе не ўцякла,
Скавалі рукі туга,
І каля кожнага сяла
Цябе сцябалі пугай.
Табой наводзілі ўсім страх,
Каб ўсе былі пакорны,
А я, сястрыца, у карчах
Аблэг, быў моцна хворы.
Не мог, каханая, павер,
Прыйсці на дапамогу...
Заліў крывёю люты звер
Усе шляхі, дарогі.
Ты дзе цяпер, сястра мая,
Аб гэтым я не знаю.
Адно — надзею маю я,
Ў Берліне што спаткаю.

Пазней, калі выйшлі пасмяротныя выданні Міколы За-
сіма, да мяне прыйшло новае адкрыццё ягонай творчасці,
яго асобы як паэта. Гэта вельмі глыбока і таленавіта тлу-
мачыў наш брэсцкі пісьменнік, вядомы беларускі крытык
і літаратуразнаўца Уладзімір Андрэевіч Калеснік. Па сут-
насці, усё жыццё Засім пісаў адну кнігу, яна дапаўняла-
ся ўкладальнікамі. Першым з іх быў Міхась Клімковіч.
Ён паважаў і любіў Засіма, дапамог яму ў двух выдан-
нях. Творчасцю паэта-барацьбіта апекаваўся і Аркадзь Ку-

ляшоў. Але раскрыць сутнасць паэзіі Засіма, паказаць яе моцныя і слабыя бакі, вызначыць месца паэта ў беларускай літаратуры, асабліва ў яе заходнебеларускім перыядзе, калі ўзнялася хваля жорсткай класавай барацьбы, партызанскага руху на акупаваных ворагам землях Заходняй Беларусі, удалося толькі аднаму Уладзіміру Андрэевічу Калесніку. Ён адшукаў паэтычны партызанскі дзённік Засіма, беражліва выпісаў з яго вершы і ў адной з трох сваіх прадмоў да зборніка паэта цвёрда, без перабольшання, сказаў: «Ніводзін паэт Беларусі не адлюстравуў партызанскай эпопеі ад пачатку да канца яе паводле ўласных уражанняў і перажыванняў, як гэта давалося зрабіць Міколу Засіму».

...Можна бясконца чытаць і перачытваць простыя, немудрагелістыя радкі паэта, і яны заўжды па-новаму будуць адкрываць нам мінулае берасцейскага краю, жыццё і барацьбу народа, яго мірную стваральную працу. Адкрываецца ў іх душа Засіма, што выдыхнула, як заповіт, словы:

Я гляджу праз вакно, як пажоўклы зноў ліст
Асыпаецца з клёна паволі...
Гэтаксама і будзе са мною калісьць —
Занясе мяне ветрам у полі.
Адарвуся, як ліст, ад жывога галя, —
Замаўчыць мая муза навекі...
Толькі тая ралля, што ўзараў вершам я,
Сумна будзе цвісці на карысць чалавеку.

Сапраўды, паэзія — гэта не столькі словы і вобразы, за якімі часта ганяюцца модныя творцы, колькі подых чалавечай душы. І калі гэты подых ёсць у цябе, тады будуць жыць у народзе твае словы і вобразы, паэт...

І РАДАСНА, І БАЛЮЧА

Такі ўжо шчасны лёс кожнага з нас, хто ў меру сваіх сіл і здольнасцей прадаўжае сілкаваць «берасцейскае вогнішча», запаленае М. А. Засімам і разшуганае У. А. Калеснікам, што сказаць слова пра брата па дарагім душы занятку, не адштурхнуўшыся ад праведнай мудрасці апошняга, не зможаш. Таму пачынаю свой сціплы аповед пра нашага «запальшчыка» Міколу Арцёмавіча Засіма ў год ягонага векавога юбілею высновамі Настаўніка: «Засім на пачатку сваёй літаратурнай дарогі дайшоў да ісціны, што мастацкі твор складаецца не проста са слоў, а з жыццёвага лёсу самога аўтара і яго чытача... Напісанае ім было праўдзівым і самабытным... Сказаць праўду ў тую пару азначала задзець несправядлівы і аблудны парадак жыцця... творчая праца вымагала не толькі дапытлівасці, а перад усім сумлення і грамадзянскай мужнасці...»

Наўрад ці можна змястоўней і вызначальней сказаць пра паэта, паэзію і час.

З пеюном «пружанскае зямліцы» я, шаснаццацігадовы студэнт-чыгуначнік, упершыню сустрэўся ў інтэрнаце Брэсцкага педінстытута ў асяродку пачынаючых літаратараў-студэнтаў Івана Мельнічука, Васіля Жуковіча, Аляксея Майсейчыка і трох Міколаў — Купрэева, Радзюка і Крываблоцкага.

Паэту-змагару, партызану, асілку Засіму на той час было ўсяго 47, а нам наўна здавалася, што ён пажылы ўжо чалавек. Але дзіва: побач з ім, вядомым паэтам, якога перакладалі Міхаіл Луконін і Аляксандр Твардоўскі, старшынёй абласнога літаратурнага аб'яднання, супрацоўнікам абласной газеты, пачувалася па-сяброўску нязмушана, проста і шчыра.

Дасціпнасць, уважлівасць, беларускія сялянскія прастата і сціпласць свяціліся ў ягоных сініх вачах на шыракалобым, круглявым твары з мужаю складкаю губ і вялыым падбароддзем. Мікола Арцёмавіч любіў слухаць маладых, бо меў абвостраную душэўную патрэбу бачыць, чуць чытача, крытыка няхай сабе і губашлёпага. Ён тонка адчуваў маладую адоранасць, паважаў назапашаныя не па ўзросце веды. І не толькі заходзіў да студэнтаў, але і да сябе іх запрашаў. Вялікі пакой на другім паверсе па Гогаля ўражваў адзінаю, таксама не малых памераў, канапаю, сталом і двума табурэткамі, грудамі чыстай і спісанай паперы, гарою здымкаў пра фашысцкія зверствы на нашай зямлі. Шчымеў боль трагічных пакут, гарэла помстаю душа паэта да гітлераўскіх вылюдкаў. Яго бязмерна жыхала, што адзінакроўцы Шылера, Гёте, Бэтховена прынеслі ў ягоны край, як і ва ўсю Еўропу, такое варварства і пачварства. Палымяны змагар за волю і долю свайго народа, Засім яшчэ больш узненавідзеў фашысцкую зграю за тое, што яна самым крывавым спосабам — вайною — спыніла ўпэўнены, як верылася натхнёнаму юнаку, поступ яго вялікай краіны ў жаданы свет перамогі мазольнае праўды, у свет хараства, навукі, творчасці. Быў у Мікалая Арцёмавіча і асабісты нясплатны рахунак да забойцаў старых бацькоў, да катаў роднай сястры. Пра ўсё гэта ён і сам шчыра скажа паэтычнымі радкамі, а У. А. Калеснік суперажывальна згадае ў прадмове да «Выбранага» Міколы Засіма ды ўласных кнігах «Час і песні» і «Зорны спеў».

Успаміналіся падполле і партызанка Засімам і ў размовах з маладымі. Ён быў шчаслівы, што ацалеў, што лёс дараваў яму дачушку, што жывем мы, дзеці вайны, і ўсе разам зноў шырока крочым да заповітных вяршынь. Чытаў нам новыя вершы пра «Апанасаў, якія ўступаюць у калгасы», пра «брэсцкія вуліцы, па якіх можна прайсці толькі

абуюшы ногі ў восем пар галёш». Заўважаў нашы ўсмешкі, неваявіта абураўся, пакідаў малады паэтычны самасейпадлесак, дагледжаны руплівым «лесаводам» Калеснікам, за гаспадароў у кватэры. А сам сыходзіў з хаты да больш сталых сяброў, вяртаўся пачаставаным апоўначы...

У той час пружанскі волат, як і многія, нават буйныя, савецкія паэты, перажываў творчы крызіс. Не пазбегнуў урачыста-святочнага, тэндэнцыйна-ўрапатрыятачнага тону паэзіі, які прыкрываў павярхоўнасць зместу, свядома наступаў на горла інтымна-лірычнай песні, што прасілася з душы. Часам на «літаратурных серадах» і «чацвярках» і Уладзімір Андрэевіч уздыхаў, слухаючы гэтага, як сам казаў, «напаказ расхрыстанага паэта-партызана». А той ніякавата ўсміхаўся і з пакораю, з «наіўна-дзіцячаю журбою» ў голасе прасіў:

— Ну, не сярдуй, не сярдуй, Валодзя, я дома па гэтым вершыку гэблікам прайдуся.

— Які там гэблік, — нібы толькі самому сабе заўважаў адмысловы і ў цясларскай справе мастак Калеснік. — Дома ў цябе, Мікола, і шархебель затупіўся...

Мікалай Арцёмавіч паважаў людзей, і яны яго таксама. У гэтым я неаднойчы радасна пераконваўся і потым, калі Міколы Арцёмавіча не стала. Ведаю па сустрэчах з яго землякамі ў Шанях ды Шакунах, што памяць аб ім у народзе жыве і дагэтуль.

А балюча таму, што асабіста я не паспеў у свой час выказаць паэту-земляку, старэйшаму сябру, сваю шчырую павагу і ўдзячнасць. І што на радзіме нідзе не стаіць ён «у бронзу адліты і сонцам спавіты» — ні там, дзе свет белы ўбачыў, ні там, дзе спачыў...

САПРАЎДНЫ НАРОДНЫ ПАЭТ

Імя Міколы Засіма і ён сам у маім жыцці ўзніклі неспадзявана. Мае спадарожнікі брэстаўчане — удзельнікі семінара маладых пісьменнікаў у Мінску — у натоўпе сталічнага чыгуначнага вакзала раптам усім гуртам і прыязна загаманілі з маім чалавекам у шыкоўным па тым часе карычневым гарнітуры.

Ішоў 1948 год, які меў свой погляд не толькі на якасць адзежы, зазвычай на паўваеннай, але і на глыбіню пасляваенных сяброўскіх узаемаадносін, сведкам якіх я нечакана стаў.

Землякі моцна абдымаліся, узіраліся адзін у аднаго, адчувалася непадробная ўзрушанасць і шчырасць. Нарэшце і мяне пазнаёмілі з чалавекам, які падаўся мне асілкам.

— Мікола Засім, — працягнуў ён сваю цяжкую, абзэмаватую руку.

Аднак па хвілі ў ягоных паводзінах, жартах і прыпавесцях, якімі ён так і сыпаў, я нейк ужо не адчуваў той першапачаткова кідкай волатаўскай сілы.

Пакрысе стала ясна, што зямляк маіх таварышаў — вядомы беларускі паэт-партызан, на той час — навучэнец рэспубліканскай партыйнай школы. А прыйшоў ён на вакзал адмыслова — каб сустрэць землякоў. І сустрэча адбылася адметна шчыра і цёпла.

Паэт гаварыў сакавітай беларускаю мовай, якую я з вялікай цікавасцю ўпершыню чуў. Паляшукская мова паўднёвай часткі Брэстчыны, як мне падалося, увабрала ў сябе тры славянскія мовы: беларускую, украінскую і польскую. І Засім выдатна імі валодаў, як у купе, так і паасобку. З часам я ў гэтым яшчэ больш упэўніўся, калі нас надоўга звяла ўзаемная сімпатыя.

У Брэсце Мікалай Арцёмавіч працаваў у рэдакцыі абласной газеты і ўзначальваў абласное літаратурнае аб'яднанне. Шмат цяперашніх берасцейскіх літаратараў атрымалі блашлавенне на слугаванне роднаму слову менавіта ад Засіма. У тым ліку і аўтар гэтых радкоў, нягледзячы на тое, што ў мяне ўжо быў такі-сякі вопыт верша-складання, набыты ў літаб'яднанні рабочых сталінградскага завода «Барыкады».

Паэзія і агульнасць жыццёвага лёсу, абпаленага вайною, рашуча збліжала нас. Мікола не толькі намагаўся дапамагчы мне расці як паэту, не толькі друкаваў мае вершы, але не цураўся ў вольную хвіліну і проста пасядзець улукаткі за кувалом піва.

Чым цясней мы збліжаліся і чым грунтоўней знаёміўся я з творчасцю Засіма, тым больш упэўніваўся ў рамантычнай самабытнасці ягонага таленту. Гэта быў не проста паэт, які спраўна стылізаваў свой верш пад народнасць: ён быў сапраўдны народны паэт. Гэтую адметнасць яго таленту заўважыў Аляксандр Твардоўскі, які перакладаў яго вершы на рускую мову і не раз друкаваў у часопісе «Новый мир». У паэтычным набытку Засіма як бы віртуальна інтэграліся галасы і лірычныя асаблівасці творчасці Тараса Шаўчэнкі і Янкі Купалы ды сярмяжная закваска Якуба Коласа.

Калі я сам адчуў у сабе паэта, то ва ўмовах сталіншчыны грунтоўным прыкладам для маёй творчасці стаў вобразна яскравы і глыбокі па думцы радок «Воля наша на шнурку» з верша «Пры панскай Польшчы». Гэты радок заўсёды трымаўся ў маёй памяці, калі я пісаў сваё і пакутаваў, што не маю магчымасці вольна выказацца. Богу дзякаваць, маёй творчасцю сёння кіруе толькі маё сумленне. Я сам вызначаю сваю творчую дарогу. Эх, каб тады нам

хоць глыточак вольнага духу, можа, і не было б так шмат заўчасных магіл...

Я дзякую Табе, Мікола, за Тваю смеласць гаварыць праўду ва ўмовах прыгоннага ўціску, і не толькі «за польскага часу». Ты быў чалавекам, здавалася, з каменю. На самай жа справе Ты быў сціплы, мяккі, неабаронены, пакрыўджаны жыццём, але на дзіва цвёрда абараняў свой народ. Цяжкія ўспаміны перажытага будзілі ў Табе крыўду і смутак, мне не раз давалося ўбачыць у Тваіх вачах слязу...

Прабач мяне, дружа, за неадменную шчырасць. Дзякуй за навуку і чуласць душы.

Яўгенія Янішчыц 1948–1988

Васіль ЖУКОВІЧ

ЗАВАРОЖАНАЯ СЛОВАМ

У траўні 1966 года Жэня Янішчыц, выпускніца сельскай школы, прыслала мне сваю фатаграфію: пад раскошна квітнеючай яблыняй — светлая, з праменна-загадкавай усмешкаю, чыстым позіркам і шырока раскрыленымі бровамі дзяўчына. Аб'ектыў невядомага фатографа-аматара схапіў цудоўнае імгненне, у якім засталася дваццацінае суцэльнае цвіценне — вясновай яблыні і дзявочай вясны, дзявочае красы. На адвароце здымка — васьмірадкаўе. Пачынаецца яно словамі: «*Я жыву ў старане чаромхавай, // Там, дзе Ясельда з ціхай Пінаю...*», а завяршаецца так: «*Я па свеце птушкаю лётаю, // Я уся — такая шчаслівая!*» У гэтым яшчэ вучнёўскім вершы-прызнанні, відаць, найкаштоўны апошні радок. А пра тое, што яна ўся такая шчаслівая, сведчылі і шчырыя вочы, і абаяльна-вабная ўсмешка, і вясёлая ямачка на шчацэ...

Жэня Янішчыц... Ясельдзянка (ад наймення роднай ракі Ясельда), як сама называлася, падпісваючы ў юнацтве свае лісты і паштоўкі сябрам...

«Палесся мілае дзіця», як прачула і пяшчотна назваў яе Ніл Гілевіч, па-дзіцячы адкрытую, даверлівую і чуйную, калі яна па-ластаўчынаму імкліва ўлятала ў літаратуру...

З яе імем паядналіся багаты паэтычны дар, шчаслівы творчы лёс і, на вялікі жаль, глыбокая драма асабістага жыцця, трагічны зыход. Паміж днём нарадзінаў і журліваю датаю — толькі сорок гадоў. Месяц яе з'яўлення — лістапад. І месяц завяршэння зямнога шляху — таксама лістапад...

Нам засталася спадчына, скарбы сэрца і розуму выбітнай творцы — задушэўна-пяшчотная і рамантычна-ўзнёслая, праніклівая паэзія. Яна здзіўляла інтэлектуалаў багаццем душы, арганічнасцю таленту, смеласцю вобразаў, метафар. У яе, студэнткі-першакурсніцы, ужо быў верш «*Будуць вёсны і пралескі...*» з мінорным рэфрэнам: «*Толькі мне не паўтарыцца...*», а ў «Снежных грамніцах» — «*Ты пакліч мяне. Пазаві...*», дзе юная аўтарка нечакана стала, па-філасофску абвясціла: «*Пачынаецца ўсё з любові*». Люба-дорага тое, што яе паэзія пачалася з любові. З любові сардэчнай да свайго краю, дзе сонца «*акрапіла мёдам верасы*», да роднага сяла, што «*для песні падарыла словы*», да мовы, якую «*і заворвалі, і закопвалі*» і ў якую, нібы ручай, уліваецца «*палескі нетаропкі галасок*», да людзей, да зямлячак, такіх як цётка Клава, што засталася «*на чатыры пакоі адна*», як бабуля Паланея, у якой было пяць сыноў, а засталася пяць магіл... Ці не ў спагадзе канкрэтным людзям выток глыбокачалавечнай паэзіі Янішчыц?..

Валодаючы магутным талентам, чарамі мастацкага слова, Янішчыц выказвала і паказвала самы складаны стан чалавечай душы, які ўвесь час змяняецца, як святло і морак, захапленне і расчараванне, радасць і туга, надзея і адчай. Усё ў яе творах глыбока ўражвае. Яе інтымная лірыка — у шэрагу найвышэйшых дасягненняў беларускай паэзіі. Гарачае трапяткое сэрца і збалелая душа шчодро ўкладзены ў паэмы. Арыгінальна гучаць матывы сэнсу

жыцця і сутыкнення з «*ледзяным*» мяшчанствам у лірычна-іранічнай паэме «*Акно ў дождж*». Арганічнае спалучэнне верша і вершаванай прозы ў форме лістоў да маці, дзядзькі Арцёма, стрыечнага брата ўмела выкарыстана ў паэме «*Ягудны хутар*», поўнай пяшчоты і любові да родных ды блізкіх людзей, іх адвечных клопатаў. Шчырая душа не ўтойвала ад чытача таго, што адбывалася з ёю і ў ёй, з роднымі людзьмі. У адным з вершаў трэцяга зборніка «*Ясельда*» чытаем, напрыклад, што бацькава дарога, якую ён узвальваў сам на плечы і якая «*засынала ў дванаццаць, прачыналася ў пяць*», упала на яго «*жоўтым балючым пяском*»... За сына, за яго здароўе малілася малітвамі-радкамі. А ў «*Зорнай паэме*» Жэня Янішчыц лірычна-публіцыстычныя радкі напаўняе трывогаю перад стратаю грамадствам маральных і духоўных арыенціраў, трывогаю за чалавечнасць у хаосе прыстасавальніцтва і раўнадушша, а яшчэ — глыбіннай любоўю да «*белабярозавага кута*», краю, багатага на ўмельцаў, болей за іх цяжкія лёсы і марнасць людскіх спадзяванняў на шчаслівейшае жыццё...

Усякая зорка, згараючы, пасылае сусвету святло. Яна, Жэня Янішчыц, гарэла і згарэла вельмі інтэнсіўна. Але душа-зорка не ведае небыцця.

Смерці ў Паэта няма —
Ёсць нараджэнне!

Сказанае гэта ёю пра Максіма Багдановіча ў поўнай меры адносіцца і да яе самой.

Штогод у цягам лістапада ў школах, бібліятэках, у літаратурных і краязнаўчых музеях адбываюцца дні паэзіі легендарна-слынных творцаў з ушанаваннем яе светлай памяці. У арбіце высакароднага чыну — паэты, навукоўцы, настаўнікі, бібліятэкары, шчырыя прыхільнікі мастацкага

слова. Не так і мала тых, у кім, насуперак разгулу амараль-
насці ў грамадстве, жыве трапяткая і цудадзейна-мілагуч-
ная, высокадухоўная, чалавечная паэзія Яўгеніі Янішчыц,
абуджаючы ў душах людзей пачуцці любові і жалю...

Што за вогненнае шчасце,
Скошан лёс, як сенакос.
Да цябе мне не прыпасці —
Прыпадаю да нябёс...

Яўгенія ЯНІШЧЫЦ

ПРЫГАРШЧЫ СВЯТЛА*

У паэтэс лірычнае адзенне,
Яно ў радках з заранак і аблог.
Ды колькі раз падманвалі надзеі
І адступаўся памагаты Бог.

Нібы ў часы раскосага Батыя,
На сэрца словы пікай упадуць.
Ярлык прыклеяць самыя святыя
І грэшныя — упасці не дадуць.

Дзе час былы з паводкай весялосці,
Дзе шчыры поціск вернае рукі?
Саманаіў расстайнай маладосці
Агнём на сэрцы выпіша радкі.

І змые час дурных здзіўленняў пену,
І пачуццё абвугліцца датла.

* З кнігі «Пара любові і жалю».

...Паэзія, — яна не знае тлену,
Калі ў душы хоць прыгаршчы святла.

* * *

Баюся я нявыказаных слоў,
Яны — палын, яны дурман і мята.
Прыходзіць позна лепшая любоў,
Як за пакуты горкія адплата.

Над цёмначчу раскрыленых дзвярэй,
У цішыні сталічнага квартала —
А мы маглі б сустрэцца і раней...
Ты не аклікнуў. Я — не пагукала.

Дык не здзіўляйся шчаснай немаце,
Балючаму і дрогкаму пагляду.
Так зрэдку ўвосень яблыня цвіце
Наперакор слаце і лістападу.

* * *

Смутна выблісне шлях, нібы зорка з туману,
І адкрыецца зноў падарожжа жыцця.
Забяры мяне ў свет залатога спадману,
Дзе не вызнаны горыч і соль пачуцця

Столькі лепшых часін у патайнасці сэрца
Праплыло, і згубілася стрэчы вясло.
Гэй, чыя ж гэта вутачка ў снежным азерцы,
І з якога ж Дунаю яе прынясло?

Над агромністай цішаю крылле світае,
І галінка вярбы заінела журбе.

Як жа гэта,

што мне — не судзілі вяртаньня,
Каб застацца ў нязменнай любові — табе!

Васіль Сахарчук
1953–2003

*Але чарнее ноч над хісткаю
мяжой,
і мудрая змяя за чалавекам
сочыць.*

ПЕСНЯ ВАНДРОЎНІКА*

Асядлайце мне, хлопцы, такога каня,
што ні разу не быў пад сядлом.

Мо на ім дацягну я да светлага дня
ці памру пад яго капытом.

Я на гэтым кані паімчу ў белы свет
і назад пагляджу з-пад рукі,
каб яго павярнуць на пракладзены след
і вярнуцца да роднай ракі.

У жытах над ракой васількі зацвілі,
на затоках паўнютка лілей.
Белы свет аблячу, а не ўбачу зямлі
ад радзімай старонкі мілей.

Лепшай долі ў чужыне дарэмна шукаць,
раз яе на радзіме няма.

* Вершы ўзятыя з апошняй, укладзенай самім паэтам, але ўжо не ўбачанай ім кніжкі «*Мой вечны бор*» (Мінск, «Мастацкая літаратура», 2004).

Колькі жыць-векаваць, калі клункі збіраць,
мне падкажа зямелька сама.

Асядлайце мне, хлопцы, такога каня,
што ні разу не быў пад сядлом.

Мо на ім дацягну я да светлага дня
ці памру пад яго капытом.

МЯЖА

Паміж людзьмі ёсць хісткая мяжа,
і перад ёю чалавек няме:

па правы бок яе
блішчыць лязо нажа,
па левы бо яе
віно спагады спее.

«Ідзі і выбірай!» — гарыць неон над ёй,
і мудрая змяя глядзіць каварна ў вочы,
але чарнее ноч над хісткаю мяжой,
і мудрая змяя за чалавекам сочыць.

І кожны:

«Выбіраць віно ці нож? — скажы!» —
у мудрае змяі парады нема просіць,
але маўчыць змяя на вогненнай мяжы,
і кожны з ночы ў дзень віно і нож выносіць.

ЗАЛАТАЯ ПЯСЧЫНКА

Я сваё пражыву і растану, як дым,
а як скоціцца з неба іскрынка,
знак падам, што з'явілася ў родзе маім,
бы ў рацэ, залатая пясчынка.

Непрыкметная зблізку, заззяе яна
светлячком над прыціхлай зямлёю,
і я буду глядзець на яе давідна,
назаўжды неразлучны з раднёю.

Задаволены бацька падасць мне руку,
а матуля змахне дзве слязінкі.
Вось чаму між зярнятак рачнога пяску
пападаюцца зрэдзь залацінкі.

Упадзе мая зорка на дно ручая
лёгка-лёгка, нібы парушынка,
і я выдыхну ціха: галубка мая,
я твая залатая пясчынка.

ЗОРКА

Прамяністаю зоркаю згадка
загарэлася ў цемры начной
і злучыла часы, быццам кладка
берагі над імклівай ракой.

Асвяціла прадонні глухія
і, мае там знайшоўшы сляды,

апынулася ў часе, калі я
быў акрылены і малады.

І як толькі ў натхнёным імгненні
я ўзяцеў над зямлёй, быццам птах,
тры анёлы ў бялюткім адзенні
ўзнеслі ўвысь і цябе на руках.

І сама ты была бы анёлак,
і, вітаючы радасны міг,
усміхаўся нам чэрвеньскі золак,
ззялі промні на вуснах тваіх.

Светла выплыла сонца з-за гаю,
цішыня ахінула зямлю,
калі мовіў табе я: «Кахаю...»,
калі ты мне сказала: «Люблю...»

Анямела душа і заснула,
каб застацца ў былым хоць на час,
але згадку, бы кладку, хіснула,
і чароўны агонь яе згас.

Згас, і ўсё ж яна свеціць з былога,
і пра гэта ты знаеш сама,
і святлей ад яе анічога
на зямлі і на небе няма.

Васіль Гадулька
1946–1993

*Песня дарам прарочым валодае
і таму так кранае — да слёз...*

МАЁ ПАХОДЖАННЕ*

Клады мінуўшчыны раскопчаць не бяруся,
а радаслоўнай продак мой не вёў.
След прашчураў маіх згубіўся ў завірусе
імклівых дзён — пяску сівых вякоў.

Мае не ў замках тых выхоўваліся продкі,
што на касцях узведзены людскіх.
Музейныя рэліквіі, знаходкі
няшмат чаго паведамяць аб іх.

Не чуў я калыханкі ў роднай хаце.
Узімку засынаў пад шэпт верацяна.
Не помню песень тых, што зрэдку пела маці
за працай ад цямна і да цямна.

Не за бацькоў мне сорам вочы коле,
што ўпотаі ашчаджалі кожны грош,
а іхні сын, пяцёрачнік у школе,
да першых замаразкаў бегаў басанож, —

* З кнігі «Голас».

за час, які яму на долю выпаў потым
і даў адну магчымасць юнаку:
каб той засведчыў мазалём сваім і потам,
хто ён такі і на чым баку;

каб ён сярод пыхлівай сыгтай знаці
славутай не шукаў сабе радні,
часцей лёс бацькі ўспамінаў, лёс маці,
і скуль яны, і дзе іх карані. —

Што ўсе яны з тае галоты беднай,
чый продак на сабе
заўжды крыж рабства нёс,
што і яму наканавана — адпаведна —
быць вартым іх і паўтарыць іх лёс.

* * *

Па-над хатамі, па-над гумнамі —
полаг неба, сатканы з хмар.
З прадчуваннямі ў сэрцы сумнымі
на знямелы глядзіш абшар.

Зноў куды ні кінь — і на выгане,
і ў палях — сівы снег ляжыць.
Пачакай: яшчэ сонца выгляне.
Сонца выгляне — будзем жыць.

Сэрцу дай свайму супакоіцца,
акрыяць ад шэрай нуды.
Хай табе ў страшных снах не мроіцца
цёмнай ноччу прывід бяды.

Не аднойчы ўжо хмара засціла
чорным ценем наш доўгі шлях.
Хай нам сто разоў не пашчасціла,
хай чарнобыльскі ў сэрцах жах,

хай разлічана, што ў нядолі нам
жыць на гэтай зямлі сто год —
у вяках нікім не адолены
немагчыма скарыць народ.

* * *

Стаміўся сэрцам я ў бясконцай варажбе —
то ўспыхваць, то згасаць: прыедзеш — не прыедзеш,
і спадзяюся ўжо не на цябе,
а на здзяйсненне Усявышняй Волі: недзе ж
ёсць Бог, якога да цябе мая
любоў — таксама доказ існавання.
Ён знае, што твайго прыезду я
чакаў, няўцешны, як выратавання.

ПЕСНЯ

Не сумую, душой не пакутую
без цябе, боль мой, радасць мая,
калі зноў, у дзяцінстве пачутую,
тую песню прыгадваю я:
«Там за гаем зеляненькім
брала ўдова лён драбненькі...»

Спакваля змест яе і мелодыя
тонкай ніццю ўпляліся ў мой лёс.
Песня дарам прарочым валодае
і таму так қранае — да слёз:
*«Дазволь, маці, ўдову ўзяці —
ўдова будзе шанаваці...»*
Неўпрыкмет часу бег замарудзіцца,
каб у сэрцы змагло прарасці:
Хай усё, што ў ёй сказана, збудзецца,
што яшчэ не збылося ў жыцці.
*«Счаравала мужа свайго,
шчэ счаруе й сына майго...»*

ВЯЛІКДЗЕНЬ

Чаромхі куст расцвіў на ўзлеску.
У парку распусціўся бэз.
Прынёс Вялікдзень людзям вестку:
Хрыстос-пакутнік уваскрэс.

Як мар вясновы ў сэрцах росквіт,
як лепшай долі пасланцы,
куды ні глянь — пралескі ўроскід,
абапал сцежкі — дзьмухаўцы.

На радасць усяму ў прыродзе
па свеце кроцьць белы май,
нагадвае: «Жывіце ў згодзе —
і там, дзе звіў гняздо адчай,

дзе блёкат хцівасці і злосці
труціў пачуццяў першацвет,
узыдуць кветкі прыгажосці,
якая выратуе свет...»

І зноў я прагна ў шчасце веру,
і — дзеля тых, каго люблю —
мой верш кладзецца на паперу,
як зерне ў цёплую раллю.

Нашыя юбіляры

*Родны край мой...
Без меры цярплівы, маўклівы...*

Мікола Пракаповіч

ТАМ

Днее...

І над бязлюдным асфальтам,
нібы над ракою, туман.

Там,

за страю праспекта,
у золкім тумане —

здані.

Там,

у разломе стагоддзяў,
карэняцца вулкі.

Кладзецца каменне ў падмуркі —
на ўзмежжы

ўздымаецца Вежа.

І майстар Алекса

крэсліць абрысы

зубчатых байніцаў...

Там

напоўніцу будзе аплочана воля —
куруць за байніцамі,
хіжа гарланіць татаршчынай
поле...

Над Бугам

крылацяцца стругі —

то Вітаўт у пушчу, на ловы
кіруе дружыну выгульваць:
наперадзе Грунвальд...

А сонца праменьчык

у брацкую школку загляне —

там

роднаму слову

дзяцей берасцейскіх
яшчэ навучае Зізаній.

...Сплывае туман — і вызвоньвае,

як цуглямі рыцар,

сталёвую песню тралейбус.

Мой горад,

мае землякі, не забудзьце:

пачатак шырокіх праспектаў —

з тых колішніх вулак,

што лініямі жыцця

прапараюць далоні зямлі.

ЧАКАННЕ

Туманы, туманы...

Цішыня, адвячорак.

Панядзелак цяпер, ці аўторак?

Вітаўт княжыць цяпер на Літве,

ці Пазьняк —

зноў харугвы выводзіць у морак?

Злыбяды не зваюеш ніяк...

Коні, коні...

Нячутна плывуць туманамі,

растаюць, як Пагоня над намі,

і рыкаюць у пушчы зубры,

ці адчай

вырывае душу з каранямі?

Нашы душы трывожна маўчаць...

Родны край мой...

Без меры цярплівы, маўклівы,

золкі шлях — тумановае мліва,

то сляпы павадыр, то глухі,

то жабрак —

у суседзяў канючыць лісліва

на нішчымніцы сцёрты мядзяк.

Закрычы і прачніся —

далёка да зорак!

Цішыня на Літве.

Адвячорак.

* * *

Загарну касу ў транспарант

з рамантычным лозунгам

«Жыве Беларусь!»,

сяду на ровар

і паеду абкошваць

гасцінец нашай гісторыі

Варшава — Масква.

Будуць побач снаваць, як мурашкі,

«масквічы», «запарожцы»,

«форды» і «мерседэсы»;

працокае, падобны да тарпана,

мышасты конік з калгаса

«Светлы шлях».

Пракаветны паганскі матыў

згадае старая літоўка

на два галасы з мянташкай, —

і ёй адгукнуцца косы

на Крупчыцкім полі.

А недзе пад Мілавідамі

падыецца з някошаных траў

прывід шляхцюка Пракаповіча

і разгублена спыніцца

паміж каменем,

пастаўленым нефармаламі,

і польскай каплідай з надпісам

«Рокој ісч сіеніом».

Пракоціцца хваляй вецер

па вечным і юным жыцце, —

і ўявіць сябе штандарам
вулічны транспарант.
А з хмаркі,
што прыплыла невядома адкуль,
пралецца вясёлкавы дождж.
І задурчаць з беллага транспаранта
чырвоныя літары
«Жыве Беларусь!» —
на Крупчыцкіх касінераў,
на рану шляхцюка Пракаповіча,
на стомленую літоўку.

СПАДАРЫНЯ ВІКТОРЫЯ

У ціхім старэнькім мястэчку
гандлююць часовым і вечным,
і конік заснуў на бягу...
У гулкім касцёле каменным
наскрозь прамерзлыя сцены
ловяць стагоддзяў тугу.

Трапечацца полымя свечкі
і болей жывым, чалавечым
маўкліва сцякае на дол.
Вугельчыкі, слёзы і церні,
як памяці горкае зерне,
дбайна сабраўшы ў прыпол,
жанчына самотна і гожа
спявае «Магутны Божа»...

Схіліўся Хрыстос на крыжы...
А вочы ўзіраюцца скрушна —
наскрозь прамерзлыя душы
свецца, як вітражы.

Адна Вы на сонечных хорах,
спадарыня, цётка Вікторыя, —
гісторыі нашай анёл.

Нам холадна знізу і пуста,
і снег адгукаецца хрустам, —
неба трымае касцёл.

* * *

Сплывае пясочкам падмурак у хаце.
Зраслася з кіёчкам да вечара маці.
Знікае адзінае, што яшчэ маю, —
сядзіба радзінная над небакраем.
Куды ты? Навошта ляціш-адлятаеш,
зямлiцу-травiцу сваю пакiдаеш?
Куды я ступлю са свiтальнага ганку,
калі ты забрала з сабой калыханку,
дзяцінства грыбное, пякучыя росы,
слядок мой, безабаронны і босы?..

*Хочеться теплого слова,
щебету, сонця і руж.*

Микола Теличко

НА БАШТАНІ

На баштані бронзовіють дині.
Їх духмянь втягають вітерці.
А у Насті очі сині-сині,
Наче квіти в неї у руці.

Тут краса згодилась на корисне.
Ми баштан красою вбережем.
Вітрогоне, зась, бо серце трісне,
Що кавун гарячий під ножем!

* * *

В час тихої печалі,
роздумливих пісень
я заглядаю далі
себе
в майбутній день.

Що буде з нашим світом?..
Розквітне, чи в провал

спихне його копитом
майбутній Буцефал?..

Наш світ,
все більш тверезий,
розквітне ще колись,
щоб мрії всіх поезій
у ньому відбулись.

Не забарись,
оново,
у внуків на видку.
В довір'ї ти, як слово
у віщому рядку.

ОСІННІЙ МОТИВ

Холодно, вітряно, сиро.
Вічний осінній мотив.
В дровах ржавіє сокира.
Хто отаке допустив?

Мокне вона, як і дрова,
понад розливом калюж.
Хочеться теплого слова,
щебету, сонця і руж.

Вже набувають окрасу
осені місто і сад.
Барви липневого часу
зносить з дерев листопад.

Наче птахи жовтокрилі,
листя злітають на діл.
Там на стежках і на зіллі
вибилося літо із сил.

Скоро засмучені діти,
навіть надівши плащі,
будуть у вікна глядіти
на нескінченні дощі.

ЗЕМЛЯ

Випинає фіранку вікно.
Приховало журбу чи вечірку.
Але все ж — і воно, і воно
здивилося ніччю на зірку.

Від питання: «Які там світи
і які там жінки й чоловіки?» —
починається спроба мети
грішну Землю покинуть навіки.

Може, виникла з лиха мета?
Може, розлад з життям і собою?
А Земля між зірок золота.
Космонавти знайшли голубою.

Як таке відчуваємо ми?..
А спрямовуєш звично дороги
на зелені оті килими,
що Земля простягає під ноги.

Мов сліпі, на Землі живемо.
Розучились пишатися нею.
І тому наче всі висимо
поміж клаптями хмар і Землею.

У світи космонавт полетить,
направляючи в безвість антену.
А мені іще дужче любить
золоту, голубу і зелену.

*Бо твой клопат — злучаць,
а не залучаць,
вязаць,
а не навязаць.*

Ніна Мацяш

ПОЎХ

Прамаўляю слова «поўх» —
і з'яўляецца адразу
луг, папляжаны капцамі
з долу выпхнутаі зямлі...

Поўша! Хто ты ёсць? Які ты?
Ці ў мадэлі твайго свету
насамрэч няма мне месца
з сакавітаю травой
і пяшчотаю шматквецця?

Што, сляпко, хацеў сказаць ты
гэтым следам сваім цёмным?

Што супольнага нічога
і няма ў нас, і не будзе?

Ох, баюся, недалёка
адышла я ад цябе:

з невідучасцю ў вакольным,
з прагай выйсця ў іншасвет

я сама хіба нічога
не касую неабачна —

мерывам уласным цемры,
сваім мерывам святла?

Поўша, з нораў непрасветных
калі рыў дарогу ўгору —
гэта стаць хацеў ты птушкай?

БУСЯ

На крыжы твайго цела
вяртаюцца з выраю
траваквецце і птаства,
матылі і грамы.

Убачыць цябе ў палёце —
атрымаць блаславенне,
убачыць на доле —
уварціцца перасцярогі.

«Буся! Буся!» —
гукаюць услед табе дзеці,
а ты ляціш у гняздо сваё,
вятрам і небу адкрытае,
і засяроджана молішся
за іх
доўга-доўга.

Бусько, буся,
чорна-чырвана-белы

герогліф жыцця,
пацалунак прыроды,
якога баяцца
балотныя жабы і гады.

Пацалунак вясны
ззімелым
Палессю і мне.

ЯШЧАРКА

Бы хтосьці заўзята
пацягнуў за нябачную нітку
вераценца рудое:

перабегла дарожку
і знікла ў атаўцы
неспадзяваная яшчарка!

І хоць бы познак які там
пра жывую прысутнасць яе,
хоць бы зеллейкавы ўскалых!

Тут была — тут няма...

...Як па адлёце душа:
ненаяўная толькі таму,
што няўгледная...

ДАРОГА

Інаку Мікалаю

Табе ўсё адно,
ступакі цябе мераюць,
колы ці капыты.

Табе ўсё роўна,
хто ці што ў таварыстве тваім —
пясок, мурог, лес ці скалы,
разумныя ці неразумныя,
і ці ўхваляюць цябе,
ці гудзяць.

Стаяць пры табе
і вучэльня, і балаган,
тут храм, а там крама,
ды няма табе справы да гэтага,
бо твой клопат — злучаць,
а не залучаць,
звязваць,
а не навязваць.

І дзяліцца з усімі
праўдай сваёй,
як сёння са мной:
зусім нескладана —
а як прыгожа! —
быць адзіннымі ў існаванні,
адзіннымі
і памкнёнасцю, і пакліканнем.

Бо не ў табе раздарожжа.
Памажы, Божа!

Няхай у каменя буду я...

Алесь Зайка

ПЕСНІ І ЛАСТАЎКІ

Была нядзеля, светла цвіў язмін пад акном у бабы Марылі, шырока і вольна ліліся даўнейшыя песні з вакон яе хаты: усё ж такі я здолеў угаварыць бабу Марылю і яе таварышак праспяваць мне іх на дыктафон. Захапіліся, забыліся на ўсе справы, вочы і твары маіх спявачак шчасліва свяціліся, цвілі ўваскрэслай маладосцю. Дзверы не зачыняліся: у хату сышліся ці не ўсе жыхары гэтай невялікай прыазёрнай вёсачкі. А песня ўсё лунала, а песня ляцела да неба.

...І не згледзелі, як згусцілася цемра. Разыходзіліся як бы з нейкім шкадаваннем, ціхія, усмешліва-разгубленыя...

Апошні вечаровы аўтобус ужо даўно пайшоў, і я застаўся начаваць у бабы Марылі. Доўга не мог заснуць... Не спала і старая: чуў, як доўга малілася, цяжка ўздыхала...

Прачнуўся ад несціханага звонкага шчэбету ластавак. Сонечнае святло залівала пакой, чуўся густы салодкі водар язміну. Баба Марыля ўвіхалася каля печы.

Я выйшаў на двор — і супыніўся, збянтэжаны, здзіўлены. Такой колькасці ластавак і ластаўчыных гнёздаў пры адной хаце я яшчэ не бачыў! У поўнай згодзе, суладна і заўзята, крэслілі прастору вастракрылыя птушкі, стараліся,

шукалі спажыву: у кожным гняздзе чуўся патрабавальны піск птушанят. Не стрымаўся, пабег распытваць у гаспадыні, чаму тут ажно гэтулькі гнёздаў.

— Раней няшмат было. Не лепяць ластаўкі гнёздаў, дзе людзі не жывуць, не любяць яны пустых хат. А ты сам бачыў, колькі іх у нас. Вось і перабраліся да мяне. Так і на іншых котлішчах, дзе яшчэ ёсць якая жывая душа. Памру — і ад маёй хаты адляцяць...

Зніякавелы, пачаў горача суцяшаць, пераконваць старую, што жыць яна будзе доўга, бо яшчэ гэтакі звонкі і чысты голас мае...

...Утравелай сцэжкай, абмытаю чыстай расою, выбраўся на шашу, да паўстанка. Азірнуўся. Лёгка пазнаў бабуліну хату з сінімі аканіцамі і белым язмінам у агародчыку. Згледзеў і яе ў веснічках. Нейкі жаль агарнуў душу...

А над ціхай сонечнай вёскай, што агародамі ўпіралася ў азёрныя чараты, плаўна кружылася бусліная пара.

ВАЛУН

На гэтай дарозе я не чую стомы. Нават пры доўгай хадзе і такой спякоце, як сёння. Бо гэта дарога дадому, да роднай хаты.

Але кожны раз я супыняюся на ёй: кірую да шэрага каменя-валуна, што адвеку ляжыць пры самай дарозе. Бо ён адзінокі і самотны. Pole васьмае жытнёвую ніву, неба — трапяткога звонкага жаўранка, рачулка ў недалёкай зялёнай лагчыне — берагі. Няхай у каменя буду я... Я тулюся да каменя, чую яго цяпло і слухаю білі, якія нашэптвае мне замшэлы сівы валун.

САМОТНЫ ХУТАР

Каб адпачыць, схавацца ад гарачага сонца, збочыў на блізкі ад дарогі апусцель хутар. Агародчык перад хатай, надворак, здзічэлы сад у густых зарасніках прывялай крапівы, сухога палыну, тлустага лопуху. Дзе-нідзе вытыркаліся з пустазелля вастраверхія калкі былой агароджы.

Як ні дзіўна, хата была яшчэ моцная, здаровая. Мабыць, яе ратаваў хвалісты шыферны дах.

Угледзеў: з шырокіх пацямнелых бяргенняў выступалі слязінкі смалы. Хата плакала...

КРЫВАЯ САСОНКА

На царкоўнай званіцы, учапіўшыся вузлаватымі каранямі за расколіны ў муроўцы, расце змарнелая крывая сасонка.

Няўжо і яна «пацешана будзе»?..

СПУТАНЫ КОНЬ

На невялікай лугавіне, якая туліцца да вясковых агародаў, пасецца самотны спутаны конь.

Сам вольны птах, нясцерпина захочаш вызваліць з путаў гнядога. Няхай і ён адчуе волю і свабоду, няхай і ён пачуе свіст ветру ў вушах!..

УСМЕШКА

Ехаць яшчэ доўга, а пыльная дарога і летняя спёка ўжо стамілі ўшчэнт.

Мінаю жанчыну. Тонкі зграбны стан, цёмныя глыбокія вочы, палявыя кветкі ў руках і, падалося, усміхнулася мне...

Мінуліся... А ўжо не такая самотная дарога, і ўжо не так дакучае гарачыня...

ЧАКАННЕ

Ліпень. Вечар. Душна. Цёмныя хмары з ледзь бачнымі прасветлінамі завалаклі ўсё неба.

У паветры разліты моцны пах распаранага бульбоўніку, спалавелага жыта, якое расце адразу за агародамі.

У сінім прыцемку далёкія агністыя сполахі маланкі і пералівісты пошчак грому.

Зноў залацісты пісяг на ўвесь небасхіл, і зноў гучна вуркоча пярун. Усхадзіўся вецер, зарухаліся, заварочаліся хмары. Усё неба асвятліў вогненны пас бліскавіцы, тут жа за ёю грозна грывнуў гром. Цяпер няма сумнення: быць навальніцы!

Неўзабаве цяжка зашапацеў, набліжаючыся, навальны дождж.

А ты будзеш стаяць і са страхам чакаць раптоўнай успышкі маланкі і ляскату блізкага грому.

Як некалі, як у дзяцінстве...

*Жолуд адскачыць ад каменя
І — прарасце.*

Аляксей Белы

ПРАВІНЦЫЯ

Усё тут проста і шчыра,
Усё падаецца «у лоб»,
Надвячорак суботні.
Людзей у аўтобуснай мала.
Прыгажуня ля шкла,
За якім — галерэя асоб.
І амаль што усе там —
Перадавікі крыміналу.

А другая адчайна
Сціскае півоні ў руцэ,
Так зайздросна сумуюць
Яе васільковыя вочы:
Маладую праз плошчу павезлі...
Нібы ў малацэ...
Вось яна й дачакалася
Першае шлюбнае ночы...

Тут прыблудны сабака
Да цёплай падлогі прыліп —
Так цудоўна яму —

Ні настырных сябровак, ні вошай!
Рыжы міліцыянт ледзь паспеў
На напрамак Галік,
Ён малодшы сяржант,
І яму можна ехаць без грошай.

Зрэшты, што там. Няхай.
У спусцелы аўтобус зайду,
Ці паказваць квіток,
У кіроўцы спытаю ледзь чутна.
«Обязательно!» — скажа. —
«Здесь всё должно быть на виду...»
Вось і ўсё. І з дарогаю зноў
Пачаліся заручыны.

Прымашчуся на крэслах
На двух, хоць і мулкіх, наўскос,
Хай аўтобус ляціць
Паўз бярэзнік, вясёлы і гонкі.
І засну да Баранавіч —
З раніцы быў сенакос,
А пасля чаркі з тры,
(Так выдатна пайшла) самагонкі.

НА МОГІЛКАХ У МІХНАВІЧАХ

Дзе ўжо бліжэйшы кут
І цішыня да звону...
Дорыць каліна тут
Колер чырвоных гронак.

Тут, стаміўшыся жыць,
Хоць і не цесна ў хаце,
Шмат хто з радні ляжыць:
Дзед з бабай, бацька з маці.

Зноў ты прыйшоў сюды,
Восень нешта навеяла...
Падаюць жалуды
На магілу Купрэева.

А з веснавой пары
Тут, дзе вада і рэйкі,
Стала жывуць бабры,
Цэлыя дзве сямейкі.

Хаткі — у тры сцяны,
Рой над імі асіны.
Валяць дрэвы яны —
Болей за ўсё — асіны.

...Птушка ўскрыкне: «Піць!» —
І абміне стадолу.
Чутна, як ліст ляціць,
Бачыш, як льне дадолу.

...Вёска. Клады. Спатканне.
Усё — на адной вярсце.
Жолуд адскочыць ад каменя
І — прарасце.

ПОЎДЗЕНЬ

Не вызначай ні правілаў, ні мэты.
(А доўга выбіраць — дык і не з'едзеш...)
На водбліску маланкі адгойдаецца лета,
Так хутка праляціць, што і не згледзіш.
Пачнецца ўсё і скончыцца знянацку,
Як ластаўкі на дроце пошвіст звонкі.
Спяшайся! Можа, ўскочыш у юнацтва
Хоць на хвіліну. Быццам у палонку!
Хоць на імгненне. Зрэшты, на Усходзе,
Куды закіне лёс на дзень ці месяц,
Такія думкі светлыя прыходзяць,
Так хочацца былое уваскрэсіць!
І, сціснуўшы у пальцах цыгарэту,
Пад сонцам жоўтым-жоўтым, бы сланечнік,
Загадкава глядзець на мінарэты
І думаць не аб сённяшнім — аб Вечным.

* * *

...Знак вяртання — лёгкі сум і асалода,
І валошкі разбрыліся зноў па жыце,
А ў лясах на Беларусі пахне мёдам.
І таму ў чужых мясцінах нам не жыці...

НАІЎ

Ах, гэты чэрвень, залаты і палкі,
Яшчэ павук не тчэ ў кустоўі кросны.
І сонца, бы мянтоўская мігалка,
То блісне, то хаваецца між соснаў.

Дарога — найвыдатнейшы псіхолаг...
Дубы і ліпы ў адмысловых строях.
І нам распавядае магнітола
Пра Поўнач, Салаўкі і снег у пояс.

Што поўнач нам? Усё даўно забыта,
А тут насупраць — вочы, бы азёры.
Дык, можа, выйдзем, дадратуем жыта,
Што бура не дапляжыла учора?

...На месяц хмарку ветрыкам насуне,
І пералескаў адгукнецца рэха.
Давай, не сумнявайся, прыгажуня,
Папутку зловім, каб дамоў даехаць.

А лепш прачнуцца весела на золку
У стозе ці закінутай адрыне,
Глядзець у неба і чакаць вясёлку,
Што ў рэчку хвост паўлінавы закіне.

* * *

Пад засенню хваёвых шат
Спазнаўшы: слодыч не ў віне,
Мы будзем піць на брудэршафт
І смажыць сала на ражне.

Снег пад нагой не зарыпіць,
І дым не будзе горкім,
Мы за аблокі будзем піць,
А потым і за зоркі.

Вядома, што не той узрост,
Вядома, што не дваццаць,
Але які не ўздымеш тост,
Каб зноў пацалавацца!

*Туга — не лекар. Страх —
не абаронца.*

Алесь Паплаўскі

* * *

Пакорлівасцю атрутнай
Разлічваюся старанна
За прывідную прысутнасць
Таго, што наканавана.

Світальнаю прыгажосцю
Душы слепату зываю...
Пляваць, што за вочы хтосьці
Смяецца з майго адчаю.

Вяртаюся праз вяртанне
Растрачанага, святога,
За згоду на пакаянне
Прыняўшы маўчанне Бога.

* * *

Упэўненасць мінае, як і ўсё,
Пакінуўшы надзею паратунку.
Світанак ноч да чырвані рассёк
І песціцца ў крывавым пацалунку.

П'яная золь распырсканым віном
Па шыбіне сцякае з небакраю...
Няважна ўсё... Па сутнасці, даўно
Я ціха, незаўважна паміраю.

Я ўпэўнены, што Нехта — той, чужы —
За мною з-за фіранак пільна сочыць.
Ён ведае, як хочацца мне жыць,
Я ведаю, што ён таго ня хоча.

Заплюшчу вочы: робіцца лягчэй
Заціснутаму ў цуглі штучнай моўчы.
І зноў з усіх прымроеных вачэй
Адны твае мяне ратуюць вочы.

* * *

Ля падмуркаў былой сінагогі,
У панурым яўрэйскім квартале,
Коцяць дні нашы кола знямогі,
Тлеюць тлумам, пакутлівым жалем.

Немач вулічных «охаў» і «ахаў»
Агрызаецца юрам і смехам,

Аблятае з аголеных дахаў
Палахлівым неонавым рэхам.

У віры гэтай плыні імклівай
Упіваемся Фэранцам Лістам.
Цэдзім з пластыку мутнае піва
У кампаніі двух кадэбістаў.

У размовах скупых і бязладных
Слепа верым у цуды зямныя.
І нахабна шукаем спагады,
Зазіраючы ў вочы шклянныя.

Нас няма ўжо?! Як боль — недасяжнасць!..
Як пратэст — запазнелая споведзь...
Захмялелая праўдай прадажнай,
Гіне наша душа на паўслове.

Патанае ў вачах-аметыстах
Гэты дзень векавой прыгажосці.
Мы п'ем піва і слухаем Ліста.
І яшчэ спадзяемся на штосьці.

* * *

Вар'яцтва мрояў... Холад небыцця...
Туга — не лекар. Страх — не абаронца.
Дзве стрэлкі на гадзінніку Быцця
Размотваюць маўклівую бясконцасць.

Сапраўднасць агаляе галізму
Сапраўднасці нязбытных абяцанняў.

Дзве лініі сыходзяцца ў адну,
Размытую адлегласцю чакання.

Жыццё, як шал, як звычка спакушаць,
Як марнасці наіў, як грэх адхлання...
Ахрыплым рэхам выпырхне душа
З пустэльні цесных, душных памяшканняў.

Паломніцтва ў суладдзе, дзе Сусвет
Вартуе сум нявыплаканай Моўчы,
Дзе слёз маіх застыг нябачны след
Усмешкай тых, хто здрадзіць мне аднойчы...

* * *

Непазбежнасць воляю багоў
Спыніць час, і нас з табой не стане.
Цішыню нявымаўленых слоў
Будзе сцерагчы маё чаканне.

А калі нязбытнасць праз гады
Прарасце нявыказаным сумам,
Мы з табою вернемся сюды
Безгалосым шэптам нечых думак.

Мітуслівасць вуліц распране
Стомленае рэха гулкіх крокаў...
Нашы сны сустрэнуцца, дзе снег
Соллю слёз застыг у зрэнках вокнаў.

Дзе акулкленая смуткам бель
Плодзіць дні нямыя і надзею,

Што аднойчы позіркам цябе
Я ад тлуму вечнасці сагрэю.

* * *

Святло ў нераспрамененым святле,
Завяянае ў ранішнюю шэрасць,
У шолэхі, што цепляцца ледзь-ледзь,
Аблытваючы думкі недаверам.

Пажадлівая неведзь мітусні
У позірку начнога запаздальца,
У сутаргавым шэпце цішыні
На кончыках тваіх вільготных пальцаў.

Усё, чаго даўным-даўно няма,
Усё, чым мы жывем, чаму зайздросцім,
Па сутнасці сваёй самападман,
Люзія хлуслівай прыгажосці.

Адзіная бяспрэчная дэталё —
Бясформенная прорва небасхілу,
Куды сплыве ўсё існае, на жаль,
Каб стаць ізноў нябачным тленным пылам.

*...И тот уверенно изрек, что
Кампанелла — это соратник
Бенитто Муссолини...*

Александр Антикян

ЖЕРТВА КАМПАНЕЛЛЫ

История, которую я хочу рассказать, произошла в недалеком прошлом. В то время я служил в уголовном розыске транспортной милиции.

Помню, в один из дождливых ноябрьских вечеров к нам в кабинет вошел расстроенный молодой человек лет двадцати. Представился и поведал о своем злключении в городе над Бугом.

Приехал он из сельской местности с огромным желанием купить себе зимние сапоги. А тогда было время сплошного дефицита, в магазинах — шаром покати, приличные вещи добывались или по большому блату, или у спекулянтов (ныне предпринимателей), или напрямую у польских железнодорожников.

Итак, решив себе приобрести сапоги, молодой человек, получив информацию от сведущих людей, направил свои стопы к месту отстоя польских тепловозов. Около одного из них он встретил мужчину, который вначале поинтересовался, что молодой человек делает в таком опасном месте, где могут запросто избить и ограбить, а потом сочувственно предложил свою помощь в покупке сапог. Взяв у доверчивого парня деньги, мужчина взобрался на тепловоз в кабину машиниста — и был таков. Напрасно прождал его

наш деревенский парень часа два, мужчины и след простыл. И тогда он решил обратиться в милицию и заявить, как его бессовестным образом обманули.

В милиции тоже работают люди, никому не хотелось в такую неуютную погоду идти на место совершения мошенничества. В конце концов, бросили жребий, который оказался «благожелательным» ко мне. Правда, в помощь дали толкового сержанта.

Польский машинист, в тепловоз которого залез мошенник, посетовал, что ничего не видел и сказать ничего не может. Впрочем, другого ответа мы от него и не ожидали. Кроме показаний потерпевшего и примет мошенника, мы ничем больше не располагали, но машина розыска уже начала набирать обороты. Были ориентированы все службы, около тепловозов устроены засады, потерпевшим были просмотрены все фотоальбомы с преступниками разных мастей.

Не зря говорят: кто ищет — тот всегда найдет. Спустя несколько дней возле одного из польских тепловозов милиционеры задержали мужчину, приметы которого явно совпадали с описаниями потерпевшего. Было проведено официальное опознание, и наш горе-покупатель зимней обуви сразу узнал мошенника.

Передо мной сидел мужчина лет пятидесяти, который все отрицал и только твердил, что парень ошибся. Такого «крепкого орешка» можно было «расколоть» только неопровержимыми доказательствами. И помог нам, как ни странно, польский машинист, которому мы пообещали, что направим его руководству нелицеприятное письмо, уведомляющее о его нежелании помочь органам правопорядка.

Задержанный, почуяв своим нутром, что ему, как потом выяснилось, семь раз судимому за мошенничество

особо опасному рецидивисту, деваться некуда, сознался, но добавил, что дураков надо учить. Внутренне я был с ним согласен.

Водворив задержанного в изолятор временного содержания, я начал готовить материалы для следствия. И вдруг, как говорят в народе, картина Репина «Приплыли». Меня вызывает начальник отдела и сообщает, что на меня в транспортную прокуратуру пришла жалоба от задержанного Л. и на завтра назначено оперативное совещание, на котором будет присутствовать прокурор.

Совещание началось с зачитывания начальником этой жалобы. Подробно весь текст я не помню, но написано было приблизительно следующее: «Такого-то года, числа я был задержан милиционерами около польского тепловоза и меня заставили признаться в мошенничестве, которого я не совершал. Особенно старался опер по фамилии N, который попросил выйти всех сотрудников из кабинета и начал применять ко мне меры физического и медицинского воздействия по системе Кампанеллы. И после этих жестоких пыток, когда не по моей воле организм начал выворачиваться наизнанку и я уже прощался с жизнью, мне пришлось признаться в том, чего я не совершал. Прошу оградить меня от этого опера, а то он меня искалечит или убьет. И если это случится, то это будет на совести прокурора». Подпись и число.

Прокурор добавил, что вчера они опрашивали задержанного и тот все написанное подтвердил, а при упоминании оперуполномоченного N стал выворачивать себе руки и биться головой о стену.

В кабинете повисла гнетущая тишина, присутствующие поворачивали головы в сторону то начальника, то прокурора, то мою. Наконец, кто-то спросил:

— А кто такой этот Кампанелла?

Начальник, в надежде на ответ, посмотрел на прокурора, и тот уверенно изрек, что Кампанелла — это соратник Бенито Муссолини и во времена фашистской Италии применял к заключенным изуверские пытки, которые не оставляли следов на теле. Далее он всех просветил экскурсом в историю о фашизме, а в конце добавил, что Муссолини повесили итальянские партизаны, а Кампанелла был осужден Нюрнбергским судом. Методы его пыток до сих пор требуют исследования, но в прокуратуре думают, что сотрудник N о них расскажет сам.

Теперь все смотрели уже только на меня. Конечно, в такой не простой ситуации, когда нужно было доказывать, что ты не «верблюд», мне трудно было сразу вспомнить, кто такой Кампанелла. Мысли, как пропеллер, завертелись в моей голове, силясь наткнуться хоть на какой-то проблеск о нем. И наконец:

— Насколько мне известно, Кампанелла был монахом и жил в средние века, и никаким соратником Муссолини практически быть не мог, если он не был бессмертным.

Теперь уже и многие сотрудники вспомнили, что знают этого Кампанеллу по институтской программе и он точно монах. Тогда начальник произнес замечательную речь, что ни мне, ни другим не дано учить прокурора, кто такой Кампанелла, и что монахи в средние века были инквизиторами, которые не только изощренно пытали, но и сжигали людей. И если это не тот самый Кампанелла, то наверняка какой-нибудь его потомок, которому секреты пыток были переданы по наследству.

После этого на меня навешали все существующие и несуществующие прегрешения всего отдела уголовного розыска. Сокрушающим было заключение начальничьей речи: «Мы еще узнаем про эти кампанелловские штучки и ты за них ответишь по полной программе. А пока я своим

приказом временно отстраняю тебя от службы, можешь жаловаться куда угодно. И не вздумай общаться с задержанным и оказывать на него давление».

Для меня наступили черные дни, но я должен был выбить у жалобщика почву из-под ног и реабилитировать себя в глазах товарищей, которые прекрасно знали, что я не виновен.

Во-первых, мне надо было найти материалы об этом монахе. Во-вторых, поднять изданные документы о Нюрнбергском процессе. А в-третьих, мне как-то сразу показалось, что у этого Л. что-то не в порядке с головой: не задумал ли он просто убрать меня на время следствия, что бы я не раскопал другие его преступления? И вообще, больные на голову люди мастера на всякие безумные фантазии.

В областной библиотеке мне сразу нашли необходимые источники. Читаю: «Кампанелла Джованни Доменико, род. 05.09.1568 г. в городе Стилла (Колабрия, Италия). Умер 21.05.1639 г. Итальянский философ, один из представителей раннего утопического коммунизма, из семьи мелкого ремесленника. Монашеское имя «Томмазо». В 1559 году за вольнодумие и организацию заговора против испанского угнетения в Неаполитанском королевстве осужден на пожизненное заключение. 27 лет провел в тюрьмах, где писал книги. В 1602 году написал одно из первых произведений утопического коммунизма «Город Солнца».

Закончив с Кампанеллой, просмотрел материалы Нюрнбергского процесса, но даже похожей фамилии я там не нашел.

Сделав выписки и — не поверите — заверив их печатью библиотеки, я на следующий день приступил к выяснению психического состоянию задержанного Л. Я просто

решил проверить, не состоит ли он на учете в психдиспансере. Официального запроса у меня не было, но выручили личные связи. Ну конечно, у этого мужика было столько психических заболеваний, что он мог претендовать на внесение в книгу рекордов Гиннеса.

Очень долго мои товарищи по службе и прокурорские работники вспоминали эту жалобу психически больного как анекдот.

А для меня лично Кампанелла, этот монах-утопист, стал каким-то родным, и я был рад, что он не изобрел изощренных пыток, а был просто мечтатель и любил свою Италию.

Совсем недавно я встретил «старого знакомого» на так называемом Брестском Арбате. Он бросился ко мне с почти дружескими объятиями и попросил не обижаться на старые «грешки» — дело прошлое.

А я и не обижаюсь, ведь на обиженных, как говорится, воду возят, а у меня, извините, спина болит, остеохондроз проклятый замучил.

Стамілася душа ў чаканні свята.

Мікола Аляхновіч

ЦІСКАНІНА

Горад. Вуліца. Еду ў тралейбусе.
Цесна. Віснуць на мне ну амаль усе.
Ператомленыя. Заклапочаныя.
Зацісканыя. І самі ціснуцца.
Зафабрычаныя. Зарабочаныя.
Што ні піскнуць, ні перапіскнуцца.
Бы ў мяшок усіх панаціснута.
Церпім транспарт з ціхмяным піскатам.
...А сумленне нашчэнт расціснута.
Моўце слова,
Пазбаўдзеця віскату!..

АСЕННЯЕ

Стамілася душа ў чаканні свята.
І ў шэрых сценах шэрага пакоя
стаілася.
Са мной.

У цішыні напятай
наўрад ці што нас зможа заспакоіць.

Не студзіць думак нават шыбін холад.
І сум прамоклага дарэшты саду
прынік да шкла.

І цэдзіцца наўкола
халодны, мокры смутак лістападу.

Ад шалу вуліц моўчкі адышлі мы,
ад холаду вачэй, спадману ценяў,
і тут, у цішыні, з табою цэнім
жыццё, як дзень, які праходзіць міма.

Зашмат з табою, мабыць, мы гарэлі,
каб хоць крыху сагрэць таго, хто з намі.

А дня свайго, на жаль, не абагрэлі...
А зараз — восень.

Стынь.

Пакой.

Мы... самі.

МАГЧЫМАСЦЬ

Ты мог мне пазваніць?
Навошта адгаворкі.
Май ласку — не мані.
І так на сэрцы горка.

Ты мог мне пазваніць!
Шукаю я спакою

Ў самотнай цішыні
Халоднага пакоя.

Ты мог мне пазваніць...
Але.. вачам не веру...
Ды хтосьці адчыніў
Замкнёныя мной дзверы.

ЖЫВЁМ У ДОЎГ

Жывём у доўг, які адплочваць трэба
жыццём сваім і марамі сваімі...

І што з таго, што пад высокім небам
свяціла зорка з вашым светлым імем.

Жывём у доўг... Чаргу расчараванняў
і недаверу да жыцця самога
нам памяняць бы на цяпло світаньня,
на міг найкарацейшы дня зямнога.

Жывём у доўг... Ды злыбеды і звады
і так кароцяць век, вядуць да скону.

А мы суседзям і сябрам не рады,
ды і бацькам не аддаём паклону.

Жывём у доўг... А нелюдзі і людзі —
хто басанож, хто ў ботах — топчуць пожны...
Дык чым плаціць, шаноўныя, мы будзем,
калі сустрэне нас наш дзень апошні?

Жывём у доўг...

*Як запавет на ўсё жыццё:
— Не напускай у хату холаду.*

Іван Арабейка

* * *

Нізінны край, мой кут абраны.
Тут цішыня, хоць вудай вудзь.
Ляныя наміткі туману,
Чарот чапляючы, пльвучь.

Свае, чужыя тут драпежылі.
Шапталі: «Кінь свой край, забудзь».
Мне ж сняцца тут, пад Белавежаю,
Кушляны, Вязынка, Альбуць.

Зямля для песні набалелая.
Зямля азёр і курганоў.
Ці не таму завешся Белаю
Між гэтых белых туманоў?

ЗАПАВЕТ

Бягу валёнкі аббіваць.
Шчэ топяць печ, на вокнах золата.
Праз калаўротны спеў чуваць:
— Не напускай у хату холаду.

Як гэта многа — жыць, любіць,
З праходжым першым паздароўкацца,
Суседа словам зачапіць, —
Для сэрца не бывае дробязяў.

Цяпло, спагады пачуццё, —
Я гэта ўсё засвоіў змоладу.
Як запавет на ўсё жыццё:
— Не напускай у хату холаду.

Хутчэй жа дзверы прычыняй.
З тугою нейкай лебядзінаю
Перад табою гэты край
Стаіць адчыненай хацінаю.

КУРАПАТКА

Пелі пеўні на ўсе галасы,
Ад расы аж трава пабялела.
Я махаю, ў мяне з-пад касы
Курапатка — жывая — ўзляцела!..

Я ад гэтага жаху прысеў.
Вінаваты — нядобрая справа.

Птушка крыкнула, ў небе вісеў
Ланцужок яе кропель крывавых.

Паміж кропель у той чарадзе
Гэты крык быў як выдых праклёну.
Брат сказаў, што яна прападзе.
Ну і высмакча яйкі варона.

Секануў ні за што ні пра што.
Вецер пер'е на купіне гушкаў.
Мы травой атулілі гняздо
У надзеі, што вернецца птушка.

Заліваліся пеўні званчэй.
Курапатка ў тумане сівела,
Растварылася, знікла з вачэй,
А чырвоная сцежка вісела...

* * *

Ў акне —
на сук сарока ладзіцца,
Прарочыць доўгую зіму.
Няма цябе — няма мне радасці.
Няма мне ўцехі аднаму.

Вясна не хутка пусціць коцікі.
Што мне вясна — няма цябе.
Стаяць твае ў куточку боцікі
Такія родныя ў журбе...

*Прыгажосці не бывае лішняй —
Нам яе заўсёды не стае.*

Віктар Вабішчэвіч

* * *

Раскошныя кветкі трапічныя
Убачыць так хочацца мне.
О, мары мае утапічныя,
Мой сум па бяхмарнай вясне!

Шчаслівыя вёсны мурожныя
Жывуць у паданнях і ў снах,
А дні, як слупы прыдарожныя,
Бягуць, мільгацяць у вачах.

Мне хочацца вечнай гармоніі,
Яе заварожнай красы —
Не ў ціхай уяўнай калоніі,
А ўсюды, заўжды і ва ўсім.

Жаданні мае фантастычныя.
Шкада, што такога няма.
І рушацца храмы гатычныя,
А ў свеце і ў сэрцах — зіма.

* * *

Прыгажосці не бывае лішняй —
Нам яе заўсёды не стае.
Аблятае ўмомант квецень з вішняў,
І губляем вёсны мы свае.

Дык не бойся ж ты, мастак, ніколі
Прыгажосці лішняе ў радку —
Некага яна заўжды натоліць,
Некаму падасць сваю руку.

*На серабрыстай траве
Сцяжынка Айца...*

Лявон Валасюк

ВОСЕНЬ ПАТРЫЯРХА

*Памяці мастака —
педагога М. Д. Чурабы*

Празрыстыя кроплі
Асенняй расы.
Сцішэлі, пажоўклі
Наўкола лясы.

З сівой барадою
Мастак на шашы.
Эцюднік старэнькі
Ля тонкай душы...

Хвалююся. Бачу:
Няспешна ідзе...
І з чырванню лісце
Пльыве па вадзе...

* * *

Таццяне і Алене

Сніўся мне сон красавіцкі:
Яблыні ў белым плылі.
Сёстры мае у прыполе
Квецень у хату няслі.

Птушкі да нас ляцелі:
Сойкі, шпакі, салаўі.
Вочы сяцёр зіхацелі,
Колерам неба цвілі...

Светлыя, чыстыя думкі.
Словы пяшчоты... Калі
У садзе маім зімовым
Яблыні зацвілі?..

ВЯРТАННЕ НА РАДЗІМУ

* * *

Над роднай зямлёю,
Над маёю радзімай
Час спыніўся...
Стаяць туманы...

* * *

Ля брамы аселля
Іпастасі часу:
Сівелы дзед
І зухаваты ўнук...

* * *

У двор прыляцеў
Чорны воран,
І ў хаце маёй
Цёмна стала...

* * *

Аслепляя ціша.
Цемра ночы. Спакой...
Да мяне
Дакраніся рукой
З фотаздымка,
Матуля...

* * *

Праз шыбіну
Ліецца святло
Нечаканага дня...
Хмаркай белай
Адхілена
Фіранка льняная.

* * *

Месяц плыве
Пад сузор'ем Стральца...
На серабрыстай траве
Сцяжынка Айца...

*Не ў нябёсах горка плача каня —
Ў сэрцы растрывожаным маім.*

Аляксей Галаскок

ПЛАЧА КАНЯ

Плача каня над былой рачулкай,
Купінку не знойдзе для гнязда.
Плач вісіць шчымлівы, гулкі
Над зямлёю, дзе была вада.

Хмызнякі пануюць на тым месцы,
Не відаць нат лужыны нідзе.
А калісьці тут спакуснік-месяц
З зоркамі гарэзіў у вадзе.

Шмат птушыных тут было чародак,
Што падлёткамі ляцелі ў свет.
І прастор быў для чаўноў ды лодак...
Знішчыў усё бяздушны чалавек!

Асушыў, павыганяў, бы з раю,
Братоў меншых з кроўнае зямлі.
Ні лугоў, ні ворыва не маем
Там, дзе хвалі чыстыя плылі.

Нашы продкі шчыра, без падману
Дазвалялі побач жыць усім.

Не ў нябёсах горка плача каня —
Ў сэрцы растрывожаным маім.

* * *

Сёння восень на маім двары,
А на скронях нечаканы іней.
Адлятаюць даўнія сябры
Безгалосым незваротным клінам.

Ноч са мною стала сябраваць —
Не магу заплюшчыць доўга вочы.
Успаміны не даюць мне спаць,
Стукат сэрца сцішыцца не хоча.

Марамі лячу у маладосць,
Думкамі назад, у сваю хату.
Я даўно ў ёй не жаданы госць —
Гаспадар былы, дзівакаваты.

Хата перароблена даўно
На свой лад руплівымі жыльцамі.
Памянялі нават і вакно
На верандзе, ўстаўленае намі.

Засталіся толькі наша брама
Ды яшчэ цалейшыя кашы.
Каля плоту сірацінай камень —
Вартавым адвечным на мяжы.

Восень засыпае на двары
Жоўтым лісцем тое, што збылося.
Ледзь відаць пад ім мае сляды...
І зіма здалёк крычыць, галосіць.

*І цяпер я жыву,
і цяпер мне паветра хапае
дыхаць і задыхацца
на гэтае неба ў хмель...*

Ярына Дашына

* * *

Там, у пера- шкода- ўстойлівым небеўці
стратэгічным пунктам апоры —

стане каханне.

Вусны ловаць малочна-бяззубае лапатаанне
сэрца,

якое, нібы слімак у сваім укрыцці.

Там у кожнае рэчы ёсць рсуче — сваё імя,
а ў кожнае рсуче (душы)

свая заканамернасць

рвацца вонкі. Шматвонкавасць

(ці шматдзвернасць) —

вернасць прывіднай волі.

Такая маленькая я

не сабою гляджу на сябе

і хачу неўпрыкмет

адсачыць чужароднасць

у выразе твару знаёмым.

Там за сотню птушыных палётаў

ад роднага дому

з вышыні азіраюся на перакулены свет.

* * *

Мне балюча, як ты сыходзіш за мой парог,
пераступаш парог свядомасці светавы.
Мне рэжа вочы тваё святло... Крок —
і ты знікаеш. А я вачыма савы
на сонца мружуся, углядваюся да слёз
у гэтыя чорныя плямы... Здала
здаецца каханнем крыльцаў лёгкі неўроз,
а пыл — пылком
на лапках мляўкага матыля.

* * *

Хварэю пад небам Мінска

хваробаю суб'ектыўнай...

Успамінаю нізкі

зморшчынак твару — дзіўнай

пяшчотаю тэмпературу.

Прэм'еры, спектаклі, фестывалы...

У горадзе касавурым

гэтым не маю месца

свайго

і не маю мэты

свайёй.

Ліхаманкава нешта

рыфмую — дым цыгарэтны.

Нават уласным вершам

недаступна, як неба,

як лінія абанента.

Станаўлюся патрэбай
чужога жыцця, фрагментам...

Жыву — галаву ў калені,
хаваюся за далоні —
паўсюль, як да нараджэння,
цёмна, быццам ва ўлонні.

ТВАРЦУ

Ты прыдумаў Сусвет.
У Сусвеце вакантныя месцы
на жыццё і на смерць,
усё астатняе — не ў цане.
Ты ў нейкай сваёй
прынцыповасці бесцяснай
ўзяў — і аднойчы
прыдумаў мяне.
І цяпер я жыву,
і цяпер мне паветра хапае
дыхаць і задыхацца
на гэтае неба ў хмель.
Тут усе мы паціху
адно аднаго забіваем,
і ў гэтым таксама
падобныя на Цябе.
Вокісь сонца з паветрам —
па самых прыблізных падліках
хутка лета.

Мая адзінота — Твой эксклюзіў.
Лёгка жыць у мінулым
часе і прамінулых ліках...

Як наяўнасць таго,
што Ты некалі ўсё ж такі быў.
Засталіся ўспаміны
і сціснутыя аскарбінкі
вершаў,
горка-салодка-кіслыя пад языком.
Я трымаю сябе
ў Сусвеце, нібыта травінку,
проста ўверх, у нябёсы,
у сэрца Тваё вастрём...
І сыходжу ціхенька
за межы ўласнага ценю,
вінавата, нібы
захмялелы, запознены госць...
Мамін крыжык
і малітоўнік у маёй кішэні —
як наяўнасць таго,
што Ты недзе ўсё ж такі ёсць.

*Звінелі ў кузні кайданы.
Каму яны? Каму яны?*

Зінаіда Дудзюк

КАЙДАНЫ

Жылі ў краіне кавалі,
Яны кавалі, як маглі,
Нарогі ды падковы
На добры лад вясковы.

І быў між іх адзін каваль,
Што кайданы адно каваў,
Мо некаму на згубу,
Ды меў сваю рахубу.

А зваўся ён Кайданнік.
Ад вечара да рання
Звінелі ў кузні кайданы.
Каму яны? Каму яны?

Найгорш бывае на зямлі,
Калі не ладзяць каралі.
Набеглі ворагі здаля —
І стала блага кавалям.

Іх закавалі ў кайданы.
Такі парадак у вайны.

У кайданах, што сам скаваў,
Кайданнік век свой дажываў.

ЗОРНЫ ПАЛЯЎНІЧЫ

Тваё «лаў ю» падобна на «лаўлю».
А зрэштты, што ж, лаві! Ты паляўнічы!
І да цябе злятаюцца ўсе знічкі,
Як у гаёк вясновы салаўі.

Ды мне пара збірацца ў родны край,
Дзе шчодро асыпаюцца ранеты,
Пераляцець патрэбна паўпланеты,
Хоць кажуць, дзе каханне, там і рай.

Такая неабдымная зямля!
На жаль, належым розным кантынентам.
Пачуцці не змяшчаюцца ў канвертах.
Пра што маўчым, забудзецца пасля.

Вачэй бы не адводзіць ад цябе...
Але бывай, мой зорны паляўнічы,
І нехта іншы нашы знічкі злічыць.
Нашто, шчаслівым, нам яны цяпер?

На развітанне мушу я сказаць,
Што сёння мне бязвоблачна і сумна,
А ты такі прыгожы і разумны...
Ды існасць не ва ўсмешках і слязах...

Яна жыве сярод звычайных слоў,
Будзённых спраў і тлумнасці турботнай.

Яна насцігне нас аднойчы ўпотай
Далёкай згадкай ці нязбытным сном.

* * *

Ходзіць па садзе,
Шэпча замовы
Даўні мой сябар
Мікола Зімовы.

Стомлены позірк,
Шэрыя космы.
Марна шукае
Мінулыя вёсны.

Стоена свет
Азірае навокал —
Блізкае шчасце
Заўсёды далёка.

Што ж, у зімы
Ёсць свае перавагі.
Болей спакою,
Затое менш смагі.

Лепшыя думкі,
Лепшыя словы, —
Усё прамінула,
Мікола Зімовы.

Ды конікі ўздымуць
Сонца над краем:

Вунь Каляда
Іх ужо запрагае.

Зноў стане свет
Малады і вясёлы.
Будзь жа здаровы,
Зімовы Мікола.

Недзе за сцюжамі,
За халадамі
Нас выглядае
Вясна маладая.

*Таится в будущем угроза
И быстро остудят морозы
Твою горячую мольбу.*

Вадим Жилко

* * *

Зачем планировать судьбу
По гороскопам и прогнозам?
Таится в будущем угроза,
И быстро остудят морозы
Твою горячую мольбу...
Зачем надеяться и ждать,
И слово пестовать «взаимность»?
Оно рифмуется с «наивность»,
И не поможет здесь призывность,
Хоть это горько сознавать...
Зачем подбрасывать вопрос —
Тот, на который нет ответа?
В хитросплетениях сюжета
Давно прошли весна и лето,
Не уплатив прощальный взнос...
Зачем смотреть по сторонам,
Искать не правило, а странность?
Ведь хода времени чеканность
Воспринимается как данность —
Особенно по вечерам...

Зачем искать твои черты
В случайно встреченных прохожих?
В момент внезапной сладкой дрожи
Отметить: «Как же вы похожи!»
Но это всё-таки не ты...

* * *

Не клянитесь «твердым словом»:
Мол, навечно, навсегда...
Ведь давно уже готовы
Или счастье, иль беда.
Затуманенные дали
Не откроют горизонт,
И найдете вы едва ли
Хоть какой-нибудь резон.
И летят на воле где-то,
Над волнами суеты
Обещания, обеты
И напрасные мечты.
Нам осталось только эхо —
Соло золотой трубы,
А еще — осколки смеха
Над просторами судьбы.

* * *

На победу — слетятся стаями,
Да еще поддадут упавшему...
Почему же, однако, не с вами я,
А сочувствую проигравшему?
Опьяненные силой и ловкостью —
Хоть кирпич разбивай о голову! —
Упиваетесь вы жестокостью:
Вот какие мы, как нам здорово!
Нет сомнений — по праву свирепому
И без совести — все дозволено:
Убирайтесь с дороги, нелепые,
Не то косточки лягут ворону!
На коленях житье привольнее
И с зажмуренными глазами...
Все счастливее стали, спокойнее.
Почему же опять я не с вами?..

ТРАНСПОРТНАЯ ИСТОРИЯ

Пародия

Я как лошадь: и в движеньи
Научился стоя спать.
Ну а если на сиденье —
Лучше нету, благодать!
Лишь строка во сне родится
Неожиданно всегда...

Н. Никишин

Я в трамвайном раз вагоне
Ехал. Все бы ничего,
Только мой сосед спросонья
Вдруг воскликнул: «И-го-го!»
Все в испуге, а водитель
Усмехнулся нам в ответ:
— Вы не бойтесь. Приглядитесь —
Он не пьяный, он поэт.
— Ах, поэт! Другое дело...
Все понятно нам тогда.
— Рядом с ним садитесь смело,
Он не тронет никогда.
Мы его не прогоняем,
Каждый день он так сидит —
Что во сне насочиняет,
С тем в редакцию бежит.
Мы молчим в благоговенье:
Вот он, истинный поэт!
А сосед мой по сиденью
Сочинял, храпя, сонет.
Что нам Пушкин и Есенин?

Лучше их совсем не знать,
Раз в движеньи на сиденье
Можно спать и сочинять.

МОЯ ТВОЯ НЕ ПОНИМАЙ

Пародия

Осчастливить Лунинец
Едет Солодуха,
Цель имеет здесь певец,
Чтоб поднять нам духа.

Из вириша в одной райгазете

Соседка Мария дождалась скворцов,
Но вот опечалена встреча:
Два черных атласных самцов-молодцов
Подрались за теплый скворечник.

Там же

К чему падежи? Понимает моя:
Бумага безграмотность стерпит.
А если словов навьдумаю я,
Меня мой газета поддержит.
К тому же большой гонорар получаль,
Где много и рубль, и копейка,
А если меня ты покритиковаль,
Ты есть нехороший злодейка.
По-руску не очень умею сказать.
Мне ближе, пожалуй, турецкий,
И все же я очень себя уважать —
Я есть поэтесс лунинецкий!

*Кранеца мудрая рука:
— Твой шлях ёсць пошук шляху.*

Кастусь Жмінько

БЫЛЫЯ

Мы — мінулыя, мы — былыя.
Мы — гісторыя, часу знак.
Выпадаем з эпохі так,
Нібы сосны з бароў — сівыя.

Разарвалі наш лёс вятрамі
Не па-людску шугай-гады.
І ў пякельных пластах нуды
Не рубцююцца крыўды раны.

Скрозь нягоду ледзь-ледзь зіхне
І хаваецца коннік белы.
Дзе вандруеш, мой прашчур смелы,
З воляй, што даравана мне?

Паланялі не раз вякі
То падманам, а то астрогам...
...Зноў пакліканы Краем, Богам —
Выбіраемся напасткі!

ІСЦІНА

Памяці У. А. Калесніка

Так блізка лета да журбы.
Мярэжы павуціння.
На Спаса скокну па грыбы,
Згублюся ў дымцы сіняй.

Шыракакрылы птах — крумкач —
Між дрэвамі густымі
Мне згушкае на золку плач
Арэлямі старымі.

Звінецьме ў верасе пчалой
Шчымлівая мінуласць.
Дакор, адчай і неспакой
Пачую ў звоне-гуле.

Вуголле згадак марны лёс
Мне на душу абрыне.
Што век нясе, што я прынёс
Пакутніцы-краіне?..

Пайду назад, да бальшака:
Няма... Хвіліна страху...
Кранецца мудрая рука:
— Твой шлях ёсць пошук шляху.

ПАЛЯВАННЕ ЗГРАІ

Зімка восені не роўня.
Халады — кажух адзень?
Асвятляе бякла поўня
Зграю, што праз лес ідзе.

Холад у вачах звярыных,
Згаладалых і пустых.
Выжыць — жылы рваць павінны
Тым, хто мае капыты.

Зграя спрагнена віжуе
За мацёрым след у след...
У ляску алень начуе...
Выдых — і збяднее свет.

* * *

Міколу Сянкевічу

На беразе, дзе ніцая вярба
Губляе слёзы над лустэркам плёсу,
Збірае сіратлівая журба
Лісты ўспамінаў у лазовы кошык.

Кладзе без стомы, не шкадуе й нас,
Прытомленых жыццёвым неспакоем,
І подых успамінаў кожны раз
Мацней гарчыць лазоваю карою.

*Разбуджана сэрца стралою амура.
Каханне і Вечнасць з табою, Культура.*

Алена Ігнацюк

ПАЧАТАК

Я шукала пралескі халоднай зімой.
Каля ратушняй вежы. І ў гурбах блакіту...
Снег амброзіяй рос. Для надзеі якой?...
Апявала ў сабе Афрадыту.

Горад тлеў, як ахвярна-магічны агонь.
І ў ім кожная форма знікала
тварам белай пралескі. І неба далонь
гэты попел вясны сагравала.

Мы так доўга цяпер ля вуголляў стаім:
я, і неба, і вецер палескі.
А да ратушняй вежы ляціць серафім.
Мне нясе залатыя пралескі.

ЖЫЦЦЁВЫ СМАК

1.

...Трускаўку елі.
І лічылі дні, нядзелі.
І ягадны варылі мармелад...
За плотам палісад.
Чмялі гудзелі...
На ганку коткі дзве сядзелі.
І смак жыцця
прадбачыў іх пагляд.
Мы ручнікі-палотны ў росах мылі...
На плоце сонечным сушылі...
Арнамент ажываў на ручніках...
Бы ад Кібелы-маці, матылі кружылі.
Жыццёвы смак — як ручніковы шлях.
Трускаўку елі. Маладзелі...
Да верхалінаў дрэў узносіў нас гамак...
І мы кудысь у неварачь ляцелі:
Я, коткі дзве...
І наш жыццёвы смак.

2.

Смерць закахалася ў жыццё.
Спыніла позірк свой магічны.
Як Новай эры адкрыццё,
жыццю дарыла дзень сунічны.

Яна была, як забыццё
ўсяго, што тлела пад травою.
Смерць закахалася ў жыццё.
І перастала быць сабою.

Сябе ўгаворвала: «Ня смерць...
Пачвара чорная... З касою...»
І дакранулася ледзь-ледзь
да сну выбранніка рукою.

А ён прачнуўся і адчуў
жыццёвы смак — як пах суніцы...
І недзе побач вецер гуў
з зялёным позіткам ваўчыцы.

КУЛЬТУРА

Рэформы Салона, максімы Паскаля,
загадкі ад Мэрлін Манро...

Антычны закон і надзеі Грааля,
асветніцтва розум і карты Таро...

Разбуджана сэрца стралою амура.
Каханне і Вечнасць — з табою, Культура.

Сакрат і Ксантапыа, Пятрарка, Лаура...
Твае прататыпы, мастачка Культура!

А ў гэтую восень бяглянкаю стала...
Мо, хочаш вярнуцца да варвараў-галаў?

Бяжыш ад цынiзму і постмадэрнізму...
Ці хто па табе справіў чорную трызну?

З табою пайду я ў гаёвыя далі.
Вазьмі з сабой посах! Я скіну сандалі...

З душой Мандэльштама, Русо, Геракліта...
Мы знойдзем пачатак. Там чыстае жыта!

*...і расхрыстаны грудзі
для сэрца.*

Алесь Каско

ФРАГМЕНТЫ

1.

Вярнуўся ў кут продкаў
шукаць сваё сэрца —
сталымі гадамі жыву без яго
ці з сэрцам,
перасаджаным ад каменя.

Пад маімі нагамі
камянелі травінкі на чорным асфальце;
аб мяне разбіваліся птушкі,
пранізаныя сцюжаю
невядома калі ахалолых вачэй.

Я праходзіў скрозь абалонкі людскія
і не пытаўся імёнаў,
як ніхто і ў мяне не пытаўся,
адно тупа і глуха грукаліся
камень аб камень —
сэрца аб сэрца...

Граў я калісьці на ветры —
струны парваліся,
і я майстраваў свіццёлкі гліняныя
з выявамі абезгалоўленых пеўнікаў;
хлапчук, мой нашчадак, і той
не выдзьме з іх ані гуку.

Гэтулькі часу — як,
як я хадзіў адранцвелы?
Як піў ваду
стуленымі сухімі вуснамі
і як прамаўляў імі слова?

Чым я жыў,
чым жывіў адсутнае сэрца
ці сэрца,
перасаджанае ад каменя?..

2.

Мне няцяжка шукаць:
пацяжэлыя яблыні
галіны кладуць мне на плечы,
і росы (буйныя, нібы антонаўкі)
скочваюцца па мне —
сцюдзёняць да невыноснасці,
абпальваюць да горычы.

І сонца прыходзіць з-за блізкага лесу,
ключы аддае прамяністыя
ад хаты з рукамі самкнёнымі,
ад клуні, дзе ўгнездзілася цеплыня

на кожнай жардзінцы,
на кожнай сянінцы;
дзе ўночы жывуць толькі ластаўкі,
а ўдзень — кажаны...

Мне няцяжка шукаць:
дзе касы — мая паржавелая
і вострасрэбная бацькава —
самі скасілі быллё ў агародзе,
каб убачыць я здолеў сляды,
якія пасеяла маці на градках апошніх,
і на дзічцы — ката здзічэлага,
і сабаку, што сам
засіліўся на ланцугу на плоце...

Мне няцяжка шукаць:
расхрыстаны весніцы,
нябёсы расхрыстаны —
і расхрыстаны грудзі
для сэрца.

2007

*Прапалі гэтую сцезку за ты-
дзень толькі адны ногі — ногі сацы-
яльнай работніцы...*

Валянціна Кукса

З «ПЯЛЁ СТКАЎ ПАМЯЦІ»

1.

У пачатковых класах нас вучыла Лідзія Аўдзееўна Драздова. Была яна і нашай апякункай, і найлепшай дарадчыцай, і паважалі яе не толькі вучні, а ўсе ў вёсцы. Адноўчы, пасля званка на ўрок, мы паселі за парты, а ў клас зайшла наша настаўніца. На паўдарозе да стала яна раптам спынілася, утаропілася ў падлогу, і заўжды прыветлівы, усмешлівы твар яе стаў бялець. Падняла на нас вочы, а ў іх — невымоўныя боль і туга. Мы павыцягвалі галовы, папрыўставалі з-за партаў, каб паглядзець, што там, на падлозе. Хто ўбачыў, а хто і не за спінамі папярэдніх. Лідзія Аўдзееўна нагнулася, падняла ладны акраец хлеба і паклала на край стала. Цяпер бачылі ўсе. Клас маўчаў, маўчала і настаўніца: запанавала бяздонная ціша.

— От, дзеці, каб мне такая скібка хлеба пасля вайны... Я б яго па макулінцы ела... Было, пабяжым з сястрою ноччу на перавалачны, дзе бульбу перагружаюць, зіма лютая, як злодзеі, назбіраем мерзлай бульбы ў прыпол, дома наварым. А з чыгунка такім смуродам цягне!.. Бо яна ж не толькі мерзлая, а яшчэ й гнілая. Перакіпіць — кісялём

стане. Не, дзеткі, не такім пахучым, салодкім, які вашыя мамы на Вялікдзень гатуюць, а чорным, смярдзючым. Але ямо, нічагусенькі ж больш няма... А потым жыватом качаемся, ванітуем. Як павыжывалі?..

Лідзія Аўдзееўна змоўкла. Клас патанаў у цішыні, якая хацела плакаць.

Устаў хлапчук, падшоў да стала, забраў свой акраец.

Настаўніца змяла крышынку сабе ў далонь і ўкінула ў рот. Смактала іх, як цукерку...

І ніякай натацыі, а як жа глыбока праняло, — думаецца цяпер, калі прыгадваю той незабыты ўрок...

2.

Я даўно хацела пабачыць хату, у якой вырасла мая сяброўка Нэля. Хацела сустрэцца з яе мамаю. І вось выпадкова, а можа, і не, выпала такая нагода. На зыходзе дня, пасля працоўнага тыдня, на выездзе з горада Нэля «галасавала» папутным машынам, каб даехаць у вёску. А тут акурат і мы падварнуліся.

— Хоць бы паспець... Застаць... З работы ж не адпрасіцца...

Нэля найменшая з усіх сямейнікаў. Ёй ужо за пяцьдзесят, а маме — звыш дзевяноста. Пад'ехалі да дому. Ён стаіць на пагорку, ад таго яшчэ вышэйшы і большы. Шырокі двор. Новы плот. Скошаная трава. Па ёй — ледзь заўважная сцежка да дзвярэй. Пратапталі гэтую сцежку за тыдзень толькі адны ногі — ногі сацыяльнай работніцы, бо з дня ў дзень усе на працы.

Нэля падбегам, ледзь за ёю паспяваю, ужо на ганку, ужо шнырыць рукамі над дзвярыма, шукае ключ. А ён не знаходзіцца. Нарэшце... Нарэшце адмыкае дзверы, рукі дрыжаць, а дыхае так, нібыта яна не ў машыне ехала, а бегам бегла з самага Брэста.

— Божачкі, ці хоць жывая... — шэпча Нэля і, як прывід, знікае ў праёме дзвярэй. Я прыспешваю за ёю, здаецца, зусім недарэчна заўважаю, што сцены надта высокія пад белай столлю, на сцяне адна, але вялікая, рамка са здымкамі. Пэўна, усе браты й сёстры Нэліны са сваімі дзецьмі ды ўнукамі, мільгае ў галаве. Мінаю адны дзверы, другія. Зазіраю ў пакойчык, дзе ў два акны ліюцца ружовыя промні развітальнага сонца. Нэля ў цёмнай вопратцы стаіць на каленях перад ложкам. Чорнымі, умольна-гарачымі вачыма глядзіць на сваю маму.

— Мамачка... Мамка... Дзякуй, дзякуй, што Вы дачакаліся мяне...

Мама сядзіць на белым ложку. Спіна яе прамая-прамая. У белай кашулі. Сівыя да беллага валасы сплеченыя ў коску. Ногі, захутаныя ў белую коўдру, апушчаныя на падлогу. На мае крокі мама павярнула галаву і паглядзела на мяне белымі вачыма. Невідушчымі, але яшчэ жывымі.

— Дзякуй, што дачакаліся...

*Мой ценъ забывае дарога,
Мой голас не помніць вецер.*

Іван Лагвіновіч

* * *

Багатыя паплавамі
тутэйшых далін разлогі.
Разуюся — і трава мне
памые расою ногі.

Пасля навальніцы чысты,
вясёлкавы дзень над Краем.
Бярозавы гай сьвятлісты*
здалёк мне здаецца раем.

Старэчай хадой, нясьпешна
іду да яго, малюся,
учынкам ці думкай грэшнай
абразіць няўзнак баюся.

Прыхільнік біблійнай прозы,
нашчадак прамаці Евы,
паверыў я, што бярозы —
эдэмскай пароды дрэвы.

* Тут і далей захаваны аўтарскі правапіс карыстальнікаў ташкевіцкай.

ПЕСЬНЯ ДЛЯ ГОЛАСУ ЗЬ МЯЦЕЛІЧНАЙ СКРЫПКАЙ

Конік мой лугавы,
уяўленьню явіся,
зь перасьпелай травы
жніўных дзён адзавіся!

Я сьняжынку лаўлю
і з расінкай рыфмую.
Больш, чым па салаўю,
па табе я сумую...

Як ты файна іграў
на нябачных цымбалах!
Лукаў тых серабра
мне надоўга хапала.

Музе я ім плаціў
за хвіліны натхненьня,
як па лузе хадзіў
і хмялеў ад здзіўленьня.

А цяпер замяло
непазьбежнасьцю белай,
дзе ўзышло і расло,
зеянула, квітнела...

Глушыць шум баравы
рыфмаваньня словы.
Конік мой лугавы,
сьвет зімовы — су-ро-вы!..

НАКЦЮРН БАБЫЛЯ

Ахвярна зара дагарае
ў вянку прамянёвых церняў.
Яшчэ адзін дзень памірае,
кладзецца ў магілу цемры.

(На дачы самоты начую.)

А неба бяз поўні. Далёка
ліхтарні расы ня сьвецяць...
Мой цень забывае дарога,
мой голас ня помніць вецер.

(Дзяцей ненароджаных чую.)

Пакінулі зрэнкі вачніцы
і самі цяпер блукаюць,
бяссонныя, нібы начніцы,
прымроенае шукаюць.

(На дачы самоты я плачу.
Дзяцей ненароджаных бачу.)

ВЫСОКІ

Над сьціплай вясковай хатай,
над гордым сталічным гмахам,
над папарацьццю і мятай,
над зьверам лясным і птахам —
бурштынавы звон.
Адкуль ён?

На неба зірнуў і ўспомніў:
Мікола Купрэў кульбай
пастукаў у бубен поўні.

РЭАЛІСТЫЧНЫЯ ЭЦЮДЫ

*

Зямля была бедная-бедная...
І раптам — столькі золата!
Дзьмухаўцы зацьвілі.

*

Пасаромеўся абняць жанчыну.
Цнатлівымі вачамі васількоў
на нас глядзела жыта.

*

Сумуе бяз музыкі лес...
Э галін асыпаліся ноты,
у выраі артысты на гастролях.

*

Радасьць першапраходца:
рана-раненька выйшаў з дому
і першы ступіў на першы сьнег.

*Неспасьцігальная мудрасьць Твая,
Госпадзе...*

Павел Ляхновіч

ПОМСТА

Па Іслачы плылі разбухлыя трупы. Плынь паласкала раскручаныя абмоткі, падобныя на доўгія водарасьці. Начамі ў вокны хат асьцярожна стукалі й пыталіся ежы. Вайна, як сялянскі воз па бруку, прагрымела паўз Ракаў і заціхла ў менскім накірунку, пакінуўшы новую ўладу ў выглядзе трох паліцыянтаў.

Ядзя Маціцкая, дэпутатка Вярхоўнага Савету, зьбірала рэчы дзеля ўцёкаў. Каторы ўжо дзень угаворвала Тодара, мужа:

— Зьбірайся, пойдзем у Душкава да сястры, там перачакаем, паглядзім, што будзе. Бо чуе маё сэрца — прыйдуць за намі...

— Ага! Разумная! А гаспадарку хто глядзець будзе? Скаціну куды — на вуліцу ці, можа, суседзям раздаць? Не-е, любачка! Табе, можа, і трэба дзе перачакаць, а зь мяне які спрос? Я ў «таварышчаў» не засядаў!

— Можна і суседзям... Жыцьцё даражэй...

Загрукалі на ганку прыступкі, ляснула клямка, у хату ўварвалася расчырванелая, задыханая суседка. Садрала з галавы хустку, выцерла ўпацелы твар:

— Ядзя! Курлян са сваімі паліцаямі сюды йдуць! У-уцякайце! Бо заб'юць!

— Ну, Тодар! — У вачах адчай. — Прашу цябе!

— Мяне не зачэпаць, што я ім? Бяжы давай! Як усё сьціхне — прыеду ў адведкі. — Падхапіў клунак і падштурхнуў Ядзю да задніх дзьвярэй. — Хуценька агародам у лес, потым вакол Паморшчыны. І на чыстае не выходзь, хмызамі ды лесам старайся.

Правёў у канец агароду, дапамог перабрацца праз плот, падаў клунак. Мядзьведзьявата, сарамацячыся, абняў:

— Э Богам! — Спрытна, як шашок, шуснула ў лес. Лес пачынаўся адразу за агародам.

Тодар вярнуўся, падпёр кійком заднія дзьверы, у прабой пярэдніх уставіў трэску, каб відаць было, што нікога няма. Выйшаў за брамку й пакрочыў у цэнтр мястэчка. Насустрач небасьпецы.

Курляна сустрэў на мосьце. Аднаго. Хацеў кінуць і шмыгануць міма, але той загарадзіў дарогу й падступіў ушчыльную. Аж патыхнула самагонкай і часнаком. Пырскаючы пенай з вывернутых чырвоных вуснаў, прасіпеў:

— Здароў...

— Дзень добры, Сідар... — пад сэрцам засмактала, і Тодар пашкадаваў, што не паслухаўся Ядзю.

— Што чуваць?

— Ну... дык... усё добра. Дзякуй Богу. — Тодар, рассыпаючы тытунь, засьлініў самакрутку. — Прыпаліць ёсьць чым?

— Я табе зараз прыпалю! — Зьняў з пляча карабін. — Ты гэтта... Дзе твая сучка? — Погляд мутных вачэй цяжкі й непрыемны.

— Хто!? Якая яшчэ сучка!?

— Бальшавіцкая сучка, жонка твая дзе?

— Думаеш — стрэльбу ўзяў і ўжо над усімі пан? Сучка — твая матка!

Ухіліцца не пасьпеў. Удар прыклада зламаў нос і кінуў на брудныя дошкі. Потым доўга, мо хвілін дваццаць, Сідар тоўк Тодара нагамі. Калі змарыўся, хістаючыся й мармычучы нешта пад нос, павалокся назад, у цэнтр мястэчка.

Кроў працякла праз шчыліны насыціла й буйнымі кроплямі падала ў хуткія шклянныя струмені, утвараючы мутныя ружовыя хлапячкі. Вакол іх круціліся чародкі гаркуш і верхаводак. Спалоханыя вочы бялелі з-за шыбаў. Фурманкі, што ехалі з кірмаша ў Паморшчыну й Вялікае Сяло асьцярожна абміналі непрыгомнае цела. Падабралі, калі сьціямнела...

...Пахла цьвільлю й дымам. Бледныя промні месяца ліліся скрозь падсьлепаватыя шыбы. На сталі захлапалася газавая лямпа. За ёй цемра глядзела на Тодара горкімі вачыма. «Дзе я?» — спытаў у вачэй Тодар. «Бу-бу-бу», — сказалі яго разьбітыя губы. Вочы выплылі зь цемры. А-а, сястра жонкі... А як...? А дзе...?

— Ачуняў? Я ўжо думала, памрэш. Тры дні бяз памяці. Суседка прывезла, Марыля. А Ядзя хутка павінна быць. У Пяршаі пайшла, кажуць, там партызаны, будзе да іх прасіцца. Зараз юшкі курынай паясі, тры дні ні каліва ў роце, толькі вадой губы мачыла. Пашанцавала табе, што паліцай п'яны быў. Цьвярозы забіў бы.

Цёпла-салодкае палілося на губы, на шыю, крыху трапіла ў рот і сагрэла страўнік. У распухлы нос патыхнула мясам, і Тодар адчуў страшэнны голад. І пачаў глытаць. Ажно пакуль швагерка не сказала: «Ну, хопіць пакуль. Нельга адразу шмат». Тады Тодар прыслухаўся да свайго цела, і яму падалося, што нанесеная шкода ня гэткая ўжо й вялікая. Толькі моцна балела й круцілася ў галаве. І кожны ўдых болем аддаваўся ў скабах.

* * *

Гасьцінец ад Менску да Ракава й далей застаўлены кінутай нямецкай тэхнікай, а ў навакольных лясах процьма зброі. Маладзёк мокне ў хвалях сьцюдзёнай Іслачы, па якой плывуць напаяголеныя трупы. Сідар Курлян туляецца й начуе ў берагавых хмызах. Калі спрабаваў залезьці ў кузаў грузавіка, каб ехаць зь немцамі на захад, атрымаў высьпятка кованым ботам у твар. Зараз немцы ўжо далёка, а ён вымушаны хавацца. Рускія забралі ў сваё войска ўсіх дарослых мужчын, а падлеткаў сагналі ў «істрабіцельны» батальён. Людзі клічуць іх «ястрабкі». Ястрабкі шукаюць па лясах і вясковых лёхах дэзертыраў і такіх як ён, Курлян, былых паліцаяў.

Ноч росная й халодная. Курлян спрабуе закруціць грузнае сваё цела ў паліто, расьсьцеленае на зямлі. У кішэні ляжыць «парабелум» і муляе бок. Ранішні сон самы прыемны, а тут холад і «парабелум». І яшчэ вельмі хочацца есьці.

Над хвалямі Іслачы туманок. Чэзьне маладзёк. Двое рыбакоў, адзін з «таптухай» і торбай, другі з шостам. Босыя ногі чырвоныя ад холаду.

— Правей, правей заходзь! Давай! Давай! Не ўпусьці! — чуе крык Курлян, усхопваецца й кідаецца ў раку, на іншы бераг, дзе, як яму здаецца, лягчэй уцячы. Паліто й «парабелум» застаюцца зьдзіўленым рыбакам.

Хутар гарбаціцца ў невялікім ельніку пры брукаваным гасьцінцы. Да яго лёгка падысьці незаўважна. Сідар ценню сьлізгае між елак і заходзіць у хату. Тры пары сініх, як валошкі, вачэй глядзяць на яго спалохана. Дзяўчынка й двое хлопчыкаў.

— Дзень добры ў хату. Дзеткі, а дзе мама ці тата? — У хаце пахне кіслай капустай і цяплом. Сьліна цячэ ў рот Сідара як з прарванай гаці.

— Мама ў Лакаве на кілмашы, а тата на лыбе... — адказвае самы маленькі. Дзяўчынка штурхае яго локцем, і той змаўкае.

— Цябе як клічуць? — пытае Сідар дзяўчынку, але тая апускае вочы й маўчыць. — Ну чаго маўчыш? Цяляты язык аджавалі?

Дзяўчынка адмоўна хітае галавой, висоўвае кончык языка, маўляў, усё на месцы, але маўчыць.

— Я тут пасяджу, у вас. Тату, маму пачакаю. — Курлян садзіцца на ўслон ля вакна, кладзе рукі на стол.

Цёпла. Галава Сідара хіліцца, ява мякка распываецца, і вось ужо ён сёрбае зь вялізнай місы вараную капусту. Сёрбае і ня можа наесціся.

Стукнула нешта на падворку, і прахапіўся Курлян. Павоўчы прахапіўся, бадзёрым, пругкім. Толькі сьліну сьцёр, што на шчацьцё нацякла. Зірнуў у вакно — і адскочыў. Лёгкая брычка ў двары, запрэжаная конікам вараным, танклявым, нянаскім. А ад брычкі да ганку — Сідар яго адразу пазнаў — Тодар Макіцкі ідзе, камандзір «ястрабкоў», галоўны ястраб. ППШ правай рукою за шыю прыклада трымае, руляй уніз.

Шыкнуў страшным голасам на дзяцей Курлян, каб маўчалі. Не ведаў, што Макіцкі яго ўжо ў шыбе заўважыў і таксама пазнаў. Заціснуў Сідар вялікае сваё цела, хоць і схуднелае апошнім часам, за печ, куды толькі дзіцё магло заціснуцца. І сьцішыўся, як мыш.

Адчыніў Тодар дзверы ў хату, сам за вушак схаваўся, аўтамат перад сабой. Агледзеў пакой:

— Дзеці! Хуценька на вуліцу! І за хлеў! — Дзяўчынка схавала малодшых за рукі, і ўсе разам патэпалі з хаты.

— Курлян! Я ведаю, што ты тут. Вылазь. Адбегаўся... І бяз глупстваў. Я цябе страляць не хачу, я цябе ў лагер, каб доўга гніў. Таму ты мне жывы патрэбен.

Твар Макіцкага бледны, твар хворага чалавека. Далося ў знакі зьбіцьцё й тры гады ў Налібоках у зямлянцы. Таму і ў войска не ўзялі.

У пабелцы, у пыле выбраўся Курлян са шчыліны. Вочы запалыя, абкружаныя чорным, злыя, як у загнанага зьвера. А гутарка лісьлівая:

— Тодарка, зямляк! Ты за тую бойку злуесься? Ну прабач, зямляк, п'яны быў, нічога не памятаю.

— Зброя ёсьць?

— Якая зброя? На халеру мне тая зброя? Німашака нічога! — Вывернуў кішэні, расьхінуў крысьсё фрэнча, задраў кашулю. — Во! На халеру яно мне!

— Ну, то выходзь. — Тодар крыху адступіў у бок і прапусьціў Сідара ўперад.

Выйшаў Сідар на ганак, і — шусь пад парэнчу, ды за вугал, ды з усяе сілы — праз падворак, да лесу.

— Стой, Курлян! Не ўцячэш! — закрычаў Макіцкі й паклаў свой ППШ на парэнчу. — Стой, кажу!

Ня слухае Курлян, ляціць што лось, нават галаву, як лось, закінуў. Выцяляў тады Тодар і ляснуў адным стрэлам. І разьбіла куля апошні пазванок у хрыбетніку. Прамазаў Тодар, ніжэй цяляў, па мяккаму.

Пагрузіў зьнерухомелага Курляна й ськінуў з калёс ажно ў Ракаве, на мосьце. Сам, мармычучы нешта пад нос, паехаў дадому й там добра-такі напіўся. Сам-адзін.

Спалоханыя вочы бялелі з-за шыбаў. Спалоханыя фурманы, што ехалі зь кірмаша ў Паморшчыну й Вялікае Сяло, асьцярожна абміналі нерухомае цела. Кроў працякла праз шчыліны насыціла й буйнымі кроплямі падала ў хуткія шклянныя струмені, утвараючы мутныя ружовыя воблачкі. Вакол іх круціліся чародкі гаркуш і верхаводак. Падабралі, калі сьцімнела...

* * *

Курляна не судзілі. Краіне патрэбны былі працаздольныя зэкі. Ягонаў моцы хапіла яшчэ на дваццаць пяць гадоў. Ён правёў іх у ложку ля вакна, што выходзіла на ракаўскае возера, сярод якога ўздываецца старажытны курган.

А Макіцкі згарэў хутка, як сьвечка.
Неспасьцігальная мудрасць Твая, Госпадзе...

*Я зайздросціла колісь паэту,
А цяпер не хачу яго долі.*

Ірына Ляшкевіч

ТРЫЯЛЕТ

Спакой і цішыня...
Край поля ў малацэ туману гіне.
Вярбняк счарнелы у калянай стыні.
Спакой і цішыня...
Дарога пасмай з-пад нагі каня.
Дзесятак мёрзлых ягад на каліне.
Спакой і цішыня...
Край поля ў малацэ туману гіне.

* * *

Я блукала па ўсіх раздарожжах.
Не шукала прытулкаў зацішных.
За грахі пакарай мяне, Божа.
За памылкі прабач, Усявышні.
У крутых лабірынтах падману
Між пакутаў расла і сталела.
Божа, з кім я шчасліваю стану?
Дзе мой рай на зямлі зледзянелай?

У цнатлівасць дзіцячага свету
Не вярнуцца мне болей ніколі.
Я зайздросціла колісь паэту,
А цяпер не хачу яго долі.
Адзінокай у полі вярбінай
Пад вятрамі мне, пэўна, стагнаці.
І сучешыцца спевам птушыным,
І сагрэцца малітваю маці.

* * *

Недзе за вёскаю статак
Гне чорна-белыя спіны,
Восеньскай стынню працяты,
Хрумстае ранішні іней.
Вецер гуляе між голля,
Мёрзлай лістотай шугае...
Волі, здаецца ж, даволі,
А ўсё адно не хапае.

* * *

Вярбовая дарога да сяла,
Зялёна-залатая ў светлы ранак,
Мяне пад цень спагадна прыняла...
Як грэшніцы дае святы прыстанак,
Прытулак, бласлаўленне і спакой,
Праз шчырую малітву ўратаванне,
Так і дарога гэта, на якой

Сустрэчы нашай след і след расстання.
Усё пяском паволі занясе.
Ды й праз яго праб'ецца разнатраўе...
І палыном самота прарасце,
І кветкаю надзея на спатканне.

* * *

Не ад шчасця паэтка пые...
Ёй самота падказвае ноты.
І бяссонныя ночы яе —
Хваляванняў і мрояў палёты.

Бо ад шчасця — слязінкі з вачэй
І ў душы цесна радасці светлай.
Да тваіх прыхінуся плячэй
Пад вясновай пахілаю ветлай.

І найлепшыя рыфмы свае
Прашапчу я адзінаму ўпотай.
Нам кахання заўжды не стае.
Я кахання развучваю ноты.

*Как научиться жить безгрешно,
И можно ли безгрешно жить?*

Иван Мельничук

ТАИНСТВО

Таинство рождения цветка,
Будь то лишь ромашка луговая,
Мудро повторяется в веках,
Таинством быть не переставая.

Таинство — травинка, листик, снег
И вода, воркующая в реках.
Но превыше всех, святее всех —
Таинство рожденья человека.

ПЕРВЕНЕЦ ВЕСНЫ

Где у полян топорщится валежник,
Где дождик снег слизал с лощин лесных,
Расправил гордо плечики подснежник,
Неустрашимый первенец весны.

Порою град сечет его нещадно,
Колотит лютый ветер, озверев,

Но мать-земля свое лелеет чадо,
Его дыханьем ласковым согрев.

Хоть срок его земной подобен мигу,
Он волшебство великое явил:
Как светоносный луч явился миру,
В Храм красоты весь лес преобразил.

КОРНИ

Мы славим дерево,
Что нас плодами кормит,
Слагаем оды
Листьям и цветам,
Но если бы не
Скрюченные корни,
Что трудятся
С усердием упорным,
Предстало б разве
Это чудо нам?

В АВТОБУСЕ

Бежит автобус, колыхается.
И, паренька толкнув плечом,
Девчонка звонко заливается,
Как будто все ей нипочем, —
И зябкий дождь, и то, что вскорости
(Покамест мир не без паскуд) —

Придут непрощенные горести
И боль страданий принесут.
Пока же ей быть с милым хочется,
Скрываться под его плащом,
И оттого светло хохочется,
И все на свете нипочем.

ПОКАЯНИЕ

Все у меня не то, не так:
Где помолчать бы — рот разину,
Где б поспешить — тяну резину,
Где б драться — пячусь, словно рак.
Не тем порою занимаюсь,
Не с тем, с кем следует, общаюсь,
Не то, что нужно, говорю.
Хотя в своих проступках каюсь
И не творить их зарекаюсь,
А вот же вновь и вновь творю.
И в светлый день,
И в тьме кромешной
Мысль неотступная кружит:
Как научиться жить безгрешно,
И можно ли безгрешно жить?

*Нужно много успеть за короткий
полет:
Спеть о вечной борьбе между
правдой и ложью...*

Валентина Осипова

КУЗНЕЧИК

Украв у тишины ключи
От царства приглушенных звуков,
В кустах куражился кузнечик,
Пытаясь робкий шепот трав
Не допустить до слуха сонной ночи.

Поодаль, как бы между прочим,
Как в тишину сквозь стену чей-то кашель,
Вторгался в хор задорных звуков
Протяжный гул груженной баржи.

Дремала ночь... От аромата трав
Пьянел все более кузнечик.
Дойдя до запредельной ноты,
Он обрывал полет зеленой трели.

Затем, расправив грудь, сменив задор
На упоенье собственной песней,
Он снова поднимал к высотам
Вибрирующий звук.

Казалось, ночь, и тишина, и звезды
Вселенной созданы для этой песни,
Для этой прерывающейся трели,
Рожденной крохотным созданием,
Тягающимся с тишиной.

СВОБОДА

Возвращаться — не лучшая из примет...
Ты вернулся — рада!
И готова идти хоть за дальний свет —
Лишь бы рядом!

Я готова с тобою и в холод, и в жар
Делить невзгоды!
Я готова любовь, как хрустальный шар,
Нести сквозь годы.

Без тебя и дворец мне — холодный склеп,
И солнце — свеча.
Не приемся! Не приедается хлеб.
Не гони сгоряча!

Знай, верна тебе буду, как ночи — день,
Как морю — воды,
Как пустыне — песок, как солнцу — тень,
Как полю — восходы.

Я слова тебе буду шептать в ночи
Слаще меда!
Ты молчишь...

Ты дорожишь
лишь свободой...

МЫ

Мы понимали,
Что мы разные,
Что не подходим друг другу.
Но мы встречались...
Тела, молодые, горячие,
Встречи праздновали,
Но души молчали.
Лишь иногда из них вырывались
Слабые проблески счастья,
Но они тут же гасли —
Стоило между нами
встать расстоянию.
Мы все понимали...
Мы, такие разные,
были схожи в одном:
Боялись лица одиночества.

ОДИНОЧЕСТВО

Вяз обнаженный —
Тело дрожит на ветру...
Как прокаженный,
Дремлет один поутру.

Бок обожженный —
Выел огонь в нём дыру.
Ствол пораженный —
Дятел врачует кору.

Облюбовали крону
Птицы которую пору.
Днем, вороньем окруженный,
Служит охриплому хору.

МУЗЕЙ СОВРЕМЕННОСТИ

Мужчины честь когда-то защищали шпагой.
Ах, до чего же измельчал народ...
Иссякла в душах к совершенству тяга —
На пьедесталы возведен доход.

Сверкают в рамках и обман, и подлость.
Кутил портреты и менял...
В запасниках — порядочность и гордость,
Зато гордыней переполнен зал.

МАКСИМ БОГДАНОВИЧ

Это сложно понять.
С этим трудно смириться.
Отчего столь жесток к вдохновенности Рок?
Стоит в звездные сны заглянуть певчей птице —
Ее тут же берет на заметку Стрелок.

Не уйти от прицела!
Кто раньше, кто позже...
Нужно много успеть за короткий полет:
Спеть о вечной борьбе между правдой и ложью
И «Вянок» подарить краю пущ и болот.

Не пристало роптать!
Пусть в заботах поденных
Стаю греет тепло обустроенных гнезд,
Но оборванной песни мотив окрыленный
Позовет и других до немеркнущих звезд.

Мною пасаджанае дрэва
Сьсечана на паперу.

Мікола Папека

ПРАЗАІЗМЫ

* * *

На паліцах стаяць

Кнігі:

Нікім не чытаная,

Нікім не гартаная

Мудрасьць.

Мною пасаджанае дрэва

Сьсечана на паперу.

* * *

Першы боль —

нараджэньня,

І радасьць сьвятла

балючага.

Другі боль —

любоў непадзельная,

І радасьць каханьня.

Жыцьця скразны боль
І смутак пазнаньня.

Апошні боль — сьмерць...

Апошняя радасьць.

* * *

Па лясной дарозе ночы...

сьпявалі мне салаўі,

поўня сьвяціла,

ішлі зоркі за мною...

* * *

Сьмерць, —

месца, дзе мяне ніхто не чакае...

змрок, у якім я адсутнічаю...

цішыня, ў якой мяне няма...

Сьмерць...

* * *

У паўзмрочным лесе

З навісьлімі хмарамі

Я не сьпяшаюся.

Дзьве галінкі ягадніку

Бязь лісьця,

Ў парыжэлай траве,

Сьвяточна-зялёныя...

У чаканьні белага сьнегу.

ЭЛЕГИЯ

О! Можа, шчырасьць вернуць мне
І яблынь квецень,
І весні вецер, што дыхне
На белань вецьця.

Пялёсткаў ціхі сьнегапад —
Растанья роспач.
Жыцьцё і сьмерць... Так неўпапад!
Як травы скосяць...

* * *

Я ўспомніў мастака Трыгуба:
Жанчына ідзе з букетам сьвятаяньніку,
А навокал... —
Радуюцца птушкі, — сьпяваюць...
Нема рыбы радуюцца...
А мне насустрач ішла дзяўчына —
...У руцэ дым...
І сьлёзы на твары...

* * *

Сьвеціць сонца,
Сьвеціць сонца, —
Сьлепіць сьнег.
Ў ледзяшы вада сыцякае
Зь белых стрэх.

Ў шэрых вольхаў,
Шэрых вольхаў —
Белы бок...
Так сьмяяўся,
Весяліўся
Белабог...
У сярожках
Колер бэзу
Удалося мне злавіць.
Колер бэзу,
Колер бэзу —
Урачысты ды вясёлы калярыт.
Вясна гляне,
Вясна ўгледзіць —
Ён згарыць.

Навучыўся б я ў свой час піць, даўно ў людзі выйшаў бы...

Мікола Сянкевіч

ЗАСТУПНІЦА

Бабуля шкадуе ўнукаў. Дзед не такі. Разгуляюцца жэ ўжыкі-непаседы, раскрычацца — цыкне, бровы насупіць, бывае, і папругай прыстрашыць.

І гэтым разам дурэлі, насіліся адзін за адным па хаце. Любімы кубак старога — хрась са стала і на дробныя аскепкі.

Селі малыя на ложку ў кутку, сцішыліся...

— То ж гэта я, дзеду, зусім нікая стала, — апраўдваецца бабуля. — Выцірала стол, зачাপіла пасудзіну — вось табе і маеш.

Стары незадаволена бурчыць, дакарае жонку за слепа-ту і непаваротлівасць. А вінаватыя ўнукі праз якую хвіліну туляцца да бабулі, са слязьмі просяць прабачэння, абяцаюць слухацца заўсёды-заўсёды.

Няпростая гэта справа — народная педагогіка.

УМЕЦЬ ПАТРАПІЦЬ

Іван Сцяпанавіч (невядомы многім гасцям родзіч гаспадыні) затрымаўся, як было з гонарам паведамлена на па-

чатку застоля, «на адказнай нарадзе». Адразу з парога — слова шанюўнаму госцю.

— Будую дом на дзевяноста кватэр. На чарзе толькі шэсцьдзсят. Ідзі да мяне юрыстам (паблажліва да гаспадара). Пашлём на курсы — і ўсе праблемы. А жонку (імгненне падумаў) — у буфет...

Тая ледзь у ладкі не пляскае. Муж, няўдаліца-гісторык, спяшаецца напоўніць чаркі за здароўе будучага начальніка.

— Раніцай да міністра еду, — ленавата працягвае той, — інакш можна было б на поўную расслабіцца. Я нікога, паверце (звяртаецца да мужчын), не возьму на працу, пакуль не пасяджу з ім за сталом, не даведаюся, на што здатны. Так і скажу адкрыта, калі слабы па гэтай лініі: ты мне не падыходзіш.

— Чыстая праўда, — запябгае ўсё яшчэ ўзрушаны прапановаю гаспадар. — Навучыўся б я ў свой час піць, даўно ў людзі выйшаў бы...

Дзіўна гэта чуць ад чалавека, які ніколі сам не шанававу (і другім не раіў) ні чарку, ні шумнае застолле. Але ж...

НЕ ПРЫДУРВАЙСЯ...

Сярэдніх гадоў маладзіца добра «чарніліць». Памяняла не адну працу, цяпер прыбірае ў двары. І калі паспявае толькі?.. З раніцы — апахмелка тут жа, на лаўцы ў пад'ездзе, а к абеду, калі макулатура і бутэлькі здадзены, — з калегамі-мужчынамі ў суседніх дварах дабірае норму.

Прыехала з вёскі маці праведаць дачку. Тая, цвярозая з раніцы, выйшла да цягніка. Не ўтрывала ўжо на вакзале... Смех і слёзы. Дачка ледзь не з песняй выпісвае зігзагі ад аднаго боку шырокага тратуара да другога. Ззаду, за

некалькі крокаў, прыгорбленая старая ў плюшавай жакетцы. Паблажліва пасміхаюцца сустрэчныя. Старая нягучна, нібы на малое дзіця:

— Дачушка, ідзі прыгожа, не прыдурвайся...

І тут ратуе, захінае бяdotнае дзіця. Зусім не п'яная яна, людзі. Не падумайце дрэннага. А ў голасе горыч і боль. Доля мацярынская...

КАЛІ ЁН ЁСЦЬ...

Партыйны работнік, у мінулым ваяўнічы атэіст, і пасля другога інсульту ўсё яшчэ намагаецца трымацца аднойчы выбранага курсу. Але не той час, не той узрост. На пахаванні суседкі-равесніцы зусім ужо па-старэчаму:

— Няхай Бог супакоіць яе душу...

І як бы апамятаўшыся, схамянуўшыся, трохі нават катэгарычна:

— Калі ён ёсць!

ДОБРЫЯ ЛЮДЗІ

Сталыя мужчыны любяць паўспамінаць, як яно было. За піўным столікам сабралася трое, па размове — былыя вяскоўцы.

— Цяпер сход — што той спектакль. Толку нікага, але падрамаць не дадуць. Ты, галоўнае, сядзі смірна, не высоўвайся, не лезь куды не просяць. Тады і з кантрактам клопату не мецьнеш, і на пенсію з пашанай, — задаў тэму мужчына ў паношаным пінжаку.

— Яно і раней было няблага, — уключыўся ў размову сусед. — На ўваходзе ў клуб, памятаю, касірка па два рублі выдае, толькі распішашся. І масавасць на сходзе, і

магазину план... Сядзіш, маракуеш, да якой кампаніі прыбіцца.

— А я так думаю: добраму чалавечку добра і ў запечку, — разважліва падвёў вынік трэці суразмоўца, адкаркоўваючы пляшку. — Ну, за добрых людзей.

*Але ты заплач, заплач па мне на
зямлі! Я буду доўга чакаць...*

Аляксей Філатаў

ЛЯГЧЭЙ СТАНЕ

Заўсёды пакутую, калі разбіраю похапкам накрэмзаныя рукапісы. А нападзілася... Сусед сцвярджае: «І МАЗам не вывезеш»... А яшчэ большыя адчай і згрызота, калі шукаю да зарэзу патрэбную ў гэты момант кнігу ва ўласнай бібліятэцы: тры шафы па тры паліцы, чатыры шуфляды, тумбачка, некалькі стосаў на падлозе ў святліцы, па купе ў гаражы і летняй кухні і ладныя гурмы на пісьмовым ды абедзеным сталах...

Затое... Якая асалода, як радасна і лёгка стане на сэрцы, калі разбярэш і патрэбнае знойдзеш!..

СУСТРЭЛІСЯ

...Ды хіба толькі з рукапісамі ды кнігамі хаос, бязладдзе і згрызота? А пісьмы, а фотакарткі, а ўжо надрукаванае ў газетах і нават часопісах?.. Гэтага добра ў мяне, папраўдзе, няшмат: не любіў адказваць на лісты, лезці паперад аб'ектыва, дык яно й пайшло, як кажуць, з ветрам за вадою ў самастойнае сірочае жыццё...

І вось дасылае мне лісток Рудкоўскага Міхася яго малодшая сястра Ярына. А ў канверце яшчэ і фотакартка.

Сівы і ніштавата падношаны, стаю ля Міхасёвага бюста на ягонай магіле на Востраўскіх кладах. І так атрымалася, нібы побач нашыя твары, мой — яшчэ жывы, сяброў — ужо ў бронзе...

Уціскаю здымак у нейкі патрапаны кардонны карабок, а з яго выслізгае на падлогу яшчэ адна фотакартка. Падымаю, гляджу — я з маленькім старэйшым сынам Алёшам на руках. Аж здрыгануўся, ажно страшна стала: сустрэліся хмельная маладосць і лядашчая старасць.

Успомніўся далёкі Міхасёў ліст з Хатынічаў (у Ярыны паэт залізваў тады свае глыбокія застарэлыя душэўныя раны), а ў ім — толькі-толькі народжаны верш:

Адной рукой ты калышы калыску сына,
Другой — магілку дзедаву папраў...

Р. С. Сёння Ярына пазваніла раным-раненька: у Рудкоўскага ўнук нарадзіўся. Міхасём ахрысцілі...

Снежань 2007 г.

ЗАПЛАЧ

Узнёсла-чыстае, крывава-праведнае, што, услед за Купрыным, сказаў вершам Купрэў, падмацаваў і прозаю: калі па мне заплача хоць адна жанчына на Зямлі, я вярнуся да яе... Хацеў упэўніцца ў нескажонасці выслоўя, гартаў, перагортваў «Палескую элегію», а знайсці ніяк не мог. Раздражняўся, бурчэў, лаяўся. «Эт, — махнуў рукой, — наведаецца, спытаюся»... І, прыгаломшаны, ачмаўся: не, не наведаецца, няма ні Купрына, ні Купрэева. Не вып'ю я з імі ані ў Перабродах, ні на Гары...

— Заплач! — узмаліліся вусны. — Заплач! — ускрыкнула душа да цябе.

Можа, ужо й сустрэліся ў сусвеце жывыя душы Алесі, Аксаны, Аляксандра Іванавіча і Мікалая Сямёнавіча? А нашы, Алёна, пакуль жывуць у трапяткіх сэрцах. Але ты заплач, заплач па мне на зямлі! Я буду доўга чакаць...

МАЦІ

Чамусьці так, як сёння, яшчэ ніколі не ўсміхалася мая родная мама Феня з партрэта, які перад сваім сёнам пераслаў мне з Ніжняга Ноўгарада ў Маларыту старэйшы брат Яўген. І хоць мама спачывае пад правым крылом Маларыцкае старога школы, а брат — на Бугроўскіх могілках Ніжняга, мне падумалася, што мама папярэдзвала, прасіла: Не нярвайся, супакойся, не спяшайся, мой меншанькі. Мне з Жэнем і тут стала крышку лягчэй, але ты затрымайся, пажыві й за нас крыху там.

Скалечаны вайной,
Правулкам, сцішаны, ступаю.
На вокны школы пазіраю,
Нібы матулінага позірку чакаю...
Сціскаецца, на часткі сэрца рвецца:
Вось з гэтага апошняга вакна
Глядзіць яна, здаецца...

Мая мама загінула на світанні 22 чэрвеня 1941 года на ганку Маларыцкай школы, куды ўлучыў фашыстоўскі снарад...

*Я — сярод людзей.
А час быць перад імі.
Неяк няўтульна.*

Сяргей Амяльчук

ХАЙКУ

*

Іншым не месца,
Бо сам на адной назе.
Гэта — вяршыня.

*

Зайшоў у восень.
Сабраў жменю каштанаў —
Забаўкі сыну.

*

Галюся штодзень
Перад лютэркам. Твару
Свайго не бачу...

*

Лічу — пражытыя.
Зязюля — толькі рэшту.
Спадае лісце.

*

Пяцьдзесят гадоў.
Пяцьдзесят на пяцьдзесят.
Палова? Мякі...

*

Я — сярод людзей.
А час быць перад імі.
Неяк няўтульна.

*

Вышуканая
Ці наканаваная?..
За вакном восень.

*

Як жа ты вабіш
Пад празрыстай сукенкай
Абрысам ценю!

*

Кінуў каменьчык.
Мо на хвалях рачулкі
прысплю поўню.

*

Тэлефон сабраў
Галасы ўсяго свету.
Пазваніць наўгад?..

*У старой нашай хаце
ўсе былі маладыя...*

Святлана Варонік

* * *

Куплю табе ляльку з ільну...
Адчуеш маю самоту...
Шэранькая пяшчота
раскажа табе пра ўсё...
Куплю табе ляльку льняную...
Шкадую самоту...
Шкадую...

* * *

Ці першы квет, ці жоўтая лістота —
вяртаемся-вярстуем да хацін,
дзе толькі дым
над комінам, аблокі
пацвердзяць: свет не адзінокі.
Ёсць мама ў ім...

* * *

Нечаканая графіка —
рыштаванні —
на сцяне
пераспелага дому.
Як з амбону,
маляр малюе.
А я — слухаю...

* * *

У старой нашай хаце
ўсе былі маладыя...
Нават груша тады
не была яшчэ дзічкаю...

* * *

У бусліным гняздзе —
трава...
Бы бусляня
не паляцела
ў вырай...

* * *

Ізноў вяртаюся...
Рукі
мне не працягвай...
Не жабрую...
Тваю далонечку цалую...
Як птушка —
дзюбаю з рукі...

* * *

Са мной жальбою дзеліцца
лістота...
Зжаўцелы ліст прыбіўся
да рукі...
У лісці жабракі
ля храма...
І мама
Багародзіцай
маўчыць...

* * *

Вечар просіцца вершам назвацца...
Вечар просіцца не расставацца...
Вечар просіць мяне застацца...
Застаецца Тваё імя...

* * *

Давай не будзем больш вяртацца
у дні, настылыя самотай...
Ёсць радасць дня...
Ёсць Ты і я...
Пяшчота...

*Прырастае да неба душа,
Быццам крыж на высокай царкве.*

Аляксей Ганчук

СУСТРЭЧА

Шарэнгі дрэў. Ваўклівы вечар.
Цікуе цемра ў сне двароў.
Бязлюдна. Цень — раптоўна — нечый
На дрэвы ўпаў пад літаром.
Я збочыў, саступіў на мосцік,
Як можна далей ад граху:
Не ходзяць гэтак позна ў госці...
Ідзе, кульгаючы крыху.
Спытаўся сумна, безуважна:
— Дымку не знойдзецца, зямляк?
І зразумець было няцяжка:
Такі ж самотнік, як і я.
Даў цыгарэту і агню...
...Між чорных дрэў, кустоўя бэзу
Жахліва дзерла цішыню
Рыпенне мулкага пратэза.

ЖУРАВЫ НАД ГОРАДАМ

Звечарэла. Дажджу срэбны звон
Густа шкельцамі — на тратуар.
Дзесь вядзе свой канцэрт саксафон,
Зрэдку рыпне дзвярыма тэатр.
Люд бяжыць і чапляе плячом.
Паўз двары ані дрэў, ні травы.
Раптам чую — гукнула дзяўчо:
— Як прыгожа ляцяць журавы!
Іх палёт развітальны лаўлю,
Голас слухаю іх незямны.
Я ўкапаны ў асфальт, бы ў зямлю...
За мурамі знікаюць яны.
Апусценне ўваччу і ў вушах —
Чарады больш няма, не плыве.
Прырастае да неба душа,
Быццам крыж на высокай царкве.

* * *

Алесью Каску

Прыадчынім маленькія сенцы
На сыходзе дрымотнай зімы,
Адшукаем бярэмя паленцаў,
Печ распалім халодную мы.
Пойдзе дух па настылым пакоі,
Успамін за жывое кране...
А жыццё шчэ не вельмі благое —
Бачым сонца ў бацькоўскім акне.

Праз паўвеку спякот і сумётаў,
Праз паўвеку надзей і трывог
Зноў і зноў без ніякай ахвоты
Пакідаем жаданы парог.
Хваравітае сэрца заб'ецца,
Азірнемся не раз неўпрыкмет:
Ці то маці, ці бацька ў акенцы,
Ці то ўласны застыў сідуэт...

50

Такога снегу на зямлі
Больш не пабачу я ніколі...
Гарэў, то гас ён на галі,
То зноў засвечваўся паволі
У парку, садзе і на шкле
Старога ветлага акенца,
І кропляй згубленаю тлеў,
І грэўся ля твайго цяпельца.
Тваёй далонню да шчакі
Ён дакранаўся, ззяў на вейках...
Ішоў праз снег я напраткі —
Праз дзень працягласцю паўвеку.

* * *

Дзень за днём патанае ў гульбе і нудзе.
І даўно не дзіўлюся, што нячыстая сіла
Бессаромна ў бязбожных сумленне крадзе,

150

Апраметна руйнуе старыя магiлы.
Сфальшаваная песня вось-вось рассячэ
Летуценні душы паржавелаю брытвай.
Хто спяшаецца ў храм, той не вернік яшчэ —
Вернік той, чыё сэрца гучыць як малітва.
Вечар мой не настаў. І пакуль не глухі,
Не спустошана доля да самага донца,
Я прашу, толькі б мне даравалі грахі
Мiлы кут мой бацькоўскі і матчына сонца.

ДВА СЛОВЫ

Два словы: любоў і каханне.
Радзіма і любай дыханне.
Два словы, як два берагі.
А колькі пяшчоты, тугі!
Два словы. Іх музыка лучыць,
Якую не кожны агучыць.
Не чуеш яе, забыццё —
І сэнсу не мае жыццё.

151

*Причудливый узор выводит жизнь...
Поверь: там ни один стежок
не лишний.*

Маргарита Горовая

ЭТО ЖИЗНЬ

Когда любовь почти что умерла
И жизнь уходит неостановимо,
А сердце ломкой хрупкостью стекла
Напоминает: невозстановимы,
Невоскресимы юности мечты,
Невозвратимы радости порывы, —
В глухую тень тоски уходишь ты,
Не слыша жизни властные призывы.
И все же жизнь в тебе течет не зря,
Отчаянно, злу противореча,
Благословенье Божие даря,
Лаская, возвышая и калеча.
И заставляя мучиться, страдать,
Дает тебе уроки послушанья,
И тихо ставит мудрости печать,
И указывает на твое призванье.
Прислушайся, задумайся, взглядишь
В те знаки, что дает тебе Всевышний.
Причудливый узор выводит жизнь...
Поверь: там ни один стежок не лишний.

СВЕЧА

В ночи бескрайней вспыхнула свеча,
Мала, но так бесстрашно горяча.
И пламя-кисть рисует облик твой,
До смерти, до бессмертья мне родной.
Вновь сквозь завесу мрака и скорбей
Ко мне струится свет любви твоей,
Рассеивая сумерки души,
Где каплею-слезой строка дрожит,
Чтоб, просочившись через фильтр грехов,
Пролиться чистым озером стихов...
Пусть говорят: «Опомнись пора,
Остудят кровь осенние ветра.
Взгляни: ты в рваных шрамах многих бед,
И, главное, тебе немало лет...»
Твержу в ответ: «Гори, дыши, живи,
Костер души у старых врат любви!»
Трепещет наше пламя на ветру —
Не дам угаснуть! Лучше пусть умру.

ДУША ПОЭТА

Поэты ходят пятками
По лезвию ножа
И режут в кровь
Свои босые души.
В. Высоцкий

Прости, душа моя босая,
Что, как церковные врата,

Тебя я настезь открываю
Навстречу злоязыким ртам,
Привычным к сплетням, суесловью,
Что пишу домыслам даю
Свей «безадресной» любовью
И что из горькой чаши пью.
Удел твой — ссадины и раны,
Судьба — мишенью вечной быть.
Прости, что кто-то
В мир твой странный
Готов булыжник запустить.
Держи удар, забыв про хрупкость,
И нападающих жалея —
Убогим, им на свете жутко
От обделенности своей.

Как живопись от фотографии,
Далек от автобиографии
Поэта виртуальный мир.
Он весь — из зыбких отражений,
Из невозможных преломлений.
Из вспышек звезд, из черных дыр...
Отнюдь не логика — стихии
В том мире правят, но поэт —
Не прорицатель, не вития
Он пламени живого свет.
Он, как свеча, воспламеняет
Сердца людские для того,
Чтоб, мрак и пошлость разгоняя,
Вершилось жизни торжество.

*Калі Бог — ганчар, а мы гліна, то на
нас засталіся адбіткі Ягоных пальцаў...*

Мікола Ільчук

СКРУХА І НАДЗЕЯ

Выдаўся пагодлівы дзянёк. Цяжка сказаць, яшчэ зімовы, ці то ўжо вясновы. На календары пачатак сакавіка. Снег сям-там яшчэ ліпіць, але ўжо досыць цёпла. Паветра поўніцца бадзёрым вясновым духам.

Я падаўся павітацца са старым дубам. Бываюць дрэвы, з якімі прагнеш сустрэчы і вітаешся, як з людзьмі. Заўжды азваваюся да бярозкі ў школьным двары, якую сам пасадзіў у дзяцінстве.

Крышку дастаў у ногі, прайшоўшы пехатою кіламетраў сем. Мой стары знаёмы ніколечкі не змяніўся. Усё той жа волат! Спрабаваў некалі абмераць ягоны папярочнік — недзе чатыры абхваты.

Магутнымі рукамі-галінамі падпірае неба. Стаіць, як і стаяў, пры дарозе, пільнуе наваколле. Сумны і велічны. Сумны да пары, бо вось-вось карані пацягнуць з нетраў зямлі пажыўныя сокі і зелень густалісця ахутае голле, дасць прытулак лясным птахам. Яны ўшануюць свайго гасціннага гаспадара спевамі. Птушыны шчэбет і шапаценне лістоты складуцца ў найцудоўнейшую мелодыю веснавога лесу.

Ведаючы, што неўзабаве вярнуся да яго, кіруюся далей, да вёскі, схаванай у лясах на сутыку Пінскага і Лунінецкага раёнаў.

Аб тым, што калі-нікалі тут шаволіцца жыццё, нагадвае хата-крама з кратамі на вокнах і аўтобусны прыпынак з шыльдай, якая абвяшчае аб важнай падзеі — прыбыцці рэйсавага аўтобуса з Пінску два разы на тыдзень.

Прастую па адзінай вясковай вуліцы. Толькі мо праз пяць апусцелых двароў заўважаю прыкметы людской прысутнасці: у двары вісіць памытая бялізна, пабрэхвае стары сабака... Зноў нежылыя хаты, пустыя падворкі. То адарваная брамка, то павалены плот, то разбітая шкліна ў змрочным акне...

Дзесь а сярэдзіне вуліцы — дыхтоўны дамок з патлумачальнай шыльдай: «Дом старосты деревни». Нетаропка іду далей і — о, цуд! — дагледжаная хата з прымацаванай да сцяны талеркай спадарожнікавага тэлебачання.

У акне адной з іншых старых хацінаў заўважаю твар цікаўнай бабулі. Пад ногі кідаецца аблезлы, стомлены сабака. Але за доўгае сабачае жыццё яму ўсё здакучыла. Зразумеўшы, што ніякай пагрозы ані для яго, ані для ягонай гаспадыні я не ўяўляю, паплёўся далей кудысь па сваіх сабачых справах.

Толькі шпакі, якія сёлета зарана павярталіся ў родныя мясціны, радаваліся звонкаму дню каля счарнелых шпакоўняў. Хоць некаму ўспешна сярод сумных краявідаў дажываючага свой век паселішча... Бо няма ніякай надзеі на тое, што некалі тут зноў завіруе жыццё, што сядуць пчаліныя раі на пустыя борці, што вуліца напоўніцца дзіцячым смехам і гарэзлівым брэхам шчанюкоў — сабачай малечы...

Вяртаюся дахаты. Толькі масток праз ручай нагадвае, што яшчэ існуе нейкая сувязь між гэтай заняўдбанай прылеснай вёсачкай і астатнім светам. Зноў падыходжу да волата-дуба. Тут весялей, тут надзея, тут жыццёвая моц і доўгае-доўгае жыццё...

КРОПЕЛЬКІ

* * *

Чужыя памылкі не такія пераканальныя, як свае. І мы зноў і зноў наступаем на тыя ж самыя граблі...

* * *

За ўсё дзякуйце, нават за тое, што здаецца для нас дробязю. Тое, што для нас дробязь, для некага ахвяра альбо нешта значнае і дарагое...

* * *

Калі Бог — ганчар, а мы гліна, то на нас засталіся адбіткі Ягоных пальцаў...

* * *

Бедны не той, у каго грошай няма. Па-сапраўднаму бедны той, у каго нічога няма, апроч грошай...

* * *

Калі чалавек ведае свой радавод, то яго немагчыма пераканаць у тым, што ён паходзіць ад малпы...

* * *

Малы сын праслухаў кружэлку «Песні свабоды» і прапанаваў аздобіць нашу белую котку чырвоным. На яго жалі, бракавала фарбы...

* * *

Да чалавека звяртаюцца на «вы» не толькі калі шануюць і паважаюць. Але і тады, калі хочуць трымаць яго на пэўнай адлегласці ад сябе. Альбо й зусім не хочуць мець з ім ніякай справы...

Любовь услышит нас...

Николай Ковалевич

* * *

Вдруг вынырнут из дали вишни —
Слетит на окна канитель —
И закружатся в вальсе вышнем,
Услышав старую свирель...

...Из нитей белых солнцем выткан,
Сошел апрель на старый сад.
Предвечных песнопений свиток
Огнем рождения объят.

Опять с рассветом горьковатым
Взлетает по-хозяйски шмель...
Так бархатисто!
Хмельно!
Свято!
...Звенит упрямая капель.

* * *

Разно-
голосье кругом...
Разно-
травье...
Разно и вспять — чередою берез...
Дождик июля пропел нам во здравье...
Солнца облатку в ладонях принес.
Зашелестел на прощание колос
С низким поклоном до самой земли.
По золотистому краю покоса
К вышней
вечерне
бредут
журавли.

БРАТУ ИВАНУ

Наклонилась ветка вишни,
Прослезилась вслед:
Сбереги его, Всевышний,
В передрягах лет.
Возврати его, дорога,
До родимых мест —
Встретит мило у порога
Ряд берез-невест.
Отворятся глухо двери,
Заскрипит крыльцо,
Просияет в нимбе веры
Мамино лицо.

* * *

Не ходите в рай чужой,
Не ходите —
Из надежды золотой
Хлеб пеките.
Не ходите в ад чужой,
Не ходите —
На Кресте...
С чужой
Виной
Душ Спаситель...

* * *

Покажется, что больше никогда
Сквозь тучи солнце не пробьется жизнью,
Не заиграет талая вода
И радуга в рассвет не заискрится,
Не воссияет солнце в облаце,
Не унесет тугие тучи вечер,
Угаснет радость на родном лице,
Отшелестит родных березок вече.
Но вопреки...
Сквозь горести минут,
Сквозь сито жизни, огненно густое,
Любовь услышит нас, хлеба опять взойдут
И улыбнется солнце золотое.

Я — дрэва —
з мінулага ў будучынь кладка:
з нашчадкамі продкаў яднаю.

Сцяпан Нефідовіч

РАДАВОД

Я — дрэва.
Карэнні ўпіваюцца ў нетры зямныя
глыбока-глыбока,
той глыбіні не спазнаць і не змераць.
Старыя згубіліся недзе у нетрах,
сканалі, адмерлі.
А тыя, якія ля кроны, у глебе
пульсуюць і пояць мяне
жыватворнаю сілай.
Я — дрэва.
Галіны ўзнямаю угору,
растуць хай высока, шырока.
У кожнай галінкі
свой лёс непрадбачны.
Мо будуць віхуры, пажары, навалы,
то дай Бог,
каб кожнай галінцы ўтрымацца,
хоць лісцейка скінуць, але не зламацца.
Я — дрэва —

з мінулага ў будучынь кладка:
з нашчадкамі продкаў яднаю.

ДУДАРЫ

Адсачыў я дудачку
З вярбовай кары.
А зайграў — навеяла:
Граюць дудары,
Карагодзіць вёсачка,
Скача пад дуду,
З медавухай хмельнаю
Топча злыбяду.
Ду-ду-ду, дударыкі, —
Ой, веселуны!..
...Чую, чую музыку
З дальняй даўніны.

НА СВІТАННІ

Прыцярушана далю дарога.
На усходзе за лесам — пажар.
Цішыня. І нікога, нікога,
толькі я, у фантазіі мар.
Ноч канае у золкім світанні,
на травінках — крышталікі рос.
Цішыня. І чутно: прарастае
каля ног на загоне авёс.
Заблудзілася зорка Вілюя

у зружовельх кудзерках хмар.
Цішыня. І нікога. Стаю я
у палоне і чараў, і мар.

МАТЧЫНЫ ПЕСНІ

Дзесь за акном зімы іграла скрыпачка,
Глядзеўся месяц-поўня у акно.
І песні маці, бы з кудзелі нітачка
Ўсё слаліся па хаце валакном.
І тых мелодый чары небывалыя,
І слоў сяйво запалі мне ў душу.
Я пасталеў, гады мае мінаюцца,
А твая песні ў сэрцы ўсё нашу.

«ЛЯБЕДЗЯНЯТЫ»

Безліч разоў даводзілася бачыць, як на свет нараджаюцца маладзенькія зёлкі, як выклёўваюцца з долу іголачкі травіцы, аўсу ці ячменю, як вылупваюцца з пупышак кволенькія лісточкі дрэў ды кустоў. Але каб з зямлі вылазілі «лябедзяняткі», такога нават не чуў. А вось жа на трапіў...

У лясным зацішку, там, дзе летась буяў папаратнік, зпад іх рыжага неперапрэлага лісця з зямлі выбілася процьма незвычайных далікатных расточкаў — зграбна выгнутых пушыстых шыек з ружовымі дзюбкамі і чорнымі вочкамі. Рыхтык лябедзяняткі! Здаецца, высунулі з зямлі галоўкі, каб паглядзець на свет, і знерухомелі ад подзіву.

Вы не бачылі такога цуду? Шкада. Ён доўжыцца ўсяго адзін дзень. Спозніцеся — не ўбачыце. Бо назаўтра «лябедзікі» ператворацца ў маладыя, прыгожыя сцябліны папаратніку.

ВАДЗЯНЫ ГАРМОНІК

Вяртаюся з балота. Спераду — канава, зацягнутая лёдам. Лёд хоць і не тоўсты, але, бачу, моцны, можна і па ім перайсці на той бераг. Ступіў некалькі крокаў і знерухомеў: чуецца музыка. Прыслухаўся — тоны йдуць з-пад лёду. Гляджу, пад лёдам булькоча вада, там коцяцца, пераліваюцца белыя пухіры паветра, і музыка яўна адтуль. Бы суладны гармонічак грае. Нагнуўся. Дзесь каля самых ног наігрывае, а дзе — не магу ўгледзець. Ажно на калені стаў, каб лепш прыслухацца. Грае, ды так хораша, мілагучна.

Музыку розных інструментаў чуў, але каб вада іграла... Там, дзе гучала найвыразней, стукнуў абцасам. Лёд надламаўся, асеў. Сціхла і музыка. Я асцярожна выняў той кавалак лёду, прыгледзеўся — а на ніжнім баку, бачу, мноства тоненькіх пласціначак, як тыя медныя галаснічкі ў гармоніку. Гэта іх так вадой панавыточвала. Іграла ж паветра, што разам з вадой бруілася пад лёдам. Я паставіў ільдзінку на месца, аднак музыкі больш не было. Шкада. Я сапсаваў вадзяны гармонік, як дзіця псуе цацку ад жадання дазнацца таямніцу яе ўстройства.

*Снова тихо мне жить, как жила,
Да вот голос в душе твой остался...*

Вера Прокопович

ГОЛУБКА

Голубка сизая ко мне в окно влетела,
Я хлебных крошек ей дала — клюёт...
А вот и на ладонь без страха села,
Заворковала — песню мне поет.

Поблизости нигде нет голубятни —
Откуда здесь взялась? И почему
Меня избрала ты в свои приятели?
Я твой визит случайный не пойму.

Так размышляю, птицу угощая, —
Пою водой и сыплю ей зерна:
«Быть может, это матушка родная
Вдруг захотела навестить меня?..»

Недолго гостя в доме задержалась —
Насытилась и, выпорхнув в окно,
Исчезла — словно и не появлялась,
Лишь пёрышко оставила одно.

* * *

Ты встречала меня после долгой разлуки,
Обнимала, смеялась, слезу не тая...
Я к губам прижимала шершавые руки,
Те, в которых вся жизнь, и не только твоя.

Мама, мама, что сделало время с тобою?
Вся в морщинках. В прическе твоей седина.
Мы не виделись долго, и с болью не скрою:
В этой сетке морщин и моя есть вина.

Провожая, всегда аб одном ты просила:
«Не забудь на досуге черкнуть письмецо».
Я вдали тебя, мама, все больше любила,
Вспоминая наш сад и родное крыльцо.

Только почта к тебе приходила всё реже,
Закружили меня суета и дела...
Я вернулась домой не такою, как прежде:
Я с повинной к тебе, дорогая, пришла.

Накажи, укори! Непутевое чадо,
Я с любовью прильну к дорогому плечу.
Мне от жизни теперь ничего уж не надо,
По счетам я давно уже, мама, плачу.

* * *

Я крылья сложила. Упала.
Нет сил, и уже не взлететь.
А сердце тревожно кричало:
«Борись! Сможешь все одолеть!»

И в кровь разбивая колени,
Стеная, вперед поползла.
Навстречу — зловещие тени,
Кружили, вводили в сомненье,
Но все же дорога — была.

* * *

Я тебя не звала, не ждала...
След твой в шумной толпе затерялся.
Снова тихо мне жить, как жила,
Да вот голос в душе твой остался.

И когда за окошком метель,
А в камине огонь догорает,
Мне вдруг чудится: скрипнула дверь,
Кто-то с обуви снег обметает...

Память давняя сердце мне жжет
И нет-нет да попросит у Бога:
«Если хочет прийти, пусть придет,
Для него не закрыта дорога».

*Дараваны пачатак вярнуцца
да промняў...*

Ілона Сцяцко

* * *

На тым баку сонца
круціцца жоран,
над галавою
кружыцца воран,
вешчая птушка
горкай краіны,
верная служка
кольнага тыну.
Крылы раскінуў
выцвілым крыжам,
кажа пра волю
вечнага ўзвышша.
На чорнай шыі
светлы каўнерык,
на дол упала
белае пер'е.
Каб урадзіла
лепшую долю
белым калоссем
чорнае поле.

* * *

Калі ты мяне не кахаў,
я Бога прасіла каханне закінуць на поўню,
маліла пачуцці мае касмічным агнём зруйнаваць.
Калі ты мяне пакахаў,
Бог жаданні даверліва споўніў,
і сэрца маё перастала гарэць і кахаць.

* * *

І нават твой верш не ажывіць мяне,
халодныя думкі нібыта ў труне,
спыніўся хвалі і крыгі гадзін,
халодны мой розум пад шэсцем ільдзін.
Павольнае сонца шукае прыбой,
я думкаю промні цягну за сабой,
праз цемрадзь марскую зматаю на дне,
хай чорнае вока яго праглыне.
Пачварна і дзіка ісці ў цемнаце
і слухаць, як чорная воля расце.
Прайсці нерухома — ратунак адзін —
праз ціхае царства халодных ундзін.
Празрысты суморак шавеліцца ў сне,
і нават твой верш не абудзіць мяне.

* * *

Дараваны пачатак вярнуцца да промняў,
да вясенняга неба, вясенняй зямлі,
я адчула, звязала і некалі ўспомню,
як нязбыўныя сны для мяне ажылі.
Светлы вожык на цемру наставіў іголку,
пракалоў яе веліч і дорыць святло.
Сёмы сонечны дзень абярнуўся анёлкам
і на промні ў пакой заляцеў цераз шкло.
Светлы вуж падарыў сакавіцкую ружу,
белы ястраб — паветра, а нехта — зямлю,
і карункавы дзень, і блакітную стужку,
і маленькі санет, і, нарэшце, «люблю».

*Яна зялёная, яна шчэ не даспела,
Усё твая ж вострыя пытанні
на чарзе...*

Віктар Філатаў

РАЧУЛКА

Маленькая рачулачка ў тумане,
Куды імкнешся ты, віруючы ў лугах?
Як Беларусь у крыўдзе і падмане...
Куды, амаль змярцвела, твой шлях?
Маленькая рачулка, азірніся,
Вунь вольны дзе раскінуўся абшар,
Туды ўсе рэкі дружна падаліся,
Згадаўшы боскі заветны дар.
...Але яна — свавольніца якая! —
Зрабіла нечаканы паварот,
Яшчэ адзін, і, нібыта сляпая,
Не верачы нікому, у адчаі,
Прапала сярод пушчаў і балот.

* * *

Ці многа чалавеку трэба?
Кавалак хлеба ды бяздонне неба,
Матуля з татам, шчырае каханне,

Бацькоўскае зямлі спагада і прызнанне,
Ды годнасці крыху, каб чалавекам звацца,
Каб спіну выпрастаць і больш не прыніжацца,
Ды сонца ўдзень, ды зорачкі ўначы...
Вось толькі як гэта, набыўшы, зберагчы?

* * *

Ці прыжывецца дэмакратыя ў краіне,
Упэўнена сказаць я не бяруся,
Але калі «нэ вмерла Украіна»,
То веру — не загіне й Беларусь.
Яна зялёная, яна шчэ не даспела,
Ўсё тыя ж вострыя пытанні на чарзе,
Ды спадзяюся: калі «Польска не згінэла»,
Дасць Бог, і Беларусь не прападзе!

Нашыя госці

*Ружа, ружа,
будзь святлом
у цёмных калідорах дзён.*

Юры Баена

* * *

Край мой — крык дзікай ружы.
Спадчына — боль майго сэрца.
Цёмная рака
з пакалення ў пакаленне плыве.
Выбірае пясок з-пад ног,
падмывае бераг.
Час правальваецца,
закрывае брамы будучыні.
А лес-маладняк
падыходзіць к парогу.
Святое і мудрае — ціхае,
схаванае, прыніжанае.
Адзінота.
Лёс такі?...
Адкідаю камяні

з мінулых гадоў.

Сярод руін
шукаю жывых і мёртвых,
збіраю абломкі памяці.

Праз імглу
вобмацкам іду
да роднага дому.
Ружа, ружа,
будзь святлом
у цёмных калідорах дзён.

Край мой — крык дзікай ружы.
Спадчына — боль майго сэрца.

* * *

Паэзія — жменька матчыных слоў
У дні пагарды і здрады.
Словы-зерні пахнуць жнівом,
Гамоняць цыкады...

Пець? Пяю.
Вачыма роднае бачу.
З вераю праз жыццё іду.
Калі падаю, не крычу і не плачу.

Здавацца? Не такая пара,
Бо зямля, айчына, калыска...
Мне тут мілыя быллё і трава,
Дарагое шамаценне лісця.

* * *

У краіне маўклівага камення
вучуся гаварыць «я».
Быццам замову,
шапчу словы вернасці.
Пішу,
каб з траў і забыцця
узняць вочы.
Мой унутраны голас —
гэта крык белых сцен
на лініі жыцця
і нябыту.

* * *

Кожная рана —
мая перамога,
паказнік дарог,
паратунак ад злага...

Кожны шрам —
радок верша...

Мой твар спісаны кірыліцай.

ІДЗЕМ ПА ШЧАСЦЕ

Даўным-даўно, спакон веку
ідзем па шчасце.

Дарогамі і бездарожжам
ідзем ажывіць мары.

Упаўшы, падымаемся,
каб не згаснуць.

Схіленья над калыскай,
будучыню чакаем.

Наш сцяг — надзея,
што ў памяці трывае.

Яна на белым палатне
з бяссмерця вышытая...

*Бо толькі ў вышынях
Нараджаецца і жыве
Божы дух.*

Ніна Рунь

* * *

Птушкі міляя,
Можа, таму вы сьпяваеце,
Што не падобныя да людзей...
Бо не знаеце хцівасьці, зайздрасці,
Не патрабуеце маэнткаў, раскошы.
Ня схлусіце і ня здрадзіце...
Нібы малаком нябесным,
Наталяецца расінкай звычайнай.
І вам пакрывала нябеснае —
Чарацінка ці лісьце сухое.
Можа, таму ваша песня —
Чыстая, як сьляза,
Высокая, як гара.
Бо толькі ў вышынях
Нараджаецца і жыве
Божы дух.

* * *

Сонца сьвятло — дух жыцьцядайны,
Даеш ты жыцьцё ўсяму на зямлі.
Толькі мацней за цябе ўсё ж
Сьвятло чалавечага сэрца.
Бо толькі яно ў Сусьвеце
Здольнае растапіць
Злобу й нянавісьць
У душах людскіх.

* * *

О, якія белалозы
Па-над Прыпяцьцю сівой.
Акрапілі іх марозы
Срэбразвонную расой.

Што іскрыцца, зіхаціцца,
Прасьвятляе ўсё вакол,
Каб душа магла напіцца
Чысьціні з усіх вякоў.

Сьнег крыштальны аж ірдзее.
Прыпяць жмурыцца ў агні.
І Палесьсе маладзее
Ў першароднай сьветлыні.

* * *

Наталялася шчасьцем —
Была побач з табою.
Потым шчасьцем было —
Зрэдку бачыць цябе.
А цяпер маё шчасьце —
Як прыходзіш у сон мой.
Чаму ж так пакутую я
Ад бяссонніцы...

* * *

Не заснуць ад прызнаньня-гаворак.
Прасьвятлённасьць —
Як небаўзяцьце...
Назьбіраем мы кошык зорак —
Раздамо закаханым на шчасьце.
Няхай станецца ўсё па Богу.
Каб душа мая ў захапленьні
Асьвятляла й праз век дарогу
У любові, спагадзе, маленьні.

* * *

Ходзім мы па Зямлі —
А сьляды пакідаем у зорах.

*Новых прадвызначэнняў у высях
не будзе.
Раны жыцця адно жыццём і лечым.*

Ян Чыквін

* * *

Гадоў мінае новых чарада.
Зноў ідалаў паставілі на варце...
Не, спадары хтанічнага жыцця,
Маім жыццём вам не ўладарыць!

Іграе музыка святла й нябёс,
Якую заглушыць — кароткі вашы рукі!
Няхай здаецца вам, што Ён не ўскрос
І што гармоніі няма ў душэўных муках.

А ўсё-такі, калі заляжа ноч наўсцяж
І лекар не пакіне вам надзеі,
Не срэбнікаў і золата ўчэпіцца душа,
А вышнія спадзевы.

* * *

Сёння вечны на свеце аўторак.
Асыпаецца ноч на падворак,
Хтосьці топчацца ў слізкіх галёшах,
Чорна-ціхі і глуха-трывожны.

Нешта сталася з сонцам высокім,
Памяняўся напрамак у свеце,
Ноч адкрыта ў ставокія жахі.
Душа-начніца не ўстрапянецца,
Не ўскрыляе свабодным птахам.

Незавершаны будовы лесу,
Незакончаны будынкi мараў...
Ды паўтараецца, як святая мяса:
Нероны любуюцца відовішчам пажараў.

* * *

Мы ўехалі ў балотны Беласток,
І згасла музыка пейзажаў свойскіх —
Нязведаны шляхі гасподне-боскія!

Бразгоча-прэ наперад нашая квадрыга,
І колы круцяць нейкую як бы сюіту Грыга,
І шмат людзей на ходніках, нібы расстрыгі.

На паваротах з мудрасцю аслінай сам кіруе воз.
Аднак чаго мы селімся ў гняздо чмялёў і вос?
Ці што тут вырасла калі — апроч пасварак і пагроз?

Па ўсім паселішчы паўсюль зачыненныя дзверы.
Ніхто нам не адчыніць іх — няхай яны б згарэлі...
Свайго шкадуем соладка, а іншых шлем ў халеру.

Куды і хто ў бляшанай пуставатай скрыні
Вязе душу й галованьку маю, нібы на продаж дыню?!
Чаго зарупілася нам у мёртвыя абдымкі?

А нехта ж сунецца назад, шчаслівы, у сваё ваколле,
Рукой махнуўшы на жыццё паводле пратакола —
Як голуба, сваю душу пускаючы на волю.

А я важу сябе туды й сюды — з паўвёскі у паўгорад,
Бо ўсё на свеце ўпісана у форму вогненнага кола,
Якое круціць Саваоф, а часам і святы Мікола.

* * *

«Бярнар шпурнуў, — напісаў Мапасан, —
У шывіну жменю пяску», — каб збудзіць капітана.
І выйшлі на яхце ў мора яны на золку;
Над Ніцай віселі хрыбты паўзаснежаных Альпаў;
Не задавай аніякіх пытанняў, марак, небакраю!

І ўсё далей адплівалі ў напрамку містраля,
І ўсё радзей даганяў благавест ад святых ім званоў...
Іх час падганяў, і жыцця заставалася мала,
Каб вышні намер зразумець, і сэнсам яго
Каб напоўніць дагэтуль пустыя скрыжалі...

На ціха адкрытых прасторах зямлі і нябёс
У Ніцу вясна завітала, святая няўмольна;
Жанчынам у храме здавалася — Хрыстос,
Як жменю пяску, іх трымае ў далоні.

* * *

І вось канчаецца жыццё —
і мы з ім нібы квіты!

Яно мне — ўсё, спаўна, да дна,
а я яму — неразумення млосць.

Дабро і Любасць, Вера й Прыгажосць,
амаль што й непачатыя тут мной,
стаюцца на вачах нябытам.

Не так, не так задумаў быў мой Бог,
як выйшла, як збылося!

Яго адзінавольны рукатвор,
нібыта нейкі чарнавік,
няўцямна ўласнымі рукамі
я з дня у дзень псаваў як мог.

* * *

Вечар — гарачае сэрца —
спіць на свежым сене,
месяц над ім па-суседску
свеціць, але не грэе.

Сніцца вечару донне,
ніць пацалункаў-трымценняў,
як пояцца коні вадою,
як доўга жуюць яны сена.

Ноч стаіць на каленях,
цалуе вечара вусны,

і вечар стаецца небам,
а неба — азёрным люстрам.

Такой вечаровай хвілі
не шкода ні плоці, ні духа.
І вечар сам з чорнае вілы
любіць сябе на вуха паслухаць.

* * *

...Wunderliche Zeit
von Widerspruch zu Widerspruche reichend.
Rainer Maria Rilke

Сонца згінае ў дугу вялікае неба,
Вяжа ў вузел тугі ўсе супярэчы.
Мы рукамі разганяем цені
І глядзім на свет маўкліва,
Нібы свае, нібы чужыя людзі,
Як дзень глытае пыл серабрысты аблокаў,
Аблокаў...

Новых прадвызначэнняў у высях не будзе;
Замкнёныя ў прасторах Эўкліда,
Раны жыцця адно жыццём і лечым —
Мо здарыцца душаў перасяленне,
Мо зыдзе агонь святы здалёку...
Галя чытае мне голасам Рыльке: О, Leben,
Leben...

Дай, Божа, сіл за тых маліцца,
хто сёння — сэрцам — не з Табой...

Зьніч

* * *

...пад завірухай кроў ліецца...
вятрыска — памяць расхістаў...
о, Беларусь, — ці станеш сэрцам
Укрыжаванага Хрыста?..

...ці зможаш — пад няўпінным зьдзекам —
сказаць: ...мой лёс —
не сьлепата!.. —
як прад табой паўстане пекла
сьшоўшага ў труну — Хрыста?..

...а як пад сонцам — небакраем —
заружавее цемната —
ці ты заўсёды адчуваеш
Сілу Ўваскрослага
Хрыста?

— ...Хрыстос Васкрос!.. цяпер да Скону
у паліфоніі Зямлян
падзелены усе плямёны
на два: Хрысьцьян і не-Хрысьцьян...

...племя Хрысьцьянскае у Дусе...
Ў тайніцах сэрцайкаў Зямлян...
Гасподзь зьмірыць Сябе прымусіў:
стаў менш ад кроплі... Акіян...
...а найвышэйшы дар Свабоды... —
ярчэй ад сонейка зазьзяў...
кожнаму сэрцу і народу
Гасподзь свабоду волі даў... —
...нявольна цешыцца падманам...
і вольна ўводзіцца у зман...
і выглядае акіянам
кумір зямны — цар не-Хрысьцьян...
...прад ім мы — вольныя схіліцца...
служыць яму свой дольны век...
...пакуль ня мусіць нам адкрыцца
Ўваскрослы Богачалавек...

* * *

...няўпынна, жорстка, зь веку ў век —
У сэрцах людзкіх і плямёнах —
Супрацьстаяць будуць да Скону —
Шатан і Богачалавек...
...ад гэтай спрэчвы незямной
хіба хто вольны ухіліцца?..
дай, Божа, сіл за тых маліцца,
хто сёньня — сэрцам — не з Табой...

Пад небам адзіным

Атанас ДАЛЧАЎ

КАМЕНЬ

Дрэвы, людзі старацца з гадамі,
дні знікаюць у імгле начной;
ты ж нязменным застаешся, камень,
час не мае ўлады над табой.

У цябе няма ні жыл, ні нерваў,
ты згрызот не ведаеш спакон.
Ні сумленне, ні злаба, ні чэрві
не трывожаць твой халодны сон.

Да сканчэння веку не спазнаеш
смагі, што прыносіць столькі бед:
не грашыш ніколі, не раджаеш
сам, нікім не роджаны на свет.

Ты — святы. Ці не таму калісьці
у тумане вогненных вякоў
людзі ў камень у людскім абліччы
сталі ўвасабляць сваіх багоў?

ТРОХРАДКОЎІ

* * *

Птушкі ляцяць у небе,
выбіваюць крыламі воблакі,
а з іх, замест пуху, падае дождж.

* * *

Снег — зашыфраваны, таямнічы ліст,
адасланы небам зямлі,
якая затаіла дыханне.

* * *

Камень выплакаў
усе свае слёзы,
таму ён такі халодны і цвёрды.

* * *

Нават тады, калі заснуў у маўчанні,
паэт штохвілінна гатовы для ўдару —
нібы язык звона.

* * *

Калі памру,
на магілу пастаўце камень,
які зваліўся з майго сэрца.

З балгарскай пераклаў Васіль Сахарчук

* * *

Пра перажытае — нікому,
таі яго ад воч чужых.
Староннім вопыт твой аскому
наб'е і хутка стоміць іх.

Калі ж пакутнаю душою
трываць не будзе сіл зусім,
скажы, як быццам не з табою
было ўсё гэта, а з другім.

А ноччу слухай — дождж балбоча
пад вадасцёкавай трубай,
і, як вар'ятка, зноў рагоча
і плача памяць над табой.

ВЕТРАЗЬ

Бялее ветразь адзінокі
ў марскім блакітным тумане.
Чым яго вабіць край далёкі?
Што ў роднай кінуў старане?

Вятрыска свішча, гладзь гуляе,
і мачта гнецца і рыпіць.
О не — ён шчасця не шукае
і не ад шчасця прэч бяжыць.

Вада пад ім святлей, чым просінь,
і промні сонца над вадой,
а ён, бунтоўны, буры просіць,
нібыта ў бурах ёсць спакой.

З рускай пераклаў Васіль Сахарчук

ПТАХІ МЕСЯЦОВАЙ НОЧЫ

У месяца доўгая белая світка.
Ён белых птахаў з рукавоў выпускае.
Ды яшчэ й птушанятак,
Што лётаць не ўмеюць,
Толькі белымі ценьямі перабягаюць.
Ноч у пятроўку такая кароткая.
Наўчыцца лётаць паспеюць не ўсе.
Раніцай будуць хавацца пад лісцейкам,
У клубочках туману,
У расе...

ПЕСНЯ

ПРА НЕЗНІШЧАЛЬНАСЬЦЬ ГОЛАСУ

Густа сцэлецца барвінак.
А магілы анямелі.
І няма пры іх аховы
З гулкай мовай сурмаў медных.
Выпадковым падарожным
Смутак-жаль не сцісне грудзі,
Недачытаную кнігу
На вятрах гартаць не будуць.
Пад барвінкам косці белы.
А гады за ветрам збеглі.
Час няшчадны ў гэтым краі,

Дзе магілы анямелі.
Ён бяспамяццю карае
Ўсё, што дыхае й лятае,
Голасу ж падаць не смее.

І тады прыходзяць тыя,
Мудрыя, што і па зорках,
І па квету, і па следу
Птушкі ў небе прачытаюць,
Што замоўкла ў сурмах медных,
Выгасла пад капытамі,
Ды не знікла. Мудрым бачна
Ўсё, што тлу не падлягае,
Чаго Хронас не з'ядае...

* * *

І гэты сон сказаў: ты — з таго краю,
Куды душа ляціць, нібы да раю.
Быў снег, і след на снезе галубеў,
І ён ажно за небасхіл глыбеў,
І так пякліва за сабой імкнуў,
Бы напінаў над прорваю струну:
Я тут, па гэты бок, а ты — па той,
І можна толькі раз прайсці па ёй.

І дзіўна так. І можна жыць і снамі,
Пакуль струна напята йшчэ між намі.

* * *

Мне ўсё вядома, скажаш, я — мудрэц!
Ужо амаль той птушцы роўня быццам,
Што вострай дзюбай промнічак бярэ
І дзень на яго ніжа, як на спіцу.

І зноў, і зноў, і так — дзень за другім.
Табе б так навучыцца, й мне, і ўсім!
На жаль, навукі той нам не адолець,
Хоць і спакуслівая птушкі доля.

Мы неўдаль у раўнанні з птахам, голь.
Нічога нам не даць яму ў замену.
Няўтомна ўсё сшаткуе часу моль,
А ўзмах крыла павек не стане тленам.

З украінскай пераклала Ніна Мацяш

Расціслаў БЕНЗЯРУК

ЗАБЫТЫ АЎТОГРАФ

У чалавека, канечне, ёсць кнігі, што здымае ён з паліцы ледзь не кожны дзень. Чытае, перачытвае. Але ёсць і такія, якія моўчкі стаяць і не могуць дачакацца, калі іх возьмуць у рукі.

Адна з іх — хрэстаматыя «Русская советская поэзия 50—70-х годов» у маёй бібліятэцы. Купленая гадоў дваццаць назад, яна аказалася забытаю на доўгі час.

А то штосьці закарцела ўзяць. Прачытаў некалькі вершаў наўгад, пагартаў і раптам наткнуўся на... аўтограф Рымы Казакавай. Паэтка напісала па-руску: «Римма Казакова. 19.1.90».

Я пасліўся прыгадаць хоць што-небудзь з той далёкай сустрэчы, але ўсё начыста выветрылася з памяці. Стаў гартаць кнігу, шукаючы якую-небудзь зачэпку. І яна знайшлася. У хрэстаматыі, як закладка, ляжалі два квіт-

кі Усесаюзнага таварыства аматараў кнігі на вечар паэзіі ў ГДК.

Студзень 1990 года. Гэта быў вельмі ўдалы для літаратуры час. Калі кнігі як «даважку» ахвотна куплялі аматары паэзіі і прозы. Калі на паэтаў хадзілі, як зараз на дыскатэку, і літаратары збіралі поўныя аўдыторыі.

У той вечар Рыма Фёдараўна адказвала на пытанні слухачоў, чытала вершы. Гучалі песні на словы Казакавай, бо з паэткай прыехала і кампазітар А. Ільіна. З ёю Рыма Фёдараўна супрацоўнічала шмат гадоў.

І ўсё-такі мне не давала спакою думка, а чаму Казакова, сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР, прыезджала ў невялічкі беларускі горад і звыш гадзіны выступала перад жабінкаўцамі. Знаёмства з біяграфіяй адказала і на гэтае пытанне. Бацька Рымы Фёдараўны быў родам з Віцебшчыны, а дзяцінства паэткі прайшло на Полаччыне. Яна заўсёды з любоўю ставілася да Беларусі, ахвотна перакладала нашых паэтаў.

Пра гэта і нагадаў мне забыты аўтограф.

КАСКО ЦІ КАЗКА?

Памятаецца, як у пакойчыку, выдзеленым для абласнога аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў, Косця Жмінько аднойчы пахваліўся:

— Хлопцы, у мяне скоро кніжка выходзіць. Ужо зусім на падыходзе...

— І як ты яе падпісаў?

— Кастусь Жмінько! — горда адказаў Косця.

— А чаму не Жмінька? — запытаў я, памятаючы, што ў Жабінцы жылі Жмінькі.

— А яшчэ лепей — «Кастусь Жменька», — усміхнуўся Алесь Каско, які чуў нашу гаворку, і дадаў: — Маё прозвішча таксама не так пісалася.

— Што, Каска? — перапытаў я.

— Не, Казка, ад слова «казаць»...

Пазней, да свайго паўвекавога юбілею, Алесь, па просьбе работнікаў абласной бібліятэкі, напісаў «Першую спробу аўтабіяграфіі». Яна пачыналася так: «Сапраўднае прозвішча Казка, пра што я, дурная галава, не здагадваўся аж да 28-гадовага ўзросту, да 1979-га, калі ўпершыню стаў аўтарам кніжкі, дакладней адным з аўтараў калектыўнага зборніка «Нашчадкі». Бацька пакруціў яе ў руках, знайшоў «мяне» і з папрокам, а мо і з крыўдаю, спытаў: “Чаму ж ты не падпісаўся сваім прозвішчам?” — і я, агаломшаны, паўтараў тое пытанне самому сабе».

Але ўжо было імя ў літаратуры, і адступання Алесь не стаў. Зараз ёсць не толькі кнігі, але й дзеці ды ўнучка, якія носяць прозвішча Каско...

ЧАГА АД КУПРЭВА

Гэта быў час, калі Мікола Сымонавіч Купрэў мог, «узброіўшыся» кульбаю, прыехаць у Жабінку, пажыць тут дзень-другі, а пасля вярнуцца на Пружаншчыну.

На гэты раз Мікола ў рэдакцыі не застаў Васіля Сахарчука і засядзеў у маім кабінце. Гаварылі пра рознае... Неяк мімаходзь я заўважыў, што маё настаўнічанне пачалося ў вёсцы Бастынь Лунінецкага раёна.

— О, я знаю гэтую вёску! — ажывіўся Мікола Сымонавіч. — У гасцях у Паўла Зілевіча, што зараз працуе загадчыкам райана, быў.

— Паўла я таксама ведаю, — у сваю чаргу прызнаўся я. — Вучыў яго ў дзесятым класе.

Аказалася, што Мікола Сымонавіч працаваў у Вульцы-2 і жыў у школьным інтэрнаце разам з Зілевічам. Пазней, калі Купрэў застаўся без працы, а ганцавіцкі загадчык райана паабяцаў яму месца, але ўсё цягнуў з напісаннем загаду, Мікола пры сустрэчы расказаў пра гэта Паўлу Іосіфавічу. Той звёў яго з загадчыкам райана, і Купрэў быў уладкаваны...

Мікола Сымонавіч пакорпаўся ў сваёй паходнай торбачцы і дастаў адтуль чагу — нарасць на дрэве. Пачаў расхвальваць яе лячэбныя якасці. Толькі я не змог іх праверыць, бо чага перакідвалася з месца на месца, ды так дзесь і загубілася.

ІНТЭРНАЦЫЯНАЛІСТЫ

Аднойчы трохі з іроніяй Уладзімір Калеснік сказаў пра паэта-франтавіка Мікалая Цялічку:

— Ён — сапраўдны інтэрнацыяналіст: нарадзіўся і вырас на Украіне, жыве ў Беларусі, а піша па-руску.

Не ведаў тады я, што сам Цялічка гэтак жа адазвецца пра вядомага на Брэстчыне паэта Міколу Засіма. Бо той дасканала ведаў беларускую, рускую, украінскую і польскую мовы. Было гэта 19 лістапада 1983 года, калі група берасцейскіх пісьменнікаў выступала ў Брэсцкім педінстытуце з нагоды 75-годдзя нараджэння Міколы Засіма.

Мікалай Рыгоравіч расказаў тады такія выпадкі:

— Я жыў у Кобрыне, працаваў загадчыкам райана. Неяк прыехаў да мяне Мікола Засім. Сядзелі ў мяне ўдома за чаркай, гаварылі. Засім так хораша выказаўся па-

ўкраінску, што я міжволі ўсклікнуў: «Мікола, дык ты ж сапраўдны хахол!» Тут Мікола Арцёмавіч пераходзіць на беларускую мову і сыпле словамі-залацінкамі.

На тым юбілейным вечары Мікалай Рыгоравіч пра-чытаў некалькі Засімавых вершаў, у тым ліку і знакамі-ты «Хваліць пан сваю культуру», у перакладзе на рус-кую мову. Не надта шанцавала Засіму на перакладчыкаў, і Мікалай Рыгоравіч, можа, быў першым пасля Аляксандра Твардоўскага, хто ўзяўся перакладаць яго вершы.

СЯМЕЙНАЕ ІМЯ

Мы сядзелі за сталом у Гадулькавай хаце. Лепей ска-заць, у былым паэтавым доме, бо пасля смерці паэта род-зічы прадалі яго, і цяпер тут месціцца прыдарожная ка-вяранька, дзе можна і падсілкавацца, і выпіць.

Мы толькі што пабылі на паэтавай магіле, усклалі квет-кі, і цяпер, успамінаючы пра двух Васілеў — Гадульку і Сахарчука, гаварылі і гаварылі. Як зайшлося пра псеўда-нім Алесь Трушко, зараз згадаць цяжка, але сам Алесь не пагадзіўся з нашым меркаваннем:

— Наварыч — гэта зусім не псеўданім, а сямейнае імя, — і расказаў легенду, якая перадавалася, мусіць, з пакалення ў пакаленне.

...Было гэта вельмі даўно, яшчэ за прыгонным часам. Алесеў продак нейкім чынам трапіў поварам да генерала. З кемлівага палешука выйшаў выдатны кухар: генерал не мог нахваліцца прыгатаванымі ім стравамі.

Аднойчы кухар гэтак дагадзіў генералу, што той не ўцяр-пеў і сказаў:

— Смачна. Вельмі смачна! Прасі — і адно тваё жадан-не я выканаю!

Паляшук хітра скасавурыў вока:

— Любое?

— Любое!

— Ну, то дайце, ваша правасхадзіцельства, мне воль-ную...

— Вольную?! — падкруціў сівы вус генерал. — Хітро! Але слова сваё стрымаў.

Сталі пісаць вольную грамату, ды тут аказалася, што ў палешука і прозвішча няма. Што рабіць? Генерал выра-шыў так:

— Ты добра варыш — значыць, быць табе Навары-чам.

Так пайшоў па свеце род Наварычаў. Адзін з нашчад-каў богведама ў якім калене стаўся пісьменнікам Трушко, але свайму сямейнаму імя не здрадзіў: апавяданні і рама-ны падпісвае «Алесь Наварыч».

Алена ІГНАЦЮК

ТАНЕЦ І МЫШЫ

З Новым годам!
Носяць мышы
грошы, фанцікі, афішы...
Да крывой дарожкі.
Не знямелі мае — скачуць...
Босыя ой — ножкі.
Не заплачуць, бо ўсё скачуць,
босыя ой — ножкі...
Мо, за танец мне аддзячаць
мышы ля дарожкі?
Будзем есці сыр галандскі,
хлебныя аладкі...
Хутка ўбачым храм раманскі,
як пачнуцца святкі...
На падлозе сядзем кругам,
ля прастола ў храме...
Злепім з воску Завіруху
з босымі нагамі.

Іван МЕЛЬНІЧУК

БАРАВІЧОК

Таўсцючок-баравічок
Выйшаў на дарожку,
Таўсцючок-баравічок
Мне падставіў ножку.

Таўсцючок-баравічок —
Пушчанскае дзіва,
Капялюшык на бачок
Ссунуў ганарліва.

Я грыбка-жартаўніка
Пад карэньчык зрэжу,
Пракачу да гарадка,
Пакажу ўсім сябрукам
Таўсцючка-гарэзу.

НІЧЫЙНЫ КОТ

Прыбгае, пэўна, з год
У наш двор нічыйны кот:
Рыжаваты, зухаваты,
Нібы тыгрык, паласаты.
Я бяздомнага шкадую,
Малачком яго частую.
А вазьму як — мне адразу:
— Кінь прыблуду! Кінь заразу!
Ён нячэсаны, нямыты

І, мажліва, хваравіты!
Я ж ката не забываю,
Дружбу з ім не парываю,
І не кіну яго, не, —
Ён як сябра для мяне.

Я ПЯЮ

Як толькі ранкам устаю,
Заўжды ціхусенька пяю.
Я умываюся — пяю,
І апранаюся — пяю,
Пяю, як проста так стаю,
Калі там музыкі урок,
Калі са мной мае сябры,
Калі гуляем у двары,
Калі мароз,
Калі дажджы,
Калі цвіркочуць капяжы...
Незразумела толькі мне,
Ці я пяю ўначы, у сне?

ДЗЕДАВЫ ШТУЧКІ

Ці то кепска дзед наш чуе,
Ці са мною ён жартуе?
Я кажу дзеду — добрая раніца,
А ён у адказ мне: «Добра й параіцца».
Я кажу — не знайду сваю майку,

Ну, а ён: «Мо хто з'еў тваю манку».
Біць арэхі — спытаў — малатком?
Кажа: «Хочаш, удар малаком».
Папрасіў — раскажы, дзеду, казку,
Ён: «Якую хацеў бы ты кашку?»
Ці не бачыў — пытаюся — дзе мой велік?
Чую: «Бегае недзе твой венік».
Ты, дзядусь, — кажу, — спраўны да жарту!
«Можа, — крэкча, — і я чаго варты»...

ЖЭНЯ РАЗМАЎЛЯЕ — СЭРЦЫ ЎВЕСЯЛЯЕ

* * *

Бабуля тлумачыць Жэню, што шкодна кожны дзень
есці яйкі. Жэня:
— Чаму? Я што, кукарэкаць буду?

* * *

Жэня ўпершыню пабачыў казу з вялікім вымем і доўгімі
саскамі, пытаецца:
— А што гэта за казёл з двума кранікамі?

* * *

Жэня ноччу просіць маму, каб завяла яго ў туалет. Маці
кажа, каб ішоў сам. Жэня:
— А там страшыдла!
— Ніякага страшыдла там няма, — супакойвае яго
мама. Жэня:
— Няма, а павінна быць.

* * *

Глядзім мультык «Ну, пачакай!». Калі воўк падымае штангу і яна падае яму на нагу, Жэня сур'ёзна зазначае:

— Бачыце, як Бог пакараў яго?!

* * *

Жэня падбягае да бабулі, просіць:

— Бабуля, насвары дзядулю за тое, што ён сварыць мяне!

* * *

Кажу, што гаршчок з калеусам дарэмна паставілі ў пакоі, дзе мала сонца: ён стаў жоўкнуць, сохнуць.

Жэня, паслухаўшы, разважае:

— Яго трэба называць цяпер кветка-сірата.

* * *

Сусед кажа, што ноччу выпала многа снегу і машыну засыпала па самыя вушы.

Жэня са здзіўленнем:

— А пакажыце, дзе ў машыны вушы?

* * *

— Дзядуля, — пытаецца Жэня, — а чаму ноччу ў кошкі вочы гараць?

— Яны не гараць, а свецяцца.

— А што, там ёсць лямпачкі?

* * *

Дзядуля пытаецца, колькі разоў Жэня можа падцягнуцца на перакладзіне. Жэня, упэўнена:

— Дзесяць! Ці пяць... ці тры... часам...

ПРЫГАЖУНЯ

Елка зімовая,

Крыжыкам — строй.

З месяца ў месяц

Зялёны настрой.

ВЕЖА

Самотная вежа

На стромкай гары

Цаглянай ліхтарняй

Пад небам гарыць.

БУКЕТ

Барвова-белых кветак

Агеньчыкі ў акне

У слоіку з вадою

І сонейкам на дне.

ПЕВЕНЬ

З плоту пеўніку відаць

Лес зялёны і раку.

Вельмі любіць ён спяваць
На ўвесь двор: «Ку-ка-рэ-ку!»

Спеў яго ляціць да неба.
Каму ж трэба рана ўстаць,
І гадзінніка не трэба —
Пеўнік будзе паднімаць.

ЗАГАДКІ

* * *

Хатку на сабе нясе,
Выставіўшы рожкі,
І на кусцік запаўзе,
Адпачыўшы трошкі.
(Смоўжык)

* * *

Век траскоча, не змаўкае
Чорна-бела, чорна-вока,
Што ўкрадзе — ў гняздо хавае,
Па зямлі бяжыць з падскокам.
(Сарока)

* * *

Пад лістком і пад ігліцай,
І пад мох у лесе мяккі
Родныя браты й сястрыцы
Пахавалі свае шапкі.
(Грыбы)

АРЭЛІ

К а з к а

На высокія арэлі,
Што наладзілі ў бары,
Наляцелі
І паселі
Мушкі,

Птушкі
Ды звяры.
Але ўсім, хто думаў сесці,
Не хапіла ўсё-ткі месца.

— Будзем толькі па чарзе! —
Гэта Воўк улік вядзе.
Непаседа хітры Зай
Абскакаць хацеў чаргу.
— Зайка, месца сваё знай! —
Воўк націснуў на нагу.
— Ой, балюча! Не магу!..
Зая, хоць і не хацеў,
Стаць прымуслі ў «хвасце».

Рух вясёлы,
Шум-гамонка.
Бачыць Лось:
Сіваваронка,
Дзік, Сініца,
Страказа,

Дрозд, Куніца
Ды Каза
Раскачалі так арэлі
(А яны адно — рыпяць),
Што здавалася —
Хацелі
Аж на Месячык злятаць.

Напалохалі Сароку:
— Гэй, не трэба так высока!
Заляціце за аблокі,
А ці вернецеся зноў
На Зямлю сваю,
Дамоў?..

Колькі ўцехі,
Колькі смеху —
Ажно будзіць пушчу
Рэха!

Не ў пару,
Каб паглядзець,
З гушчару
Прыйшоў Мядзведзь.
І сярдзіта
Як раўне:
— Хто дазволіў
Без мяне?!

І хаця засопся трошкі,
На арэлі ўзлез-такі.
Эх, не вытрымалі дошкі —
І стары... пабіў бакі!

Ды ачухаўся Мядзведзь
І давай пяром рыпець:
«Я — адзіны Гаспадар
І абшараў Уладар
Для звяроў і зверанят,
Для жучкоў і птушанят
Свой падпісваю загад:
Ад вясны і да вясны
Каля елкі і сасны,
Каля дуба і асіны,
На бярозе і рабіне,
Каб ніколі не пасмелі
Ладзіць новыя арэлі!!!»

І паверце:
З той пары
Больш не гушкалі ў бары
Ані птушкі,
Ні звяры.

Мікола ПАПЕКА

МАСТАЦТВА МІЛІФІЁРЫ ПРУЖАНШЧЫНЫ

Так, менавіта «міліфіёрай», гэтым мала зразумелым словам, якое адсутнічае нават у беларускіх энцыклапедычных даведніках, называюцца пячаткі, вырабленыя са шкла. На пачатку XXI стагоддзя пры розных абставінах, а перадусім, пад час сельскагаспадарчых клопатаў, на Пружаншчыне былі знойдзены 4 шкляныя пячаткі.

Згодна з расейскамоўнымі крыніцамі, такія пячаткі сталі вядомымі з сярэдзіны XIX стагоддзя. У нашым выпадку магчыма дапусьціць іхняе паходжаньне зь першай чвэрці XVIII па першыя два дзесяцігоддзі XIX стагоддзя. Мы маем чатыры пячаткі-пярсьцёнкі — «сыгнеты», тры зь якіх — жаночыя партрэты, а адна, значна большая памерам, гербавая. Акурат гэтая гербавая пячатка й дазваляе вызначыць прыблізны час, калі яна магла быць вырабленая. Бо на ёй зьмешчаны «Дарагаслаў» — шляхецкі герб Бухавецкага, а ён жыву ў Старым Купліне (месца знаходкі сыгнету) у XVIII стагоддзі. Пазьней на гэтых землях жылі Марачэўскія, а ў XIX стагоддзі — знакаміты род Крашэўскіх. Сама пячатка з празрыстага шкла, але пад ёю для наданьня колеру падсыпаны ружовы парашок, і менавіта гэта дае падставу меркаваць, што гэта адна з самых ранніх шкляных непартрэтных пячатак, выкананая ў стылі барока.

Спачатку гэты сыгнет быў ўспрыняты як персьцень бедняка, і толькі пры ўважным даследаваньні быў выяўлены шляхецкі герб, зьмешчаны на шчыце, стылізаваным пад гляк з дзьвюма вушкамі, над якім разьвіваюцца страvusіныя пёры.

Чаму найбольш раньня менавіта гэтая гербавая пячатка, якая зараз знаходзіцца ў фондах музэя «Пружанскі Палацык»? Бо дзёве іншыя пячаткі вырабленыя ўжо з каляровага шкла. Трэцяя ж, таксама партрэтная, з празрыстага шкла, яна гэтаксама, як і гербавая, пакладзена на ружовую фарбу, а значыць, блізкая па часе вырабу. Зразумела, калі б тады было каляровае шкло, майстар выкарыстаў бы яго, а не фарбавальную аснову. З даследаваньняў беларускіх вучоных вядома, што даволі складаная і дарагая вытворчасць каляровага шкла ў Беларусі была асвоена з сярэдзіны XVIII стагоддзя. На гэтай падставе можна дапусьціць, што дзёве пячаткі з празрыстым шклом былі выштукаваны да таго, а менавіта да 1750—1760 гадоў, а дзёве з каляровага шкла — крыху пазьней, аднак пры жыцьці аднаго й таго ж майстра, і хутчэй за ўсё нетутэйшага родам, але які жыву і працаваў

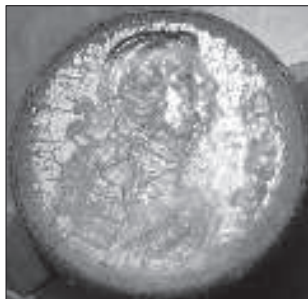

Пячатка гербу
«Дарагаслаў» (памер
14×9 мм). У фондах
музэя «Пружанскі
Палацык»

на Пружаншчыне. Ступень лабараторных даследаваньняў шкла беларускіх гутаў не дае іншай магчымасьці датаваньня, апроч ускосных дапушчэньняў. І таму, калі б не была вядомай гербавая пячатка, астатнія тры маглі б успрымацца як сыгнеты з эўрапейскіх краінаў і датаваньне перанеслася б на пазьнейшы час. Але можна сьвярджаць, што на пячатках выяўлены партрэты

мясцовых незаможных, малаземельных шляхціянак, і гэта цікава, бо партрэты жанчын з Сапегаў, з Радзівілаў ды іншых магнатаў вядомыя... Усе чатыры сыгнеты выраблены з недарагога меднага сплаву. Гэты факт немагчыма патлумачыць толькі беднасьцю. Хутчэй за ўсё, ён абумоўлены яшчэ й пэўнымі тагачаснымі поглядамі на нашэньне рэчаў са срэбра ды золата як зь д'ябальскага металу. Ясна, што ўладальнікі сыгнетаў былі не такія ўжо й бедныя людзі, калі ўзьнікла жаданьне мець іх і знайшліся грошы на аплату майстра-мастака.

Але найбольшую цікавасьць выклікае тое, што шкляныя пячаткі не апісаныя ў беларускіх даследаваньнях па мастацкаму шклу. Не вядомыя яны і ў суседніх краінах: Польшчы, Літве, Расіі, Украіне. Таму варта казаць пра пружанскія знаходкі як пра лакальную зьяву. Зьявай тут яшчэ ёсьць і тое, што на пячатках партрэты трох тутэйшых жанчын. І таму іхнія выявы цікавыя для гісторыі мастацтва, гарнітуры, прычосак. Характэрна, што на ўсіх трох партрэтах жанчыны маюць доўгія валасы, але яны па-рознаму ўчасаныя. Калі глянуць на адну зь пячатак зь бяско-лернага шкла, дык напачатку падаецца, што гэта мужчына ў парыку ды рыцарскім убраньні, аднак, пры пільнейшым угляданьні бачыш, што ніжэй вялікага банту на плечы спускаецца пышная каса, а цераз плячо перакінута накідка-туніка. Дый сам партрэт, магчыма, не зусім адпавядае сучасным канонам прыгажосьці, але гэта яшчэ раз пацьвярджае, што перад намі партрэты тагачасных жанчын. Побач з партрэтам ініцыялы кірыліцкім пісьмом —

*Малецкая пячатка
(d = 10 мм).
З калекцыі
Александра Кенды*

*Пячатка
з вёскі Козі Брод
(d = 9 мм). З фондаў
музея «Пружанскі
Палацк»*

ГКР, што дазваляе меркаваць пра рэлігійныя прыхільнасьці ўласніцы сыгнета да праваслаўя. На сыгнеце з цёмна-блакітнага шкла — выява жанчыны нагадвае грэцкую багіню Ніку — па абодва бакі ад партрэта ініцыялы лацінкаю FR не па законах друку, бо на адбітку яны будуць выглядаць як Я і не поўнае Е. Вельмі цяжка дапусьціць, што пячаткі рэзаліся на шкле. Хутчэй за ўсё, вырабляўся асобны металічны штэмпель, з дапамогай якога на гарачым шкле рабіўся водціск, таму й майстру варта было рэзаць на метале так, як было б і на адбітку пячаткі з воску альбо іншага матэрыялу, — і таму наяўная «памылка» свядомая. Прыкметна, што шырокі каўнер замацаваны брошкаю, а валасы сабраныя ў шырокую касу.

Трэцяя пячатка, знойдзеная ля вёскі Лібія, зь зялёнага шкла, на ёй няма ініцыялаў, але яна мае іншыя адметнасьці: валасы ня сьплеценыя, а проста сабраныя ў коску, адмыслова перакінутую цераз плячо; прыменена пазалота ў паглыбленьнях; на вуху віднеецца сярэжка; адсутнічае гарнітура. Можна дапусьціць, што гэтая рэч найбольш позьняя па часе вырабу, яна найбольш поўна адпавядае мастацкаму стылю — класіцызму.

*Пячатка з вёскі Лібія
(d = 10 мм).
З калекцыі аўтара*

Застаецца шмат невядомага й загадкава. Вельмі цікава было б дазнацца, хто ж выяўлены на знойдзеных пячатках. І ці стане калі-небудзь вядомае нам імя майстра, які на мясцовым грунце вырабляў высокамастацкія творы? Як заўжды, пытаньняў больш, чым адказаў. Ясна адно: можна з упэўненасьцю казаць пра адкрыцьцё Пружанскай мастацкай школы міліфіёры, што значна дапаўняе мастацкае жыцьцё Пружаншчыны і Беларусі.

Літаратура:

1. Цітоў, А. Пячаткі старажытнай Беларусі. — Мінск: Польша, 1993. — С. 161.
2. Сахута, Я. М. Беларусы. Т. 8. Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. — Мінск: Бел. навука, 2005. — С. 209.
3. Беларуская энцыклапедыя: У 18 т. Т. 8. — Мінск: БелЭн, 1999.
4. Несцярчук, Л. М. Замкі, палацы, паркі Берасьцейшчыны X—XX стагоддзяў. — Мінск: БЕЛТА, 2002. — С. 300.

ЧАМУ НА ЗЯМЛІ ДОБРЫЯ І ЁСЯКІЯ ЛЮДЗІ ЖЫВУЦЬ*

Легенда

Даўней Адам жыў адзін. Бог рабрыну выняў з Адама, і ў Адама стала жонка. Хадзілі яны голыя, але пасля сталі сорам мець і пачалі адзежу шукаць. Выгадавалі яны сем сыноў і дачку. І кожны сын хацеў з ёю ажаніцца.

Тады Адам кажа, каб яны зляпілі па гаршчэчку. Зляпілі сыны, абпалілі і прынеслі бацьку. Адам у першы гаршчэчак пасадзіў дачку, у другі — вядзьмедзіцу, у трэці — авечку, у чацвёрты — курыцу, у пяты — гусь, у шосты — качку і ў сёмы гаршчэчак — змяю.

Прыйшлі сыны, і кожны ўзяў свой гаршчэчак, а ў гаршчэчку была кожнаму жонка.

Хто ўзяў сабе за жонку дачку, то ад іх пайшлі добрыя і справядлівыя людзі.

У каго за жонку стала вядзьмедзіца, то людзі ад іх суровыя, маўклівыя. Буркня слова і маўчыць.

У каго курыца жонка — нічога не мелі ў гаспадарцы. Не збірае, а разграбае. А калі зробіць што, то ўсім пахваляцца.

У каго авечка, тыя людзі спакойныя, разважлівыя, цярплівыя.

У якога сына жонкай была качка — гэтыя людзі выйшлі рабочыя, заможныя, жылі ў дастатку. Яны могуць жыць адны і на балоці, і ў полі, і ўсюды ўсё мецьмуць.

З гусі людзі былі вясёлыя, заўсёды рагочуць.

* У тэксце захаваны асаблівасці маўлення апавядальніцы.

АБ ПАХОДЖАННІ ЛЮДЗЕЙ ПА-БЕЛАРУСКУ

Найгоршыя людзі былі са змяі: на адных падкусах ды абгаворах жылі, мучыцельстве. Хоча ўсяк пасварыць людзей і будзе то там, то там языком малоць.

Вось чаму на зямлі добрыя і ўсякія людзі жывуць.

ЧАМУ ПАНЫ НАЗЫВАЛІ СЯЛЯН ХАМАМІ

Легенда

Людзі былі несправядлівыя, адзін Ной быў справядлівы. Паклікаў яго Бог да сябе і кажа: «Зрабі ты каўчэг і вазьмі з сабой у каўчэг звяроў і птаства ўсякаго, і садзіся сам з сям'ёю.

Хутко пачалася вялікая паводка, і ўсе людзі пагінулі, а Ной і яго тры сыны Сім, Хам і Яфет уратаваліся.

Пачаў Ной разводзіць на зямлі жывёл. Аднаго разу ён моцна напіўся і лёг спаць на падлозі. Хам смяўся з бацька, а тры сыны накрывалі на яго, а бацьку накрывілі.

Рана яны расказалі ўсё бацьку. І Ной пракляў Хама, сказаў, што той многа рабіцімя, ніц не мецімя. Сім і Яфет будуць панамі.

І стаў Хам бедны, і ад яго пайшлі беднякі, а ад Сіма і Яфета багатые. Вось чаму пані раней сялян называлі хамамі.

Легенды, міфы, паданні — маладаследаваныя фальклорныя жанры ў беларускай літаратуры. Справа ў тым, што народныя ўяўленні аб паходжанні сусвету, чалавека, жывёльнага і расліннага свету звязаны з біблейскай, апакрыфічнай касмагоніяй.

А вядома, што ўсякае праяўленне «рэлігійнасці» не вяталася савецкай атэістычнай ідэалогіяй. Вось чаму ў тоўстым акадэмічным томе «Легенды і паданні» («Навука і тэхніка», 1983) так мала тэкстаў этыялагічнага плану. Няма ў гэтай кнізе і легендаў, тэматычна блізкіх з тымі, якія запісаны ў вёсцы Заполле ад М. З. Шчурко.

І калі тэкст «*Чаму пані называлі сялян хамамі*» пашыраны сярод людзей (намі такога зместу легенда запісана ў розных вёсках яшчэ ад чатырох інфарматараў), то легенда «*Чаму на зямлі добрыя і ўсякія людзі жывуць*» цалкам арыгінальная, нават унікальная.

Вядома, што першыя адзінаццаць раздзелаў Быцця Старога Запавету прысвечаны самаму пачатку светабудовы і чалавечай гісторыі. Наш сусвет і ўсё, што ў ім: сонца, месяц, зямля і вада, птушкі, жывёлы, — усё стварыў Бог. А вяццом Божага створства быў чалавек, створаны дзеля таго, каб клапаціцца пра сваё і цешыцца сумоўем з Богам. Гэтага чалавека звалі Адам, а жонку яго Ева, якую Бог стварыў з рабрыны, узятай у Адама (Быццё, 2, 21—25). Адам нарадзіў сына Сіфа, а пасля праз доўгі прамежак часу яшчэ «спарадзіў ён сыноў і дачок» (Быццё, 5, 3—5). Адзначым, што пачатак тэксту «нашага» міфу — гэта своеасаблівы пераказ біблейскай гісторыі пра паходжанне

людзей. А вось далей назіраецца новы, арыгінальны паварот у развіцці сюжэту, ужо адрозны ад тэксту Бібліі.

І хоць напачатку мы заўважаем матыў інцэсту, кровазмяшэння (усе сямёра сыноў Адама жадаюць узяць за жонку сваю сястру), то пасля Адам жэніць сваіх сыноў з жывёламі, дзікімі і свойскімі (мядзведзь, авечка), птушкамі (курыца, качка, гусь) і паўзунамі (змяя). Ад гэтых шлюбав, згодна з міфам, і пайшлі людзі на зямлі. Усякія — і добрыя, і ліхія.

Калі чытаеш тэкст, найперш кідаюцца ў вочы адзнакі дахрысціянскага бачання свету нашымі продкамі: знітаванне, зліццё чалавека з прыродай, яго пакланенне жывёлататэмам. Непадзельнасцю, роднасцю людзей з аб'ектамі жывой (і нежывой) прыроды напоўнена ўся шматвяковая гісторыя беларускага этнасу. Згадайце абрад пераапраанання людзей у жывёл у час калядавання, на вяселлі, матывы жаніцьбы з жывёламі ў казках, паданнях, легенды пра людзей-ваўкалакаў ды іншае.

І цяпер, на сучасным вітку цывілізацыі, калі па нашай віне з году ў год незваротна знікаюць на зямлі шматлікія віды раслінаў, птушак і жывёл, ці не губім, трацім пры гэтым мы саміх сябе?!

УПАРТЫ ГАСПАДАР

Б а й к а

Аднойчы кажа Конь Гаспадару:

— Здаўна жыве ў нас узаемная патрэба

ў сумленнай працы: сам

я поле не ўзару,

а без мяне застаўся б ты без хлеба.

Але на ворыве,

альбо калі мы возім гной,

калі на мне ажно трашчыць папруга,

мне ўсё-такі цяжэй, бо нада мной
сляпнём бязглуздым уладарыць пуга.

Без пугі баразна пайшла б раўней,

лягчэй было б табе ўпраўляцца з плугам.

Давай хоць раз без пугі пройдзем кругам.

Кінь яе ў сметнік: без яе зручней.

— Разумны ты ў мяне, —

той шчыра адказаў, —

і гэта мне надзвычай даспадобы.

Але каб я табой без пугі кіраваў?!

Каб я — з табой на роўных?!

А хваробы!

НЯПІСАНЫ ЗАКОН

Б а й к а

Глядзіць Варона: куры ў агародзе
дзяўбуць насенне з град. На іх праз плот
гукне заспаны Гаспадар:
— Акыш адсюль! — ды й годзе,
а тыя так і пруща ў агарод.

«Бач, колькі тут іх шкодніцтвам занята,
а ён іх нават пальцам не кране.
Тут варта рызыкнуць:
пашчасціць — дык і мне
перападзе хоць некалькі зярнятак», —
гэтак падумала Варона,
села збоку —
наводдаль — і дзяўбе навідавоку.

Але і каркнуць, небарака, не паспела,
як Гаспадар аднекуль стрымгалоў
прыбег са стрэльбай ды
як жахне з двух ствалоў —
ажно з Вароны пер'е паляцела.

Рэзюмаваў здарэнне Грак-сусед:
— Казаў жа ёй: чужога нельга кратаць.
З курэй тым болей прыклад браць не след.
Ім Гаспадар — свой чалавек. Хай крадуць,
хай гэта іншых птушак не турбуе:
ёсць у людзей няпісаны закон,
які сваіх уласных патрабуе
зладзюг — апраўдваць, а караць — варон.

МІКІТАВА ХВАРОБА

Б а й к а

Звярнуцца да ўрача бухгалтара Мікіту
Прымусіла адсутнасць апетыту:
— Скажыце, што рабіць... Пакутую, хоць плач.
— Вы дзе працуеце? — пытае ўрач.
— Ды я бухгалтарам галоўным у канторы...
Пасада неспакойная ў мяне:
бясконцыя праверкі, рэвізоры...
Праз іх я, ў рэшце рэшт, такі зрабіўся хворы,
што ўжо не п'ю, не ем і трызню ў сне.
— Тады я вам параю тэрмінова
адмовіцца ад працы разумовай.
З рыдлёўкай папрацуйце год-другі.
Няхай тым часам адпачнуць мазгі.

Мікіта ў распачы патыліцу пачухаў,
а ўсё-ткі доктара паслухаў.
Работу новую знайшоў сабе як бач:
пайшоў з рыдлёўкай выгружаць вагоны.

Праз год пытаецца ў яго тойсамы ўрач
пра апетыт і пра настрой ягоны.
І чуе:
— Дзякуй вам і людзям за давер:
ужо ніводная мяне праверка не чапае
і маю добры апетыт, але цяпер
мне на харчы зарплаты не хапае...

ВЯСНОВЫ ЖАРТ-ЭКСПРОМТ

Спяшаемся — каб не спазніцца.
Сціраем з сэрцаў рэшткі змроку...
Глядзі: жанчыны ўжо ў спадніцах
з разрэзам ззаду або збоку.
Паблісквае ў іх кожным кроку
ледзь-ледзь прыкрытае вядзьмарства...
Як не для сэрца, дык для зроку
яно — атрута і — лякарства.

Аляксей ГАЛАСКОК

ГРЫБНІКІ

— Пятрусь, ты чуў, — казалі людзі,
Ужо ж пайшлі баравікі.
А ты ўсё нейку дробязь вудзіш,
Сядзіш, бы чапля, ля ракі.

Дык заўтра досвіткам з табою
Бярэм па лусце ды кашы —
І ў бор за Лысаю гарою:
Грыбоў там — хоць касой касі.

Адно глядзі, каб ані слова
Суседцы нашай не казаў.
Як што, хлусі, што йдзем па дровы.
Ды псіну каб з сабой не браў!

Сам знаеш, як у лесе з рэхам.
До, што ўжо летась ён «прадаў».

Хіба прывалаклася б Стэфа,
Каб Бакс дурны твой не брахаў?!
Яна ж тады перада мною
Прайшла, як трактар бараной,
Бы дзік лычом, пад кожнай хвойй
Усё разгрэбла, ліха ёй.
Грыбоў напхала і ў хвартух —
Мы менш нарэзали і ўдвух!..

...І вось ён, бор! Грыбоў — навалам,
Ды ледзь не спрэс баравікі!
Калі па паўкаша набралі,
Пачулі, што трашчаць сукі.

Пятрусь знямеў, бы з глузду з'ехаў,
Аж потырчам у мох упаў,
Калі здалёк гукнула Стэфа:
— Чаму ж ты Баксіка не ўзяў?

ДЫЯЛОГ

— Набраўся зноў, як жаба мулу!
Ну, пакажы, ці што прынёс.
Сам пагуляў, а жонцы — дулю?
Каб чорт цябе да ранку трос!

Сусед, як вып'е, хоць цукерак
У жмені прынясе дамоў.
Ў цябе ад іх няма й паперак,
Усё, бы ў прорву — да сяброў!

Наш кот — і той хоць раз на тыдзень,
Як зловіць мыш, дык мне нясе.
Ну, прызнавайся, стары злыдзень,
Зноў грошы прасадзіў усе?!

Чаго маўчыш? Скажы хоць слова,
Бо не ўтрымаюся — заб'ю!
Няўжо прапіў ты нават мову?
— Ну, дзе табе я мыш злаўлю?..

АБРАЗАННЕ

У халодным лістападзе
Абразаў дзядок сукі.
З ім унучак быў у садзе:
Яны з дзедам — дружбакі.

— Ты навошта абразаш
Столькі голля з добрых дрэў?
Хіба дроў зусім не маеш
Ці пад старасць звар'яцеў?

Разгубіўся дзед.... Не зразу
На пытанне адказаў:
Бачыш, як смаркач абразіў!
Драбязя, а так падцяў!

— Я, саколік мой, знішчаю
Толькі хворыя сукі,
Маладзенькіх не чапаю,
Хай растуць ва ўсе бакі!

А з старых галін, унучак,
Больш нам яблыкаў не рваць.
Нат у кніжках зараз вучаць,
Як старое прыбіраць.

Вось цяпер сам будзеш ведаць,
Як хадзіць трэба ля дрэў.
— Дзед, а што табе абрэзаць,
Каб і ты памаладзеў?

Зноў збянтэжыўся старэнькі,
З паўхвіліны соп, маўчаў...
Потым буркнуў:
— От дурненькі!

Ды калі б я тое знаў,
Дык гадоў таму пятнаццаць
Знішчыў карань той ці сук!
А цяпер давай збірацца,
Эмарнаваў настрой ты, ўнук!

Нашыя аўтары

АЛЯХНОВІЧ МІКАЛАЙ (14.01.1953, в. Валішча Пінскага р-на).

Паэт. Скончыў філфак Брэсцкага дзяржаўнага педінстытута імя А. С. Пушкіна. Працаваў асістэнтам кафедры беларускай мовы гэтай жа навучальнай установы, дэканам філфака, на кафедры ўсходнеславянскай і балтыйскай філалогіі факультэта гуманітарных навук Будапешцкага ўніверсітэта імя Лоранда Этвеша (Венгрыя), з 1994 узначальвае кафедру гісторыі беларускай мовы і дыялекталогіі БрДУ імя А. С. Пушкіна. Кандыдат філалагічных навук, дацэнт. Актыўна выступае ў рэспубліканскім і рэгіянальным друку з вершамі і перакладамі. Аўтар зборніка паэзіі *«Жыццёвае веры прадзіва»*. Жыве ў Берасці.

АМЯЛЬЧУК СЯРГЕЙ (8.03.1957, в. Рэчыца Бярозаўскага р-на).

Скончыў Маскоўскі авіяцыйны тэхналагічны інстытут (1980), інжынер-металург. Працуе інжынерам на СП ААТ «Брэстгазаапарат». Паэт, краязнавец. Выдаў кнігу вершаў *«Дарога і амфара»*, падрыхтаваў другі зборнік. Жыве ў Берасці.

АНЦІКЯН АЛЯКСАНДР (16.08.1953, г. Ленінград). Празаік. Скончыў Брэсцкі дзяржаўны педінстытут імя А. С. Пушкіна і Усесаюзны юрыдычны завочны інстытут. Працаваў у камсамольскіх органах, служыў у органах унутраных спраў, рэспубліканскіх і абласных СМІ. Аўтар дэтэктываў *«Закон джунглей»*, *«Пропащие в паутине»*. Пераможца конкурсу «Залатое пяро» альманаха «Гоман» у намінацыі «Драматургія» за гістарычную драму *«Артаксата»*. Сябра СБП. Жыве ў Берасці.

АРАБЕЙКА ІВАН (26.03.1942, в. Хмелева Жабінкаўскага р-на).

Паэт. Аўтар кніг *«Услед за сонцам»*, *«Асенні ранак»*. Сябра СБП. Жыве ў Берасці.

БАЕНА ЮРЫЙ (24.03.1957, в. Мокрае каля Бельску Падляскага, Польшча). Паэт, настаўнік, грамадскі дзеяч. Скончыў факультэт геаграфіі Люблінскага ўніверсітэта імя М. Кюры-Складоўскай (1980). Дэбютаваў на старонках беластоцкай *«Нівы»* ў 1973 г. Аўтар кніг вершаў *«Лісты блакітных успамінаў»*, *«Вечар над светам»*, *«Крык дзікай ружы»*, *«Пад нашым небам»*. Сябра Управы Беларускага літаб'яднання «Белавежа», сябра СБП. Жыве ў Бельску Падляскім.

БЕЛЫ АЛЯКСЕЙ (2.01.1953, в. Міхнавічы Івацэвіцкага р-на).

Паэт, журналіст. Скончыў судна механічнае аддзяленне Гомельскага політэхнікума, філфак Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта і аддзяленне журналістыкі Кіеўскага інстытута паліталогіі. Намеснік дырэктара, намеснік галоўнага рэдактара ТАА «Выдавецкі дом “Інтэкс-прэс”». Вершы А. Белага друкаваліся ў часопісах *«Крыніца»*, *«Дыялог»*, *«Абажур»*, калектыўных зборніках *«Берасцейскія карані»*, *«Верш на свабоду»*, *«Агледзіны»*, *«Святліца»*. Аўтар кніг паэзіі *«Трыццаць другое жніўня»*, *«Нявольніцкія песні»*, *«Каляровыя сны»*, *«Боскі вецер правінцыі»*, а таксама эсэ, прысвечаных Дануце Бічэль і Міколу Купрэву. Сябра СБП. Жыве ў Баранавічах.

БЕНЗЯРУК РАСЦІСЛАЎ (27.01.1944, в. Стрыганец Жабінкаўскага р-на).

Паэт, празаік. Скончыў Брэсцкі дзяржаўны педінстытут, настаўнічаў. Аўтар кніг апавяданняў і казак *«Вавёрчына дзякуй»*, *«Птушка і часця»* (калектыўны зборнік), *«Чаму сонца ўстала»*, зборніка паэзіі *«Тры свечкі»*. Сябра СБП. Жыве ў Жабінцы.

ВАБІШЧЭВІЧ ВІКТАР (9.07.1960, в. Рубель Столінскага р-на).

Паэт. Аўтар зборнікаў паэзіі *«Чорны боль»*, *«Кахаю і люблю»*. Сябра СБП. Жыве і працуе настаўнікам у Давыд-Гарадку.

ВАЛАСЮК ЛЯВОН (13.12.1955, в. Песцянькі Кобрынскага р-на).

Мастак, паэт. Аўтар кніг вершаў *«Блики дня»*, *«Краски души»*, *«Под знаком Стрельца»*, *«Леаніды»*, *«Чырвоная вежа»*, *«Познія сны»*. Сябра СБМ і СБП. Жыве ў Берасці.

ВАРОНИК СВЯТЛАНА (12.06.1969, в. Кастровічы Слонімскага р-на, Гарадзеншчына). Паэтка. Актыўна друкуецца ў абласной і рэспубліканскай перыёдыцы. Жыве ў Берасці, працуе на філфаку БрДУ ў Адукацыйна-асветным цэнтры імя У. А. Калесніка.

ГАДУЛЬКА ВАСІЛЬ (18.05.1946, в. Федзькавічы Жабінкаўскага р-на). Паэт. Вучыўся ў Мінскім інстытуце замежных моў, свабодна гаварыў на двух дыялектах нямецкай мовы, валодаў англійскай, французскай, італьянскай. Непрацягла выкладаў нямецкую ў Азяцкай СШ, працаваў на будоўлі, паляводам у мясцовым саўгасе. Вершы па-беларуску пачаў пісаць ужо ў сталым узросце, але па сціпласці амаль не друкаваўся. Аўтар адзінага — пасмяротнага — зборніка паэзіі «Голас» (2004). Раптоўна памёр 15.06.1993. Пахаваны на Федзькавіцкіх могілках, дзе намаганнямі пісьменніцкай сябрыны ўсталяваны помнік паэту і яго бацькам.

ГАЛАСКОК АЛЯКСЕЙ (6.06.1949, в. Талалайкі Зэльвенскага р-на). Паэт, гумарыст. Аўтар зборніка вершаў «*У жыцці для мяне ўсё не проста*», «*Не шкадуюць мяне мае вершы*», «*Я шчаслівы*», кнігі для дзяцей «*Суд над сарокай*». Сябра СБП. Ваенны пенсіянер. Жыве ў Ганцавічах.

ГАНЧУК АЛЯКСЕЙ (17.01.1954, в. Навасёлкі Кобрынскага р-на). Паэт. Скончыў Стрыгаўскую сярэднюю школу. Служыў у войску. Пасля арміі працаваў рабочым, фотакарэспандэнтам, журналістам. Вучыўся на кінафотафакультэце Маскоўскага завочнага народнага ўніверсітэта мастацтваў. Апошнім часам працаваў на абласной студыі тэлебачання ў аддзеле навінаў. Часова беспрацоўны. Вершы друкаваліся ў рэгіянальнай і рэспубліканскай перыёдыцы, у часопісе «*Першацвет*», у калектыўным зборніку «*Берасцейскія карані*». Дэбютаваў у «*Дні паэзіі*». Жыве ў Жабінцы.

ГАРАВАЯ МАРГАРЫТА (28.04.1955, г. Пружаны). Паэтка. Скончыла гісторыка-філалагічны факультэт Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны. Друкавалася ў рэспубліканскай і рэгіянальнай перыёдыцы. Аўтар зборніка

вершаў «*Ареал любові*», падрыхтавала да друку другую паэтычную кнігу. Жыве ў Бярозе, журналістка, загадчык аддзела сацыяльных праблем раённай газеты «*Маяк*».

ГАРАЙ АНАТОЛЬ (18.08.1936, г. Гомель). Паэт, эсэіст. Скончыў філфак Брэсцкага педінстытута. Настаўнічаў, працаваў карэспандэнтам абласной газеты «*Заря*», намеснікам старшыні Брэсцкай студыі тэлебачання. Вершы друкаваліся ў абласной і рэспубліканскай перыёдыцы. Аўтар кнігі вершаў «*Уходзя в будучее...*». Жыве ў Берасці.

ГЛАЗАЎ УЛАДЗІМІР (22.04.1974, г. Берасце). У 1991 г. скончыў школу і паступіў у Брэсцкі дзяржаўны педінстытут на філалагічны факультэт, які праз год кінуў, усвядоміўшы, што «*поэзия и филология несовместимы*». Перыядычна публікуецца з 1992 г. Разам з С. Прылуцкім і Д. Гронскім з'яўляецца заснавальнікам літаратурнага інтэрнэт-часопісу «*ЛІТРАЖ*». Жыве ў Берасці.

ДАШЫНА ЯРЫНА (4.10.1978, в. Ставы Камянецкага р-на). Паэтка. Адмалку жыве ў в. Клейнікі пад Берасцем. Скончыла БрДУ імя А. С. Пушкіна і курсы практычнай псіхалогіі. Шматлікія публікацыі ў абласным і рэспубліканскім друку. Аўтар кнігі паэзіі «*Графіці на сэрцы*». Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя У. А. Калесніка (2007). Паасобныя вершы Я. Дашынай перакладаліся на нямецкую мову. Працуе ў Брэсцкай абласной бібліятэцы імя Горкага.

ДУДЗЮК ЗІНАІДА (29.03.1950, Браслаўшчына). Паэт, празаік, драматург, перакладчык. Аўтар кніг паэзіі «*Праводзіны птушак*», «*Абрысы лета*», «*Так і не*», «*Табе*», «*Падданыя каханья*»; прозы «*Палоннікі жыцця*», «*Кола Сварога*», раманаў «*Год 1812*», «*Вельсіты*»; нарысаў «*Лясы і лесаводы Брэстчыны*», «*Людзі і гады*» і інш.; зборнікаў драматургіі «*Чароўнае слова*», «*Зачараванасць тэатрам*» і інш. Пераклала на беларускую мову камедыю Я. Ходзькі «*Вызваленая Літва, або Пераход цераз Нёман*», казку П. Яршова «*Канёк-гарбунок*», асобныя вершы ўкраінскіх і рускіх паэтаў, а таксама некалькі п'ес для тэатра. Неаднаразова пераможца конкурсаў у

жанры драматургіі, лаўрэат Мядовай прэміі, «Берасцейская зорка-1996». Сябра СБП. Намеснік старшыні Берасцейскай абласной філіі СБП. Жыве ў Берасці.

ЖМІНЬКО КАСТУСЬ (17.02.1941, в. Пугачова — з 1979 года ў межах Берасця). Скончыў СШ № 4 абласнога цэнтра. Працаваў электрамонтажнікам, служыў на ваенна-марскім флоце электрыкам-падводнікам. Пасля дэмабілізацыі — мастак гарадскіх кінатэатраў, мытнік, адначасова студэнт філфака Брэсцкага педінстытута. У 1967 накіраваны на працу ў праваахоўныя органы. У званні палкоўніка з пасады начальніка аддзела абласнога ўпраўлення ўнутраных спраў у лістападзе 1994 года выйшаў на пенсію. Мае дзяржаўныя ўзнагароды, яго імя занесена ў «Кнігу Гонару» МУС БССР. Аўтар паэтычных зборнікаў «*Між вамі*», «*Наканаваны неспакой*», кнігі афарыстычных выслоўяў «*Кастусь казаў...*». Асобныя творы перакладзены на польскую, рускую і ўкраінскую мовы. Апошнім часам спрабуе свае сілы ў напісанні праязічных твораў малога жанру, а таксама ў перакладах з польскай мовы. Сябра СБП. Жыве ў Берасці.

ЖЫЛКО ВАДЗІМ (31.10.1967, г. Лунінец). Празаік, паэт, парадыст, гісторык з адукацыяй, журналіст. Аўтар кніг «*Ассорти. Стихи и пародии*», «*Две музы*», зборніка вершаў і аповяданняў «*Оборванная нить*». Сябра СБП. Жыве і працуе ў Луніцы (газета «*Информ-прогулка*»).

ЖУКОВІЧ ВАСІЛЬ (21.09.1939, хут. Забалацце Камянецкага р-на). Паэт, празаік, перакладчык. Пасля школы працаваў у Берасці, у будаўнічым трэсце № 8. Скончыў Брэсцкі педінстытут. Працаваў у выдавецтвах «*Мастацкая літаратура*» і «*Юнацтва*», у Рэспубліканскім цэнтры эстэтычнага выхавання дзяцей, у часопісе «*Польмя*». Выдаў каля трыццаці кніжак паэзіі, прозы, перакладаў, песняў для дарослых і для школьнікаў. Сябра СБП. Жыве ў Мінску.

ЗАЙКА АЛЕСЬ (8.1948, в. Заполле Івацэвіцкага р-на, там і жыве). Скончыў філфак Брэсцкага педінстытута. Празаік. Апантаны краязнаўца і фалькларыст з багатым цікавешчым зборам ка-

зак, прыказак, гумару і сур'ёзу. Ніводнай кніжкі пакуль не мае, хоць заготовак, асабліва ў фальклоры, на некалькі.

ЗАСІМ МІКОЛА (19.11.1908, в. Шані Пружанскага р-на). Паэт. Працаваў па найму на Пружанскім лесапільным заводзе. Як падпольшчык-камсамалец, затым чалец КПЗБ неаднаразова арыштоўваўся, сядзеў у Пружанскай турме. У час другой сусветнай вайны партызаніў, быў інструктарам Брэсцкага абласнога антыфашысцкага камітэту. Працаваў загадчыкам аддзела Пружанскага райвыканкама, у абласной газеце «*Заря*», раённай газеце «*Заря над Бугом*». Кіраваў абласным літаб'яднаннем. Сябра СП СССР з 1945 г. Аўтар зборнікаў паэзіі «*Ад шчырага сэрца*», «*Вершы*», «*Выбранае*», «*А за намі Белавежа*». Памёр 19.07.1957. Пахаваны на Трышынскіх могілках у Берасці.

ЗЬНІЧ (сапр. Бембель Алег, у манастве інак Мікалай, 1939, Мінск). Бацькі — скульптары Андрэй Бембель і Волька Дзядок. Паэт. Скончыў Беларускаю дзяржаўную кансерваторыю па класу фартэп'яна (1969), аспірантуру Інстытута філасофіі і права Акадэміі навук Беларусі па спецыяльнасці «*Гісторыя філасофіі*» (1974). Настаўнічаў, быў навуковым супрацоўнікам ІФН НАН Беларусі і Нацыянальнага навукова-асветнага Цэнтра імя Ф. Скарыны. Сябра СБП. З 1996 — насельнік Свята-Успенскага Жыровіцкага манастыра, з 1997 — рэдактар багаслоўска-літаратурна-мастацкага лістка «*Жыровіцкая абіцель*». Аўтар кніг «*Роднае слова і маральна-эстэтычны прагрэс*» (Лондан, 1986); «*Рэха малітвы*» (Нью-Йорк, 1988); «*Саната ростані*» (Беласток, 1988); «*Малітвы за Беларусь*» (Мінск, 1989) ды інш.

ІГНАЦЮК АЛЕНА (23.02.1962, в. Асаўцы Драгічынскага р-на). Паэтка. Скончыла філфак БрДУ і аспірантуру пры ім. Аўтар паэтычных кніг «*Летаргія*», «*Нота Ля*». Сябра СБП. Жыве ў Пінску, выкладчыца Палескага універсітэта.

ІЛЬЮЧЫК МІКАЛАЙ (10.04.1966, в. Багданаўка Лунінецкага р-на, там і жыве). Скончыў Горацкую сельгасакадэмію. Працуе начальнікам пажарна-выратавальнага паста. Аўтар зборні-

каў вершаў «*Дзе жыве душа*», «*Шматкроп'е кропель*» (духоўная лірыка), зборніка прозы «*Роспач і надзея*». Яго творы друкаваліся ў перыядычных выданнях, у калектыўным зборніку «*Прамень надзеі*» (Портленд, ЗША, 2005). У 2004 выдаў песенны альбом «*Мелодыі душы*».

КАВАЛЕВІЧ МІКАЛАЙ (30.06.1960, в. Чаромушкі Бярозаўскага р-на). Скончыў Брэсцкі дзяржаўны педагагічны інстытут імя А. С. Пушкіна па спецыяльнасці «Матэматыка і фізіка» (1982). Працаваў настаўнікам матэматыкі, фізікі, астраноміі, арганізатарам пазакласнай і пазашкольнай выхаваўчай працы ў Спораўскай СШ на Бярозаўшчыне (1982–1987), асістэнтам, старэйшым выкладчыкам і дацэнтам кафедры методыкі выкладання матэматыкі Брэсцкага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя А. С. Пушкіна. Скончыў аспірантуру пры Мінскім педінстытуце імя А. М. Горкага, абараніў кандыдацкую дысертацыю па спецыяльнасці «Методыка выкладання матэматыкі», атрымаў дыплом педагога-даследчыка (1992). Да 1995 г. працаваў намеснікам дырэктара па навуковай працы; дырэктарам Брэсцкага абласнога інстытута ўдасканалення настаўнікаў. Цяпер працуе рэктарам Брэсцкага дзяржаўнага інстытута падвышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кіруючых работнікаў і спецыялістаў адукацыі. Публікуецца ў рэспубліканскім друку. Аўтар кніг «*Янтарное солнце*» (2006), «*К вышней вечерне...*» (2007), «*Благовестные свечи*» (2007), «*Зажигаю горние вёрсты...*» (2008). Жыве і працуе ў Берасці.

КАСКО АЛЕСЬ (10.12.1951, в. Чудзін Ганцавіцкага р-на). Скончыў філфак Брэсцкага педінстытута. Паэт, перакладчык, эсэіст. Выдаў кнігі паэзіі «*Скразная лінія*», «*Набліжэнне*», «*Час прысутнасці*», «*45*», «*Трохкроп'е*», кнігі для дзяцей «*Чыстага ўсё нячыстае байца*», «*Два сонцы*». Рыхтуе анталогію перакладаў з македонскай паэзіі. Сябра СБП. З 1990 па 2006 узначальваў Берасцейскае абласное аддзяленне СБП, цяпер намеснік старшыні. Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова, Міжнароднай прэміі імя Ганны Краснапёркі, Мядовай прэміі, «Берасцейская зорка». Жыве ў Жабінцы.

КУКСА ВАЛЯНЦІНА (3.01.1951, в. Гнеўчыцы Іванаўскага р-на). Празаік. Скончыла Брэсцкі педінстытут, працавала выхавальцай у дзіцячым садку. Аўтар кніг «*Колеры вясёлкі*», «*І верыла ў цуд*», «*Кнігаўка*», «*Створым прастору любові*». Адзначана Мядовай прэміяй, «Берасцейская зорка». Сябра СБП. Жыве ў Берасці.

ЛЯХНОВІЧ ПАВЕЛ (25.10.1954, в. Сярэдня Мінскага р-на). Маці — настаўніца, тата — адпушчаны пасля смерці Сталіна вязень ГУЛАГа. Празаік, перакладчык. Скончыў Ракаўскую СШ (1971), Каспійскае вышэйшае ваенна-марское Чырванасцяжнае вучылішча імя Кірава (Баку, Азэрбайджан, 1977), спецыяльнасць — інжынер-штурман ВМФ. Служыў на ракетным падводным крэйсеры К-424 Паўночнага флоту СССР (камандзір электранавігацыйнай групы), потым камандзірам энергетычнага судна ЭНС-244, і на іншых караблях. Закончыў службу ў Пінску, у 1-м вучэбным атрадзе ВМФ выкладаў ваенна-марскую падрыхтоўку. Звольнены ў запас у 1991 годзе па скарачэнні штатаў. У 1995 скончыў Пінскі ўлікова-крэдытны тэхнікум па спецыяльнасці «Банкаўская справа». Аўтар кнігі «*Пачатак сезона*», з польскай пераклаў раман Вальтэра Цішэка «*З Богам у Расеі*». Сябра СБП. Жыве ў Пінску.

ЛЯШКЕВІЧ ПРЫНА (7.03.1969, в. Мачуль Столінскага р-на, там і жыве). Паэтка, адукацыя вышэйшая (эканамічная). Выкладае музыку ў Мачульскай базавай школе і загадвае бібліятэкай. Актыўна займаецца краязнаўствам. Друкуецца ў рэспубліканскай і абласной перыёдыцы, мае кніжку вершаў «*Сувой*». Сябра СБП.

МАЦЯШ НІНА (20.09.1943, в. Нівы Бярозаўскага р-на). Паэтка, перакладчыца, эсэістка. Звыш двух дзесяткаў паэтычных кніг, у тым ліку і для дзяцей, 15 кніг перакладаў з французскай, нямецкай, польскай, украінскай ды іншых славянскіх моў. Шэраг выбраных твораў Н. Мацяш перакладаліся на рускую, («*Неутоленность*») ды ўкраінскую («*Вічний корінь душі*») мовы, а паасобныя — на англійскую, французскую, нямецкую, польскую, балгарскую, армянскую, хіндзі, эсперанта.

«Берасцейская зорка-1998», лаўрэат Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова, Міжнароднай прэміі імя Г. Скаварады, заслужаны дзеяч мастацтваў РБ. Сябра СБП. З 2004 г. старшыня Берасцейскай абласной філіі СБП. Жыве ў Белаазёрску.

МЕЛЬНИЧУК ІВАН (15.09.1939, с. Носава каля Белага Падляскі, Польшча). Паэт і празаік. Выдаў кнігі для дзяцей «*Кто разбудил солнце*», «*Сами диво сотворим*», «*Добрый лучик*», «*Как муравьишка Ишка себя наказал*», «*Сказки — добрые подсказки*». Сябра СБП. З 2006 г. намеснік старшыні Берасцейскай абласной філіі СБП. Жыве ў Берасці.

НЕФІДОВІЧ СЦЯПАН (3.01.1941, в. Лахаўка Лунінецкага р-на). Працаваў паляводам і рахункаводам у калгасе «*Новае Палессе*», масавіком і бібліятэкарам у Любанскім сельскім клубе, настаўнікам мовы і літаратуры Любанскай СШ. Скончыў Пінскае педвучылішча і філфак БДУ. Аўтар зборнікаў паэзіі і прозы «*День добры!*», «*Парушынкi ў вoкy*» (сумесна з В. Філатавым), «*Святло бяроз*», «*Сувоi жыцця*», «*Снеў берасцянкi*», а таксама шматлікіх публікацый па краязнаўству і фальклору Лунінецчыны ў перыядычным друку і альманаху «*Лунінецкі шытак*». Жыве ў Луніцы.

ОСПАВА ВАЛЯНЦІНА (22.10.1959, в. Абакумы Лоеўскага р-на). Паэтка. Аўтар кніг паэзіі «*Навстречу разлукам*», «*Разноголосица*», «*Блики*». Сябра СБП. Жыве і працуе ў Бярозе.

ПАПЕКА МІКОЛА (28.12.1961, в. Турная Івацэвіцкага р-на). Паэт, перакладчык, краязнавец. Друкаваўся ў рэспубліканскай і рэгіянальнай перыядыцы, выдаў кнігу паэзіі «*Чарнавікі*». Лаўрэат прэміі «*Гліняны Вялес*» (2000). Сябра СБП. Жыве ў в. Лінава на Пружаншчыне, пчаляр.

ПАПЛАЎСКІ АЛЕСЬ (4.06.1958, в. Мазуры Кобрынскага р-на). Паэт, празаік, крытык. Аўтар кніг паэзіі «*Спынены лістапад*», «*Незваротнасць*» і прозы «*Тэрыторыя скразнякоў*». Сябра СБП. Жыве ў Берасці.

ПРАКАПОВІЧ МІКОЛА (01.11.1948, в. Пугачова Брэсцкага р-на). Паэт, перакладчык, нарысіст, выступае з крытычнымі артыкуламі, аўтар і вядоўца тэлепраграмы «*Край*» на абласным тэлебачанні. Аўтар зборнікаў вершаў «*Неад'емнае*», «*На кругі свае*», «*Мяжа надзеі*». Сябра СБП. З 1984 па 1990 гг. узначальваў Берасцейскую абласную філію СБП. Уганараваны медалём Т. Б. Касцюшкі. Лаўрэат Мядовай прэміі, «*Берасцейская зорка*». Жыве ў Берасці.

РУНЬ (сапр. Аксёнчык) НІНА (1961, в. Аячын Жыткавіцкага р-на). Паэтка, мастачка. Скончыла Мазырскі педінстытут, аспірантуру пры кафедры Мінскага педінстытута. Выкладала ў Мазырскім педінстытуце. Кандыдат філалагічных навук. Актыўна друкавалася ў рэгіянальным і рэспубліканскім друку. Аўтар кніг вершаў «*Споведзь арабіны*», «*Беларусь на крыжы*». Сябра СБП. Жыве ў Празе.

САХАРЧУК ВАСІЛЬ (10.06.1953, в. Свядзьбічы Бярозаўскага р-на). Скончыў філфак БДУ, настаўнічаў у Высокаўскай СШ, потым на Любаншчыне. Паэт, перакладчык. Аўтар паэтычных кніг «*Даніна*», «*Мой вечны бор*». Перакладаў на беларускую вершы ўкраінскіх, рускіх, балгарскіх паэтаў. Жыў у Жабінцы. Самавольяй пайшоў з гэтага свету 26 студзеня 2003 г., пахаваны ў Жабінцы.

СЯНКЕВІЧ МІКОЛА (20.02.1957, в. Асіпавічы Драгічынскага р-на). Паэт і празаік. Скончыў філфак Брэсцкага педінстытута, цягам трынаццаці гадоў працаваў настаўнікам пачатковых класаў у школах абласнога цэнтра. З 1995 г. — асістэнт, старшы выкладчык кафедры беларускай і рускай моў з метадыкай выкладання БрДУ. Аўтар навуковай манаграфіі, вучэбнага дапаможніка і шэрагу артыкулаў па праблемах навучання малодшых школьнікаў. Аўтар зборнікаў прозы «*Усё як было*», «*Хутар Паянтрыі*» і вершаў «*Мае пракосы*». «*Берасцейская зорка-2007*». Сябра СБП. Жыве ў Берасці.

СЦЯЦКО ІЛОНА (26.03.1976, Тбілісі). Вершы пачала пісаць пад час вучобы ў школе, калі бацькі вярнуліся на сваю радзіму ў Беларусь. Як і ўсе дзеці вайскоўцаў, яна была вызва-

лена ад вывучання роднай мовы. Але, быўшы навучэнкай Мінскага фінансава-эканамічнага каледжа, адчула, што душа прагне менавіта беларускага слова. Аўтар зборніка вершаў «*Нябёсныя карункі*». Жыве ў Баранавічах, працуе ва ўніверсітэце.

ФІЛАТАЎ АЛЯКСЕЙ (13.05.1939, в. Бабінічы Аршанскага р-на). Празаік. Аўтар 8 кніг, у тым ліку «*Ляхавецкая торба*», «*Чый бэз*», «*Дарога*», «*Жывая зямля*», «*Адарваць ад сэрца*», «*Асколкі болю*», «*Страла жыцця*». Лаўрэат прэміі імя У. А. Калесніка Берасцейскай абласной філіі СБП (2007). Сябра СБП. Жыве ў пас. Мухавец Брэсцкага р-на.

ФІЛАТАЎ ВІКТАР (сапр. Карповіч, 14.01.1954, г. Пінск). Скончыў Брэсцкі інжынерна-будаўнічы інстытут, працаваў у сферах будаўніцтва, адукацыі. З 1999 г. кіруе творчым клубам «*Муза*» Лунінецкага ГДК. Аўтар зборнікаў паэзіі, эсэ, гумару, афарызмаў «*Страна чудес*», «*Тревога и надежда*», «*Парушынкi ў воку*» (з С. Нефідовічам), «*Права на пошук*» (з В. Жылком), «*Великое и смешное*», укладальнік зборніка афарызмаў «*Крутицы мудрости*» і «*Чаша терпения*». Жыве ў Лунінцы.

ТЭЛЫЧКО МЫКОЛА (20.02.1923, хут. Олэксiівшчына на Чарнігаўшчыне). Паэт, піша па-руску і па-ўкраінску. З красавіка 1943 пачалася яго афіцэрская франтавая біяграфія. Вайну закончыў у 22 гады ў званні капітана. Цяпер падпалкоўнік, інвалід вайны II групы. У мірны час завочна скончыў Брэсцкі і Маскоўскі педінстытуты. З прафесіі філолаг і дэфектолаг. Шмат гадоў настаўнічаў. Аўтар 10 паэтычных зборнікаў, у тым ліку «*Добры ливень*», «*Дерево в бору*», «*Вещий свет*», «*Соль на касках*», «*Следы времен*», «*Рубеж сорок первого*», «*Стихи из полевой сумки*» (усе па-руску), і двух украінскамоўных зборнікаў — «*Стежина додому*» і «*Солдатське серце*», выданых адным томам. Сябра СБП. Зараз пенсіянер, жыве ў Берасці.

ЧЫКВІН ЯН, ён жа — Янка Дубіцкі, Павел Бельскі і інш. (18.05.1940, в. Дубічы Царкоўня). Паэт, празаік, пераклад-

чык, даследчык рускай і беларускай літаратур. Рэдактар штогодніка «*Тэрмапілы*» (выдаецца з 1989 г.). Скончыў Інстытут рускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта. Прафесар. Сябра Саюза польскіх пісьменнікаў і ганаровы сябра СБП. Сябра Пэн-клуба (Беларускі аддзел). Аўтар паэтычных зборнікаў «*Іду*», «*Святая студня*», «*Неспакой*», «*Светлы міг*», «*Кругавая чара*», «*Свет першы і апошні*», «*Крэйдавае кола*». У перакладзе на польскую мову выйшлі кнігі паэзіі «*Na progu świata*» (Варшава 1983), «*Splot słoneczny*» (Ольштын, 1988), «*Od poczynek przy wyschniętym źródle*» (Беласток, 1996). Жыве ў Бельску Падляскім.

ЯНІШЧЫЦ ЯЎГЕНІЯ (20.11.1948, в. Рудка Пінскага р-на). Паэтка. Скончыла філфак БДУ. Працавала ў бібліятэцы ЦК ЛКСМБ, літкансультантам «Сельской газеты», загадчыкам аддзела паэзіі часопіса «Малодосць». Удзельнічала ў рабоце XXXVI сесіі Генеральнай Асамблеі ААН. Сябра СП СССР. Аўтар кніг вершаў «*Снежныя грамніцы*», «*Дзень вечаровы*» (прэмія ЛКСМБ), «*Ясельда*», «*На беразе пляча*», «*Пара любові і жалю*» (Дзяржаўная прэмія імя Янкі Купалы), «*Каліна зімы*», «*У шуме жытняга святла*», «*Пачынаецца ўсё з любові*». Трагічна загінула, вылецеўшы з акна, 25 лістапада 1988 г. Пахавана ў Мінску на Маскоўскіх могілках.

ЗМЕСТ

ПАМ'ЯЦЬ

Мікола Засім	5
Анатоль Гарай	5
Ралля, узараная вершам	5
Аляксей Філатаў	13
І радасна, і балюча	13
Мькола Тэлычко	16
Сапраўдны народны паэт	16
Яўгенія Янішчыц	19
Васіль Жуковіч	19
Заварожаная словам	19
Яўгенія Янішчыц	22
Прыгаршчы святла	22
* * * Баюся я нявыказаных слоў	23
* * * Смутна выблісне шлях, нібы зорка	23
Васіль Сахарчук	25
Песня вандроўніка	25
Мяжа	26
Залатая пясчынка	27
Зорка	27
Васіль Гадулька	29
Маё паходжанне	29
* * * Па-над хатамі, па-над гумнамі	30
* * * Стаміўся сэрцам я ў бясконцай варажбе	31
Песня	31
Вялікдзень	32

НАШЫЯ ЮБІЛЯРЫ

Мікола Пракаповіч	34
Там	34
Чаканне	36

* * * Загарну касу ў транспарант	37
Спадарыня Вікторыя	38
* * * Сплывае пясочкам падмурак у хаце	39

Мікола Телічко	40
На баштані	40
* * * В час тихої печалі	40
Осінній мотив	41
Земля	42
Ніна Мацяш	44
Поўх	44
Буся	45
Яшчарка	46
Дарога	47
Алесь Зайка	48
Песні і ластаўкі	48
Валун	49
Самотны хутар	50
Крывая сасонка	50
Спутаны конь	50
Усмешка	51
Чаканне	51
Аляксей Белы	52
Правінцыя	52
На могілках у Міхнавічах	53
Поўдзень	55
* * * ...Знак вяртання — лёгкі сум і асалода	55
Наіў	56
* * * Пад засенню хваёвых шат	57
Алесь Паплаўскі	58
* * * Пакорлівасцю атрутнай	58
* * * Упэўненасць мінае, як і ўсё	59
* * * Ля падмуркаў былой сінагогі	59
* * * Вар'яцтва мрояў	60
* * * Непазбежнасць волю багоў	61

*** Святло ў нераспрамененым святле.....	62
Александр Антикян	63
Жертва Кампанеллы	63
Мікола Аляхновіч	69
Цісканіна.....	69
Асення	69
Магчымасць.....	70
Жывём у доўг.....	71

МЫ

Іван Арабейка	72
*** Нізінны край, мой кут абраны.....	72
Запавет	73
Курапатка.....	73
*** Ў акне.....	74
Віктар Вабішчэвіч.....	75
*** Раскошныя кветкі трапічныя.....	75
*** Прыгажосці не бывае лішняй.....	76
Лявон Валасюк	77
Восень патрыярха.....	77
*** Сніўся мне сон красавіцкі.....	78
Вяртанне на радзіму	78
*** Над роднай зямлёю.....	78
*** Ля брамы аселя.....	78
*** У двор прыляцеў.....	79
*** Аслепляя ціша.....	79
*** Праз шыбіну.....	79
*** Месяц плыве.....	79
Аляксей Галаскок	80
Плача каня	80
*** Сёння восень на маім двары.....	81
Ярына Дашына.....	82

*** Там, у пера- шкода- ўстойлівым небежці.....	82
*** Мне балюча, як ты сыходзіш за мой парог.....	83
*** Хварэю пад небам Мінска.....	83
Тварцу	84
Зінаіда Дудзюк.....	86
Кайданы	86
Зорны паляўнічы	87
*** Ходзіць па садзе.....	88
Вадим Жилко	90
*** Зачем планировать судьбу.....	90
*** Не клянись «твёрдым словом».....	91
*** На победу — слетятся стаями.....	92
Транспортная история (<i>пародия</i>)	93
Моя твоя не понимай (<i>пародия</i>)	94
Кастусь Жмінко	95
Былыя	95
Ісціна	96
Паляванне зграі	97
*** На беразе, дзе ніцая вярба.....	97
Алена Ігнацюк	98
Пачатак.....	98
Жыццёвы смак.....	99
Культура	100
Алесь Каско	102
Фрагменты.....	102
Валянціна Кукса	105
З «Пялёсткаў памяці».....	105
Іван Лагвіновіч.....	108
*** Багатыя паплавамі.....	108
Песьня для голасу зь мяцелічнай скрыпкай.....	109
Накцюрн бабыля.....	110
Высокі.....	110
Рэалістычныя эцюды	111

Павел Ляхновіч	112
Помста	112
Ірына Ляшкевіч.....	119
Трыялет	119
* * * Я блукала па ўсіх раздарожжах... ..	119
* * * Недзе за вёскаю статак... ..	120
* * * Вярбовая дарога да сяла... ..	120
* * * Не ад шчасця паэтка пяе... ..	121
Іван Мельничук	122
Таинство	122
Первенец весны.....	122
Корні.....	123
В автобусе	123
Покаяние.....	124
Валентина Осипова.....	125
Кузнечик	125
Свобода.....	126
Мы	127
Одиночество	127
Музей современности.....	128
Максим Богданович	128
Мікола Папека	130
Празаізмы.....	130
Элегія.....	131
* * * Я ўспомніў мастака Трыгуба.....	131
* * * Сьвеціць сонца... ..	131
Мікола Сянкевіч	134
Заступніца.....	134
Умець патрапіць	134
Не прыдурвайся... ..	135
Калі ён ёсць.....	136
Добрыя людзі.....	133

Аляксей Філатаў.....	138
Лягчэй стане	138
Сустрэліся.....	138
Заплач.....	139
Маці.....	140

З НАМІ

Сяргей Амяльчук.....	141
Хайку.....	141
Святлана Варонік.....	144
* * * Куплю табе ляльку з ільну... ..	144
* * * Ці першы квет, ці жоўтая лістога.....	144
* * * Нечаканая графіка... ..	145
* * * У старой нашай хаце.....	145
* * * У бусліным гняздзе.....	145
* * * Ізноў вяртаюся.....	146
* * * Са мной жалюбою дзеліцца.....	146
* * * Вечар просіцца вершам назвацца.....	146
* * * Давай не будзем больш вяртацца.....	147
Аляксей Ганчук	148
Сустрэча	148
Журавы над горадам	149
* * * Прыадчынім маленькія сенцы.....	149
50	150
* * * Дзень за днём патанае ў гульбе і нудзе... ..	150
Два словы	151
Маргарита Гороя.....	152
Эта жизнь	152
Свеча.....	153
Душа поэта.....	153
Мікола Ільючык.....	155
Скруха і надзея	155
Кропелькі.....	157

Николай Ковалевич	158
*** Вдруг вынырнут из дали вишни.....	158
*** Разно-.....	159
Брату Ивану	159
*** Не ходите в рай чужой.....	160
*** Покажется, что больше никогда.....	160
Сцяпан Нефідовіч.....	161
Радавод.....	161
Дудары.....	162
На світанні	162
Матчыны песні	163
«Лябедзянты»	163
Вадзяны гармонік	164
Вера Прокоповіч.....	165
Голубка	165
*** Ты встречала меня после долгой разлуки.....	166
*** Я крылья сложила.....	167
*** Я тебя не звала, не ждала.....	167
Ілона Сцяцко	168
*** На тым баку сонца.....	168
*** Калі ты мяне не кахаў.....	169
*** І нават твой верш не ажывіць мяне	169
*** Дараваны пачатак вярнуцца да промняў.....	170
Віктар Філатаў	171
Рачулка	171
*** Ці многа чалавеку трэба?	171
*** Ці прыжывецца дэмакратыя ў краіне.....	172

НАШЫЯ ГОСЦІ

Юры Баена.....	173
*** Край мой — крык дзікай ружы.....	173
*** Паэзія — жменька матчыных слоў.....	174

*** У краіне маўклівага каменя.....	175
*** Кожная рана.....	175
Ідзем па шчасце	176
Ніна Руць	177
*** Птушкі міляць.....	177
*** Сонца сьвятло — дух жыцьцядайны.....	178
*** О, якія белалозы.....	178
*** Наталялася шчасьцем.....	179
*** Не заснуць ад прызнання-гаворак.....	179
*** Ходзім мы па Зямлі.....	179
Ян Чыквін	180
*** Гадоў мінае новых чарада.....	180
*** Сёння вечны на свеце аўторак.....	180
*** Мы ўехалі ў балотны Беласток.....	181
*** «Бярнар шпурнуў, — напісаў Мапасан.....	182
*** І вось канчаецца жыццё.....	183
*** Вечар — гарачае сэрца.....	183
*** Сонца згінае ў дугу вялікае неба.....	184
Зьніч.....	185
*** ...пад завірухай кроў ліецца.....	185
*** ...няўпынна, жорстка, зь веку ў век.....	186

ПАД НЕБАМ АДЗІНЫМ

Атанас Далчаў.....	187
Камень	187
Здраўка Кісеў.....	188
Трохрадкоўі	188
Давід Самойлаў	189
*** Пра перажытае — нікому.....	189
М. Ю. Лермантаў	190
Ветразь	190

Аляксандра Кавалёва.....	191
Птахі месяцовай ночы	191
Песня пра незнішчальнасць голасу	191
* * * І гэты сон сказаў: ты — з таго краю.....	192
* * * Мне ўсё вядома, скажаш, я — мудрэц!.....	193

ЛІТПОКАЗКІ

Расціслаў Бензярук.....	194
Збыты аўтограф	194
Каско ці Казка?	195
Чага ад Купрэева	196
Інтэрнацыяналісты	197
Сямейнае імя	198

ДЛЯ ДЗЕТАК-МАЛАЛЕТАК

Алена Ігнацюк	200
Танец і мышы	200
Іван Мельнічук	201
Баравічок	201
Нічыйны кот	201
Я пяю	202
Дзедавы штучкі.....	202
Жэня размаўляе — сэрцы ўвесаляе	203
Лявон Валасюк	204
Прыгажуня	204
Вежа	205
Букет.....	205
Аляксей Галаскок.....	205
Певень	205
Загадкі.....	206
Расціслаў Бензярук.....	207
Арэлі (казка).....	207

СКАРБЫ

Мікола Папека	210
Мастацтва міліфіёры Пружаншчыны.....	210
Марфа Шчурко	215
Чаму на зямлі добрыя і ўсякія людзі жывуць (<i>легенда</i>)	215
Чаму паны называлі сялян хамамі (<i>легенда</i>)	216
Алесь Зайка	217
Аб паходжанні людзей па-беларуску.....	217

УСМІХНЕМСЯ!

Васіль Гадулька	219
Упарты гаспадар (<i>байка</i>).....	219
Няпісаны закон (<i>байка</i>).....	220
Мікітава хвароба (<i>байка</i>).....	221
Вясновы жарт-экспромт.....	222
Аляксей Галаскок.....	222
Грыбнікі.....	222
Дыялог	223
Абразанне	224
НАШЫЯ АЎТАРЫ.....	225

Літаратурна-мастацкае выданне

ЖЫРАНДОЛЯ

*Літаратурны альманах
Брэсцкага абласнога аддзялення
Саюза беларускіх пісьменнікаў,
№ 1, 2008*

Адказы за выпуск *Генадзь Вінярскі*
Укладальнік і рэдактар *Ніна Мацяш*
Дызайн вокладкі *Лявона Валасюка*
Камп'ютэрны набор *Ніны Мацяш*
Вёрстка *Ларысы Ваўчок*
Карэктары *Ніна Мацяш, Валянціна Аскерка*

Падпісана да друку 4.04.2008. Фармат 60x90 ¹/₁₆.
Папера афсетная. Друк афсетны.
Гарнітура Academy. Ум. друк. 15,5 арк.
Ул.-выд. 7,43 арк. Наклад 300 асобнікаў. Зак. .

ПУП «Кнігазбор».
Ліцэнзія ЛВ № 02330/0131712 ад 12.05.06.
220112, Мінск, вул. Я. Лучыны, 38-93.
Тэл./факс (017) 204-86-97, тэл. (029) 772-19-14, 912-83-86.
E-mail: bkniha@tut.by

Надрукавана з арыгінала-макета заказчыка ў друкарні
ПУП «Ходр» ГА «БелТІЗ».
ЛП № 02330/0056661 ад 29.03.04.
220004, г. Мінск, вул. Вызвалення, 9.